

Tampereen yliopisto

Tuomo Saarinen

Tietotoimistojen armoilla

Algerian sodan alku 1954–1955 suomalaisessa lehdistössä

Historian pro gradu -tutkielma

Tampere 2013

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteden yksikkö

SAARINEN TUOMO: TIETOTOIMISTOJEN ARMOILLA – Algerian sodan alku 1954–1955
suomalaisessa lehdistössä

Pro gradu -tutkielma, 85 s.

Historia

Huhtikuu 2013

Tutkimus käsittelee suomalaisen lehdistön ulkomaan uutisoinnin erityispiirteitä 1950-luvulla siirtomaasotien kontekstissa. Aihetta lähestyn käsittelemällä neljän suomalaisen sanomalehden, Aamulehden, Helsingin Sanomien, Savon Sanomien ja Vapaa Sanan, uutisointia vuoden ajalta Algerian itsenäisyys sodan alkuvaiheesta.

Yhä enenevässä määrin alkoi syntyä alueellisia ykköslehtiä, jotka keräsivät entistä suurempia lukijoiden joukkoja niiden voittaessa kilpailijoitaan. Aseena tässä kilpailussa lehdet käyttivät paitsi sitoutumattomuuden linjauksiaan, myös kasvavaa ulkomaan uutisten palstaa. Helsingin olympialaisten jälkeen Suomi oli paremmin yhteyksissä ulkomaailmaan kuin ennen ja myös ulkomaan uutisten tarjonta kasvoi. Kuitenkaan tähän kehitykseen suomalaiset eivät ehtineet vastata 1950-luvulla, ja valtaosa ulkomaan uutisista tutkituissa lehdissä tuli ulkomaalaisilta tietotoimistoilta, pääosin UP:lta Algerian tapauksessa. Tällöin lehtien erikoissopimuksilla näiden uutistoimistojen kanssa pystyttiin kilpailemaan paremman tarjonnan avulla ja esimerkiksi Helsingin Sanomilla oli varsin kattavasti ulkomaan uutisten välityssopimuksia eri tietotoimistojen kanssa.

Tarkastelin sitä, miten ja millaisiin asioihin ulkomaan uutisoinnissa kiinnitettiin huomiota ja tutkimuskohteenani oli Algeria. Algeria oli virallisesti manner-Ranskaa, ja se oli sisäministeriön alaisuudessa, toisin kuin sen muut siirtomaat. Algerian naapurimaat Marokko ja Tunisia olivat Ranskan protektoraatteja ja siten ulkoministeriön valvonnassa. Suomalainen lehdistö ei kuitenkaan pääsääntöisesti nähnyt Algerian olleen osana Ranskaa, vaan kirjoitti Algerian sodan alusta ikään kuin Indokiinan 1954 tapahtumat saisivat jatkoa sen toisessa siirtomaassa. Lehdet eivät kuitenkaan nähneet 1.11.1954 alkaneita väkivaltaisuuksia minään laajamittaisena sotana, vaan näkökanta ja sanavalinnat muuttuivat täksi vuoden 1955 aikana.

Suomalaiset lehdet eivät varsinaisten uutisten osalta poikenneet juurikaan toisistaan, sillä usein tapahtumien uutiset tulivat samoista lähteistä lehdille. Tämä näkyi paitsi lähes sanatarkasti samoina uutisina eri lehdissä, myös siinä, kuinka algerialaiset siviilit loistivat poissaolollaan uutisissa. Lehdissä oli myös jotain valokuvia, mikä on osoitus siitä, että ne pitivät tapahtumia merkittävinä. Valokuvat kuvasivat lähes yksinomaan ranskalaisia sotilasviranomaisia niiden kohteina. Lehdet kuitenkin ottivat pääkirjoituksissaan ja erinäisissä kolumneissa sekä artikkeleissa kantaa Algerian tapahtumiin ja olivatkin varsin kriittisiä Ranskan toimia kohtaan.

Asiasanat:

Algeria, dekolonisaatio, Ranska, ulkomaanuutisointi, lehdistö

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUSTEHTÄVÄT JA NIIDEN RAJAT	2
2.1. TUTKIMUSTEHTÄVÄT JA TAVOITTEET.....	2
2.2. AIEMPAA TUTKIMUSTA	3
2.3. KÄYTETTÄVÄT LÄHTEET JA RAJAUKSET	4
2.4. TERMIEN MÄÄRITTELYÄ	9
3. ALGERIAN KONTEKSTI.....	12
3.1. ALGERIA MAANA	12
3.2. RANSKAN NELJÄS TASAVALTA	13
3.3. MAROKKO, RANSKA JA TUNISIA	19
3.4. RANSKA ALGERIASSA.....	22
3.4.1. Ranskan Algerian valtaus ja vallan vakiinnuttaminen 1830–1914	22
3.4.2. Politisoitumisen ja radikalisoitumisen vuodet 1914–1954.....	29
4. LEHTIEN HITAASTI MUUTTUNUT ASENNOITUMINEN.....	35
4.1 KANSANNOUSU VAI VÄKIVALTAISUUKSIEN LÄIKKYMINEN?	35
4.1.1. Algerian rauha järkkyy	35
4.1.2. Suomen lehdistön reagointi.....	38
4.1.3. Kansannousujen välissä.....	42
4.2. ASENTEITA MUUTTANEET MELLAKAT	46
4.2.1. Väkivaltaisuuksien ennakointiin syntyvän.....	46
4.2.2. Väkivaltaisuusaallon seuraukset	48
4.3.3. Miten asenne muuttui	51
5. UUTISET, TOIMISTOT, NÄKÖKANNAT JA OSAPUOLET	53
5.1. SANOMALEHDET	53
5.2. UUTISTOIMISTOT.....	56
5.3. MAAILMAN REAKTIOT RANSKAN ALGERIAN TOIMIIN LEHTIEN SILMIN	57
5.3.1. Muiden maiden kritiikki Ranskaa kohtaan	57
5.3.2. Siirtomaajärjestelmä lehtien hampaissa	60
5.3. TAISTELEVAT OSAPUOLET, KUINKA HEITÄ KUVAILTIIN?.....	65
5.4. ALGERIAN ASUKKAAT	71
5.5. ALGERIAN TALOUSUUTISET	73
5.6. VALOKUVAT	74
6. ALGERIA SUOMEN LEHDISTÖSSÄ	81
LÄHDELUETTELO	82
LEHDISTÖLÄHTEET	82
INTERNET-LÄHTEET.....	82
KIRJALLISUUS	82

1. Johdanto

Algeriassa syttyi vuonna 1954 marraskuun ensimmäinen päivä kapina, joka laajeni ajan mittaan täysimittaiseksi sodaksi Ranskan hallintoa vastaan. Lähes kahdeksan vuoden sotimisen seurauksena Algeria itsenäistyi heinäkuussa 1962, jättäen taakseen lukemattomia raakuuksia ja yli miljoona kuollutta.¹ Siemenet tätä kapinaa varten oikeastaan kylvettiin jo Ranskan valloittaessa Algerian 1800-luvulla ja sen harjoittaessa varsin epäoikeudenmukaista siirtolaispolitiikkaa, jossa eurooppalaisia suosittiin erinäisten maanhaltuunottolakien avulla Algerian alkuperäisasukkaiden kustannuksella. Toisen maailmansodan koittaessa algerialaisten tilanne ei ollut juurikaan parantunut maailmansotien välisenä aikana tehdyistä yrityksistä huolimatta.² Toisen maailmansodan jälkeen Ranskan neljännen tasavallan myötä yritettiin jälleen parantaa algerialaisten oloja, mutta yritykset eivät juurikaan lopulta tuottaneet tuloksia. Tämän tilanteen seurauksena osa algerialaisista poliittisista puolueista alkoi turhautua ja tarttuivat Ranskan Indokiinan esimerkein aseisiin.

Vuonna 1955 oli vähintään kolmesti päivässä julkaistavien sanomalehtien määrä korkeimmillaan Suomessa.³ Levikistä käytiin kovaa kilpailua ja yksi tapa profiloitua oli tehdä kattavaa ulkomaan uutisointia, jota vaadittiin mikäli sanomalehti halusi päästä alueelliseksi ykköslehdiksi. Kuitenkin eri lehdillä oli erilaiset resurssit ja lukijapohjat, joten uutisten ostaminen eri uutistoimistoilta ei välttämättä ollut kaikille vastaavassa määrin mahdollista. Tuolloin suomalainen ulkomainen kirjeenvaihto oli vasta alkamaisillaan sekä lehtien puoluesidonnaisuudet olivat murroksessa. Enenevässä määrin lehdet alkoivat taipua sitoutumattomuuden linjalle, mikä vaikutti myös lehdessä lopulta julkaistujen tekstien tyyliin. Kylmä sota ja sen kulisissa tapahtunut dekolonisaatio kiinnosti ainakin suomalaista lehdistöä. Tästä esimerkkinä oli Ranskan Pohjois-Afrikka, jonka tapahtumia seurattiin varsin tiiviisti myös Suomessa.

Näiden kahden aihealueen yhdistämisestä olen lähtenyt liikkeelle ja olenkin tutkinut vuosilta 1954–1955 suomalaisia lehtiutisia alkaneesta Algerian kapinasta.

---

¹ Rogan 2009, s. 404.

² Lähinnä Blum-Viollette -projekti.

³ <http://www.eva.fi/julkaisut/minne-menet-media/1629/>. Luettu 12.4.2013.

2. Tutkimustehtävät ja niiden rajat

2.1. Tutkimustehtävät ja tavoitteet

Tutkin miten Algerian itsenäisyys sodan alun, 26.10.1954–4.9.1955, tapahtumia uutisoitiin ja miten niihin otettiin kantaa tietyissä suurissa Suomen sanomalehdissä. Mitä lehdet kertoivat ja kuinka paljon tapahtumiin liittyviä uutisia julkaistiin sekä miten tilanteen kiinnostavuus jakautui ajanjaksolle? Myös mitä kanavia pitkin uutiset tulivat lehdille, on mielenkiintoista selvittää siksi, että Helsingin olympialaisista 1952 lähtien Suomi pääsi käsiksi yhä parempaan tiedon saantiin ja välitykseen. Kisoja varten kun täytyi investoida uusiin ja nopeampiin tiedonvälitysteknologioihin. 1950–60-luvut olivat kasvavan informaation aikakausia, jolloin lehdistölle alkoi saapua entistä enemmän informaatiota eri tietotoimistojen sekä tiedotustoimistojen kautta.⁴ Ulkomaan uutisointi siis eli murrosta Suomessa tuolloin ja tätä havainnoin Algerian tapauksen avulla.

Pyrin kuvaamaan ja erittelemään lehtien välittämää kuvaa Algerian tilanteesta ja tämän avulla myös yleisesti tarkastelemaan sitä, miten Ranskan siirtomaavalta nähtiin Pohjois-Afrikassa. Tutkimuksen tavoitteena on siis paitsi selvittää miten Algerian itsenäistymisprosessin alkuvaiheet huomioitiin Suomen lehdistössä sekä missä vaiheessa vuoden 1945 Sétifin kaltaisen kapinan annettiin ymmärtää muuttuneen taisteluksi omasta valtiosta. Selvitän myös liitettiinkö tämä kuinka suurempaan kontekstiin Ranskan siirtomaavallan loppuajoista. Algeria ei kuitenkaan varsinaisesti ollut hallinnollisesti Ranskan siirtomaa,⁵ mutta monet tavat joilla siirtomaita hallittiin, olivat läsnä myös Algerian politiikassa ja kriisin selvittämisessä sekä myös tilanteen eskaloitumisessa.

---

⁴ ”Suhdetoiminnan eli PR:n kulta-aikaa elettiin nimenomaan 1950-luvun lopussa ja 1960-luvun alussa.” Salminen 1988, s. 148.

⁵ Rogan 2009, s. 371

2.2. Aiempaa tutkimusta

Tuomo Melasuo on teoksessaan *Algerian poliittinen kehitys 1800-luvulta vapaussotaan 1954* tehnyt varsin perusteellisen tutkimuksen tapahtumista, jotka johtivat lopulta väkivaltaisuuksien puhkeamiseen pyhäinpäivänä 1.11.1954. Hän huomauttaa myös teoksessaan, että Algeria on saanut suhteessa erittäin suuren osan Pohjois-Afrikan historian tutkimuksia osakseen,⁶ ja eri näkökulmia on hiottu oikealta ja vasemmalta. Esimerkkeinä vaikkapa Alistair Hornen *Savage War of Peace* sekä John Talbottin *The War without a Name*, jotka kuvailevat itse sodan tapahtumia varsin tarkkaan. Kuitenkaan varsinaista tutkimusta siitä miten Suomessa nähtiin ja uutisoitiin juuri Algerian tai Pohjois-Afrikan tapahtumat, ei ole tehty ollenkaan, muuten kuin yleisen islamilaisen maailman tutkimuksen yhteydessä viitaten. Islamilaista maailmaa, mitä siellä on tapahtunut ja miten se on nähty Suomessa, on kuitenkin tutkittu ja eräänä maininnan arvoisena teoksena on Anssi Männistön *Islam länsimaissa hegemonisessa diskurssissa*. Männistö tutki yhdysvaltalaisen aikakauslehden Timen sekä Suomen Kuvalehden artikkeleita ja kuvitusta sekä miten niiden valossa oli islam nähty länsimaissa. Sotajournalismia sekä sotatoimien tiedottamista on tutkinut esimerkiksi Heikki Luostarinen kirjassaan *Mielen kersantit*, jossa hän pohdiskelee journalistien ja armeijan välistä tiedotusta ja sen haasteita. Hän nojaa vahvasti kirjassaan Philip Knightleyn teokseen *The First Casualty*, joka kertoo historiallisen perspektiivin avulla miten lehtitoimittajat ovat toimineet rintamilla ja lähettäneet uutisia luettaviksi. Vaikka Pentti Raittila tutkikin väitöskirjassaan *Venäläiset ja virolaiset suomalaiset Toisina* journalistien kansalle välittämää kuvaa kolmesta suomalaisia lähempänä olevassa eri tapauksesta⁷, on teos kuitenkin oivallinen arvioimaan suomalaisesta mediasta kansalle välittyntä kuvaa.

Luostarisen, Männistön ja Raittilan tutkimuksia käytin avukseni löytääkseni tavan miten lukea ja tulkita uutisia, artikkeleita ja kuvia lähdeaineistostani. Ensimmäiset kaksi tekijää toivat esille kuinka medialla on ollut tapana tuoda ja esittää kansalle sodan osapuolten näkökulmia. Raittilaa käytin taas yleisesti apuna siihen, miten suuresta lehtiaineistosta saisi järkevästi noukittua se olennainen ja miten sen esittää. Männistön teosta käytin myös apuna lähteistä löytyneiden kuvien tulkinnassa.

---

⁶ Yli kolmasosa Pohjois-Afrikkaan sijoittuneista ranskalaisista väitöskirjoista vuosina 1972–1987 kohdistui Algerian tutkimukseen. Melasuo 1999, s.28, viite 20.

⁷ Suomalaisille tehty haastattelu tutkimus neuvostoliittolaisista, Estonian laivaturma lehdistössä sekä lehdistö tutkimus Suomessa asuvista venäläisistä.

2.3. Käytettävät lähteet ja rajaukset

Aikarajauksen alkupään perusteluna toimii 1.11.1954, jolloin FNL⁸ aloitti väkivaltaisuuksia. Jossain määrin yllätyksenä ranskalaisille alkanut kapina johti nopeaan väkivaltaisuuksien eskaloitumiseen Algeriassa, kun Ranskan armeija alkoi kovalla kädellä palauttaa rauhaa. Luin viikon ajalta lehdet myös ennen kyseistä päivämäärää nähdäkseni, oliko lehtien perusteella oletettavissa mitään tapahtumia Algerian tai Pohjois-Afrikan suunnalla. Hyväksi päätepisteeksi aikarajaukseni totesin vastaavasti elokuun 1955 lopun tapahtumat. Näin siksi, että lehdistön näkökanta muuttui selkeästi ja alettiin nähdä Algerian kapina itsenäisyyteen tähtäävänä algerialaisten sotana. Sotatoimet alkoivat sitoa entistä enemmän paitsi Ranskan varsinaisen armeijan, mutta myös reserviläisten joukkoja.

Aikarajaukseni lopetuspäivämäärä menee yksiin elokuun 20. päivän jälkimaininkeihin, jolloin väkivaltaisuuksia leimahtivat rajusti niin Marokossa⁹ kuin Algeriassakin. 20.8.1955 pidettiin laajoja väkivaltaisiksi äityneitä mielenosoituksia Marokon sulttaani Muhammad V:n karkottamisen toisen vuosipäivän vuoksi. Vuosipäivänä ja sitä seuranneina päivinä pyyhkäisi väkivallan aalto yli Marokon, jossa surmattiin eurooppalaisia siviileitä eräänlaisena protestina eurooppalaisten toimia kohtaan Marokossa. Algerian nationalistiset liikkeet liittyivät näihin protesteihin mukaan ja suorittivat eurooppalaisten joukkomurhan Philippevillen¹⁰ alueella ajatuksensa se, että Ranskan mahdollisesti ylireagoimalla, nationalistiset liikkeet saivat kansan tuen taakseen. He eivät olleet väärässä ja vajaata sataa kuollutta eurooppalaista kohtaan kuoli 1 200–12 000 algerialaista näissä väkivaltaisuuksissa Algeriassa.¹¹ Tämän jälkeen sota alkoi vaatia yhä enenevässä määrin siviiliuhreja ja kansallismielisten vastarinta lujittui viimeistenkin algerialaisten poliittisten puolueiden siirtyessä tukemaan FLN:ää.¹² Näin tähänastinen ”leikkisota” muuttui täysiveriseksi sodaksi, jonka päämääräksi tuli murskata kapina mahdollisten uudistusten sijaan.¹³

Lähteinä olen käyttänyt neljän suomalaisen sanomalehden uutisointia yllä rajatulla ajalla. Nämä lehdet olivat Helsingin Sanomat, Aamulehti, Savon Sanomat sekä Vapaa Sana, jotka viimeistä

---

⁸ Front de Libération Nationale, Kansallinen vapautusrintama.

⁹ Tuon aikainen Ranskan protektoraattina ollut Marokko ei vastaa täysin nykyistä Marokkoa rajoiltaan, sillä sen pohjois- ja eteläosat olivat vielä tuolloin Espanjan hallussa.

¹⁰ Nykyään Skikda

¹¹ Rogan 2009, s. 405–406.

¹² Melasuo 1999, s. 446. Katso myös Abun-Nasr 1987, s. 343.

¹³ Horne 1977, s. 122–123. ”What had hitherto been, in many respects, a ”phoney war” [...] now became a full-blooded war to the end.”

lukuun ottamatta edustivat alueillaan niin sanottuja ykköslehtiä¹⁴. Valitut lehdet myös edustivat hieman erilaisia painotuksia tapahtumiin, paitsi jokseenkin erilaisen lähdeaineistojensa takia, mutta myös niiden puoluesidonnaisuuksista johtuen. Helsingin Sanomat oli jo tuolloin valtakunnan suurin sanomalehti sekä se oli jo pitkään pyrkinyt sitoutumattomuuteen uutisoinnissaan. Kuitenkin esimerkiksi Salminen mainitsee kuinka ”[p]erinteisesti porvarillisena tunnettu *Helsingin Sanomat* suhtautui 1950-luvulla varsin [...] myönteisesti työväenliikkeeseen, lähinnä sosiaalidemokraatteihin”.¹⁵ Aamulehti taas oli pääkaupunkiseudun ulkopuolella suurimpia sanomalehtiä ja se oli porvarillista näkökantaa edustava lehti. Se ei kuitenkaan ollut varsinaisesti oikeasti puoluesitoutunut lehti, vaikkakin sen tiedettiin usein uutisoivan kokoomusmyönteisesti asioista. Savon Sanomat oli Itä-Suomen alueella suurin lehti, joka oli myös virallisesti Maalaisliiton äänenkantaja. Se pyrki kattavasti uutisoimaan myös ulkomaan tapahtumista päädyttyään käytännössä ykköslehden asemaan alueellaan 1950-luvun loppua kohti tultaessa. Helsinkiläinen Vapaa Sana edustaa tarkastelussa puoluekentän vasenta puolta, ollen poliittisesti sitoutunut SKDL:ään. ”Punaisella” lehdistöllä oli toisinaan hankaluuksia määritellä linjauksiansa tapahtumiin johtuen niiden tiiviistä kytköksistä puolueisiin. Tämä johti toisinaan syytöksiin uutisoinnin laadusta puoluejärjestöjen sisältä päin. Vapaa Sana otti kuitenkin kantaa kattavasti maailman asioihin, jotta – sen sanoin – ”porvarillinen tiedotushegemonia” pystyttäisiin murtamaan.¹⁶

Puoluelehtien yleisyys oli vähenemään päin 1950–1960 luvuilla, kunnes lehdistötuki pysäytti tämän kehityksen hetkeksi aikaa 1970-luvulla.¹⁷ Puoluelehdistön kadosta johtuen kyseiset lehdet alkoivat entistä useammin hävitä niin kutsutuille ”ykköslehdille” yleislehtinä, jonka johdosta ne alkoivat keskittyä sisältöön omalla kapealla alallaan. Mielenkiintoista on havaita miten Vapaa Sana otti kantaa Algerian sotaan, sillä pääkaupunkiseudun lehtenä se joutui kilpailemaan ulkomaan uutispuolella myös monen muun lehden kanssa, mutta samalla tasapainoileman puoluesidonnaisuutensa kanssa. Tuolloin vasemmistoliikkeitä syytettiin yllyttäneen kapinointiin ja myös tukeneen niitä erityisesti Ranskassa. Toisaalta myös Kekkosen viidennen hallituksen muodostamat SDP ja Maalaisliitto sekä kokoomuslainen presidentti Paasikivi kenties vaikuttivat myös vähän siihen sävyyn jossa Ranskan Algeriasta kirjoiteltiin.¹⁸ Valitut lehdet siis tavoittivat yhteensä merkittäviä ihmisjoukkoja, mutta olivat myös poliittisten ja sijaintiensä kannalta

¹⁴ Tommila & Salokangas 1998, s. 244. Alueen ykköslehti on sellainen laaja-alainen lehti, joka keskimäärin tulee alueensa joka kotiin, ja jonka uutisia sitten täydennetään jollain pienemmällä kakkoslehdellä, mikä esimerkiksi Vapaa Sana oli. Jos ykköslehdet olivat yleislehtiä, olivat kakkoslehdet usein puoluelehtiä.

¹⁵ Salminen 1988, s. 156. Kursivointi lainauksesta.

¹⁶ Salminen 1988, s. 236.

¹⁷ Tommila & Salokangas 1998, s. 252.

¹⁸ Hallitus ja presidentti tarkastettu kirjasta Nevakivi 2009.

sellaisessa asemassa, että on mahdollista saada hyvän kuvan siitä, kuinka lehdistö Suomessa uutisoi Algerian tapahtumista.

Ulkomaan uutisoinnille ei uskottu olevan kysyntää Suomessa ja STT sekä jotkut pääkaupunkiseudun lehdet olivatkin pitkään oikeastaan ainoita kanavia saada säännöllisesti ulkomaan uutisia. 1950-luvulla tilanne alkoi jo hiljalleen muuttua, kun toisen maailmansodan aikaisia taloudellisia ja liikenteellisiä rajoituksia poistui ja Suomi alkoi entistä tiiviimmin liittyä osaksi muuta Eurooppaa. Ulkomaankirjeenvaihtajia alettiin lähettää Euroopan pääkaupunkeihin sekä erityissopimuksia tehtiin muiden kansainvälisten uutistoimistojen ja lehtien kanssa. Tästä esimerkkinä voisi mainita vaikka yhdysvaltalaisen UP:n sekä AP:n ja Helsingin Sanomien tekemät sopimukset jo 1930-luvulta sekä Helsingin sanomien ja brittiläisen The Times sanomalehden kanssa tehty kirjeenvaihtosopimus niin ikään myös sotia edeltäneeltä ajalta.¹⁹ Antero Okkonen kuitenkin kuvailee ulkomaantoimituksen olleen pitkälle 1960-luvulle saakka Suomessa täyteaseman roolissa ja usein keskittyen takapajuisten maiden kuriositeettien raportoimiseen. Niiden poliittinen sisältö myös usein heijasteli kohdemaavaltioiden virallisia kantoja ja muutokset tähän eivät seuranneet yleistä mielipidettä samassa tahdissa. Oman osansa Okkonen kreditoi myös Suomeen uutisia välittäneiden uutistoimistojen asenteille, nimeltä mainiten Reuterin, UPI:n²⁰ sekä AFP:n, kertoen niiden olevan ”siirtomaavaltojen toimistoja – äänitorvia.”²¹ Yhdysvaltojen ei katsottu katsoneen Ranskan siirtomaaimperiumin toimia, tai ylipäänsä kolonialismia, kovinkaan hyvällä, joten tämä on kenties myös saattanut jonkin verran vaikuttaa siihen millaisia näkykymä ja sanavalintoja lehdille toimitetuissa uutisjutuissa saattoi olla.

Lehtien valitsevat uutistoimistot ovat myös mielenkiintoista huomioida nähdäksemme, oliko puoluesidonnaisuudella mitään vaikutusta tässä asiassa. Tämä siksi, että esimerkiksi vasemmistolaisilla lehdillä oli oma uutistoimisto DKL eli Demokraattisten Kustantajain Liitto sekä sosiaalidemokraateilla TST eli Työväen Sanomalehtien Tietotoimisto.²² DKL ja TST pyrki ensisijaisesti ajamaan juuri pienemmille lehdille kotimaan uutisointia, joten ne eivät varsinaisesti olleet kansainvälistä materiaalia välittäviä toimistoja. Ulkomaan uutisten välityskenttää ovat hallinneet Suomessa AP, ranskalainen AFP²³, englantilainen Reuter, suomalainen STT, ruotsalaiset

---

¹⁹ Uskali 2007, s. 68, 76.

²⁰ UP yhdistyi niin ikään yhdysvaltalaisen INS:n kanssa nykyisin tuntemaksemme UPI:ksi vuonna 1958. Jussila 2007, s. 19.

²¹ Rantanen 1987, s. 86–87.

²² Salminen 1988, s. 224, 236.

²³ Entinen ranskalainen tietotoimisto Havas muuttui toisen maailmansodan jälkeen AFP:ksi ja pysyi kohtuullisen tukevasti valtion kontrollissa siitä eteenpäin pitkän aikaa. Uskali 2007, s. 107.

SvT ja TT, neuvostoliittolainen TASS sekä UP.²⁴ Kuitenkin esimerkiksi vielä 1950-luvulla Reuterin ja AFP uutiset tulivat STT:n kautta saataville Suomeen, joka taasen hankki ne TT:n kautta Tukholmasta.²⁵ STT ei lähtenyt sopimuksia tekemään amerikkalaisten uutistoimistojen kanssa, minkä seurauksena lehdet solmivat itse amerikkalaisten kanssa tiedonsiirto sopimuksia,²⁶ kuten Helsingin Sanomat oli tehnyt. STT myi uutiset eteenpäin joko käännettyinä tai alkuperäiskielillä,²⁷ toimien oikeastaan vain uutisten välittäjänä, sillä ensimmäiset ulkomaanuutispalvelut tulivat sen omaan tarjontaan vasta 1957,²⁸ ja varsinainen ulkomaanuutisosasto vasta 1962. UP esimerkiksi toimitti uutisia suoraan Helsinkiin,²⁹ mikä voi osallansa selittää sitä, miksi sen uutiset olivat usein hieman aikaisemmin lehdissä verrattuna STT:n uutisiin. Pääkaupunkiseudun ulkopuoliset paikallislehdet ovat olleet ajanjaksolla hyvin riippuvaisia STT:n tarjonnasta ulkomaan uutisten suhteen, sillä ulkomaankirjeenvaihto Suomen lehdistössä oli vasta alkamaan päin.

En ole pääsääntöisesti tutkinut Marokon ja Tunisian tapauksia tai tapahtumia, mutta niihin liittyvissä uutisoinneissa oli usein kappale tai pari osoitettu myös Algerian tilanteiden päivittämiseksi, joten niiden tapahtumia tuli usein myös seurattua. Olen pyrkinyt keskittymään työssäni nimenomaan siihen mitä Algeriasta oli kirjoitettu enkä niinkään mitä sen naapurimaista oli. En myöskään ole kiinnittänyt mitään erityistä huomiota Ranskan hallituksen tai Manner-Ranskan tapahtumista kirjoitteluun, elleivät ne liittyneet Pohjois-Afrikkaan. Ranskan tapahtumista muuten kyllä uutisoitiin varsin vilkkaasti lehdissä tutkimallani ajanjaksolla.

Eräs vaikeasti huomioon otettava asia uutisia lukiessa ja niiden määrää arvioidessa, on myös se, mitkä ovat olleet editorilliset päätökset uutisten pituuteen tai paikkaan liittyen. Luostarisen mukaan yleensä jokaisessa sodassa osa journalisteista samaistuu toiseen osapuoleen voimakkaasti ja täten pyrkivät uutisoinneillansa edistämään tämän puolen asiaa. Yleensä tämä manifestoituu ideologisesti merkittävissä kamppailuissa, josta hän mainitsee muuan muassa esimerkkinä Algerian vaikutuksen kolonialismin kritiikkiin. Epäsuhta osapuolten välillä herättää voimakkaita tunteita lukijoissa ja journalisteissa.³⁰ Se miten tämä on saattanut vaikuttaa uutistoimistojen maassa olleisiin reportaaseihin, on käytännössä mahdoton selvittää, sillä uutisten matka Algeriasta Suomen kahvipöytiin oli pitkä. Myös sitä on melko vaikea selvittää, kuinka paljon lehdille tarjottua

---

²⁴ Salminen 1988, s. 247-9

²⁵ Uskali 2007, s. 81.

²⁶ Rantanen 1987, s. 84.

²⁷ Suosalmi-Suikkanen 1976, s. 15.

²⁸ Uskali 2007, s. 81. Kts. myös Suosalmi-Suikkanen 1976, s. 19.

²⁹ Rantanen 1987, s. 88.

³⁰ Luostarinen 1994, s. 106.

uutisointia on otettu vastaan ja kuinka paljon ei, joka voisi selittää miksi joistain tapahtumista ei julkaistu mitään, ja miksi jotkut lehdet uutisoivat jostain kun toiset eivät. Myös lehtijuttujen kustannuksista, mikä on saattanut johtaa eri uutistoimiston, kuten STT:n käyttämiseen, on vaikea selvittää, joten en näihin asioihin paneudu työssäni.

Raittila lainaa Tuchmania kuvaillessaan, kuinka uutisgenrelle on ominaista journalistisen kulttuurin ja siihen liittyvien rutiinien ja työkäytäntöjen rooli uutistekstin rakenteistajana. Uutistekstin tuotannossa historiallinen ja ajankohtaan liittyvä tilannekonteksti sekä toimittajan henkilökohtaiset valinnat vaikuttavat tekstin muotoon ja sisältöön. Uutisjournalismille on kuitenkin tyypillistä, että uutinen kirjoitetaan journalistiseen kulttuuriin vakiintuneiden muotosääntöjen mukaan; uutisen kirjoittajana on yhtä paljon journalistinen kulttuuri kuin tapahtumat tekstiksi muuntava toimittajakin.³¹ Tulkitsen tämän niin, että kaikki uutiset eivät edes välttämättä saaneet mitenkään erityisen kriittistä arviointia toimittajien osalta, mikäli merkittäviksi katsottavia tapahtumia oli käynnissä, ja tietoa haluttiin välittää nopeasti eteenpäin lukijoille. Myös Luostarinen tuo myös esille kuinka kentällä olevat toimittajat saattavat ottaa ikään kuin tiedostamattaan jonkun tietyn näkökulman. Hän kysyykin:

[...] mihin perustuvat arviot syyllisyydestä silloin, jos toinen konfliktin osapuolista on eettiseltä ja poliittiselta kulttuuriltaan huomattavasti lähempänä toimittajaa kuin toinen?³²

Männistö tuo myös esille kuinka vuonna 1995 tehdyssä uutisvirta tutkimuksessa saadut tiedot vahvistivat muuan muassa Edward Saidin näkemystä, että arabimaista on uutisoitu pitkälti vain negatiivisessa mielessä vastoin kuin lähes kaikista muista maanosista ja maista.³³

Vaikka tutkinkin lehtien välittämää kuvaa Algerian tilanteesta, ei voi kuitenkaan valittujen lehtien takia olettaa, että kukaan silloinen yksittäinen lukija olisi lukenut kaikkia näitä lehtiä. Valikoimiani lehtiä lukemalla saa toisaalta viitteitä yleisesti siitä, millaisista asioista ja millaiseen sävyyn erilaiset suuret lehdet kirjoittivat tuolloin. Täten siis voisi sanoa valistuneena arvauksena, että pääkaupunkiseudulta pois päin mentäessä ulkomaan uutisten määrä väheni ja uutisväli harveni. Tarkastelen siis yleisesti millaisen kuvan ulkomaan tapahtumista olisi saanut Algerian tapausta hyväksi käyttäen.

---

³¹ Raittila 2004, s. 305.

³² Luostarinen 1994, s. 108.

³³ Männistö 1999, s. 192-3.

En alkanut tutkimuksessani laskemaan uutisissa käytettävien sanojen määrää tai arvioimaan erikseen sitä, mikä merkitysvaikutus uutisella oli suhteessa sen pituuteen. Uutisen pituus saattoi olla hyvinkin riippuvainen paitsi uutistoimistoilta saatuihin materiaaleihin, mutta myös lehden muihin uutisiin, jotka saattoivat mahdollisesti viedä tilaa Algerian uutisoinnista. Laskinkin siis Raittilan mukaisesti tekstit sellaisenaan sekä niiden sijainnit lehdissä,³⁴ antamaan vinkkiä siitä millainen painoarvo uutiselle mahdettiin antaa. Tutkimuksessa on keskeisessä osassa paitsi lehtien laadullinen tarkastelu, myös määrälliset puolet, jotta lehtien välisiä eroja sekä tapahtumien kiinnostavuutta Suomen lehdistön näkökulmasta saataisiin paremmin tuotua esille.

2.4. Termien määrittelyä

Käytän tekstissä sanavalintaa Algerian kapina kuvaamaan Algerian itsenäisyys sodan alkua. Näin siksi, että vielä ensimmäisen vuoden ajan väkivaltaisuuksien katsottiin olevan vain kapinallisten sisällissodan lietsontaa ja terroria, ja vasta myöhemmin kapina olisi saanut itsenäisyys sodan piirteet. Mielestäni taas termin Algerian sota käyttäminen on ennenaikaista tutkimusajanjaksollani, sillä vielä tuolloin väkivaltaisuuDET eivät todellisuudessa olleet levinneet koko maan kattaviksi tai suurten kansanjoukkojen hyväksytyksi toiminnaksi. Algerian sota siis viittaisi pikemminkin sotaan kokonaisuudessaan, ei niinkään sen ensimmäisen vuoden paikallisen kriisin omaiseen tilanteeseen. Lehdet myös kuvaavat Algerian tilannetta kapinana, eivätkä pääsääntöisesti sisällis- tai itsenäisyys sotana. Rauhala tuo gradussaan esille kuinka Ranska ei itse mieltänyt Algerian tilannetta sodaksi ennen vuotta 1999, kutsuen sitä ”Algerian tapahtumiksi” tai ”järjestyksen palauttamiseksi” Algeriaan tuolloin.³⁵ Tästä huolimatta käytän hallitusta vastustaneista joukoista nimitystä kapinalliset, sillä lehdissä oli alusta lähtien hyvin erityyppisiä ilmauksia siitä, ketä vastaan oltiin taistelemassa.

Algerian siviilitkään eivät varsinaisesti olleet mikään erityisen homogeeninen joukko, johtuen jo puhtaasti siitä faktasta, että ranskalaiset olivat sinne aikoinaan hallituksen kannustuksella Algeriaan muuttanut asukasryhmä. Ranskalaiset eivät kuitenkaan olleet ainoat eurooppalaiset Algeriassa, vaan esimerkiksi espanjalaisia ja italialaisia oli myös huomattavasti maan eurooppalaisen väestön

---

³⁴ Raittila 2004, s. 173.

³⁵ Rauhala 2012, s. 2 sekä viite 8. Gradussa tuodaan myös laajemmin esille Algerian tapahtumien nimeämisen problematiikkaa.

joukossa. Ranskan lakien johdosta, jossa syntyminen Ranskassa takaa sen kansalaisuuden, olen katsonut parhaaksi kutsua Algeriassa asuneita ranskalaisia ja muita eurooppalaisia yleisesti ranskalaisiksi. Näin siksi, että alkuperäisasukkaiden asukasstatuksesta huolimatta, olivat ranskalaisten ja eurooppalaisten olot lähes poikkeuksetta paremmat kuin alkuperäisasukkailla noin keskimäärin tuolloin. Itse Manner-Ranskan siviileihin lehdissä viitattiin vain hyvin harvoin Algerian uutisoinnin yhteydessä.

Toinen osapuoli, joka mielestäni vaatii määrittelynsä, on Algerian alkuperäisasukkaat. Koska he eivät kaikki olleet arabeita kuten lehdissä yleisesti kirjoitettiin, vaan merkittävä osa heistä oli myös berbereitä, katsoisin heidän kutsumista algerialaisiksi olevan kaikkein yksinkertaisinta. Heidän kutsumistaan muslimeiksi olisi sinänsä tarkempi siksi, että esimerkiksi juutalaisten oloja ja oikeuksia parannettiin 1800-luvun lopulla, mutta lait usein säädettiin siten, että muslimien oli vaikea tulla hyväksytyksi täysiverisiksi ranskalaisiksi säilyttäen edelleen uskontonsa traditiot. Tämän johdosta alkuperäisasukkaat, joiden kapinasta tässä puhutaan, olivat lähes yksinomaan muslimeita ja ranskan asukkeja, mutta eivät sen kansalaisia. Algerialaisiahan he kaikki alueella asuneet kuitenkin olivat, ranskalaiset sekä muslimit, ja siksi he itseänsä kutsuivat, kun he tuossa vaiheessa olivat Ranskan alaisuudessa. Taustaosuudessa en käytä vielä tätä termiä systemaattisesti, koska se ei varsinaisesti ollut yleispätevä vielä silloin, vaan kutsun heitä yksinkertaistaen toisinaan muslimeiksi.

Olen tulkinut etusivun uutisiksi uutiset, joissa uutinen alkaa etusivulta, sillä tuolloin näytti olleen vielä tapana sijoittaa palsta tai pari etusivulle ja jatkaa sitä suoraa myöhemmin tekstissä. Kokonaan etusivulle mahtuneita uutisia ei ollut kuin muutamia koko tutkimusjaksolla. Etusivu määritelmä asettaa kuitenkin haasteita, sillä esimerkiksi Helsingin Sanomat esiintyi tuolloin jo saman lailla kuin nykyäänkin, eli lukija näkee lehden käteen saadessaan ensimmäiseksi mainossivun ja tämän vuoksi olenkin laskenut sen yhteydessä etusivuksi ensimmäisen varsinaisen uutissivun. Ainoana tutkimusaineistossani oli Vapaa Sana tabloidi-tyylisenä lehtenä, jonka takasivulla oli usein yhtä merkittäviä uutisia kuin sen etusivukin oli. Tämä aiheutti lajittelulle jonkin verran päänvaivaa ja olenkin tulkinut takasivujen olleen etusivujen veroisia uutisarvoiltaan. Sisäsivujen sijaintien uutisarvoa vaikutusta en ole sen paremmin analysoinut. Myös esimerkiksi Aamulehdellä ilmestyi Sunnuntailiite, jossa oli usein hyvin hyviä analysoivia juttuja Pohjois-Afrikan tilanteesta, joten siksi olen lisännyt taulukoihin kohdan liite.

Olen jaotellut luvussa neljä uutistapahtumat kolmeen osataulukkaan, joiden tiedot olen koonnut yhteen luvussa 5.1. Näissä taulukoissa olen jaotellut lehtien uutiset sen mukaan missä ne olivat lehdessä, missä yhteydessä Algeria mainittiin sekä uutisen tyypin mukaan. Lisäksi olen jaotellut uutiset luvussa 5.2. sen mukaan, mitä lähdettä ne ovat käyttäneet uutisessaan. Aineistoa olen kerännyt sen mukaan miten Algeriaan on viitattu. Olen lukenut myös Tunisiaan, Marokkoon ja Manner-Ranskaan liittyvät uutiset, sillä niissä oli usein viittaus Algeriaan syystä tai toisesta. Taulukoissa jaankin uutiset sen mukaan myös onko uutinen tai muu kirjoitus koskenut suoraan Algerian tilannetta vai onko se liittynyt siihen epäsuoremmin, kuten esimerkinomaisena tai itse uutisen kontekstiojana. Joskus oli useampia Algeriaan liittyviä uutisia saman päivän lehdessä, jotka kuitenkin olen laskenut erikseen, sillä usein niissä oli eri lähteet tai Algeria nousi muuten esille, kuten vaikkapa Marokon tai Tunisian asioita käsitellessä. Esimerkiksi vuoden 1955 elokuun lopun tapahtumissa muussa yhteydessä mainittuna Algeria oli hyvin paljon esillä, mutta lehdet pääosin keskittyivät Marokon tapahtumista kertomiseen, usein mainiten uutisen lopussa kappaleen verran miten Algerian puolella etenee asiat. Samoin toisinaan uutisessa oli mainittuna kaksi tietotoimistoa muodossa UP ja STT tavanomaisen UP-STT sijaan.

Olen myös jakanut Algerian maininnat kolmeen luokkaan riippuen niiden luonteesta. Lainasin Raittelalta termin ”uutisluonteinen juttu”³⁶, joka pitää sisällään uutiset, haastattelut sekä reportaasit ja nämä edustavatkin taulukkojeni uutisia. Lisäksi olen jaotellut uutisjutuista poikenneet muut kirjoitukset kahteen ryhmään. Tämä siksi että pääkirjoituksen ja artikkeleiden/kolumnien voisi uskoa kertovan hieman enemmän lehden kannasta Algerian tilannetta kohtaan kuin varsinaiset uutisten. Uutisten sanavalintoja ja näkökulmia johdatteli pitkälti uutistoimistoista saadut alkuperäistekstit, mahdollisista eriävistä käännöksistä huolimatta. Pääkirjoitukset sekä artikkelit ja kolumnit ovat vielä eroteltu keskenään, sillä artikkelit vaikuttivat toisinaan olleen pikemminkin käännöksiä joidenkin muiden eurooppalaisten sanomalehtien tai aikakauslehtien teksteistä kuin lehtien omia tuotantoja.

---

³⁶ Raittila 2004, s. 218.

3. Algerian konteksti

3.1. Algeria maana

Valaisen alkuun muutamalla sanalla Algerian olosuhteista. Algeria on tätä nykyä Afrikan suurin valtio Sudanin jakauduttua vuonna 2011. Se on pääosin Saharan autiomaan peittämä valtio, ja näin ollen sen väestö asuu pitkälti kapealla kaistaleella Välimeren rannikolla. Rannikkoa reunustavat Atlasvuoret, joka haarautuu kahdeksi vuorijonoksi, toinen rannikon tuntumaan, ja toinen alkaen noin 200 kilometrin päästä sisämaahan mentäessä, reunustaen Saharaa. Koillis-Algeriassa haaran eteläosaa kutsutaan Aurès vuoristoksi sekä pohjoisosassa lähellä rannikkoa olevaa Tell-Atlas vuoristoa saatetaan kutsua joskus Kabylieksi, siellä asuvista berberiheimosta johtuen. Kabylie sijoittuu pääkaupungin Algierin ja Constantinen väliin, joten se ei ole kuitenkaan koko rannikon mittainen, vaan eräs osa Tell-Atlasia.

Algeriassa toteutettiin itsenäisyyden tullen useiden kaupunkien nimenvaihto vuonna 1962 ja monet ranskalaiset nimet muutettiin ensin arabialaisiksi, ja on sittemmin vielä saatettu muuttaa berbereiden kielenmukaiseksi tietyillä alueilla. Tästä johtuen esimerkiksi entinen Philippeville, Bône tai Orléansville muuttuivat Skikdaksi, Annabaksi sekä Chlefiksi.

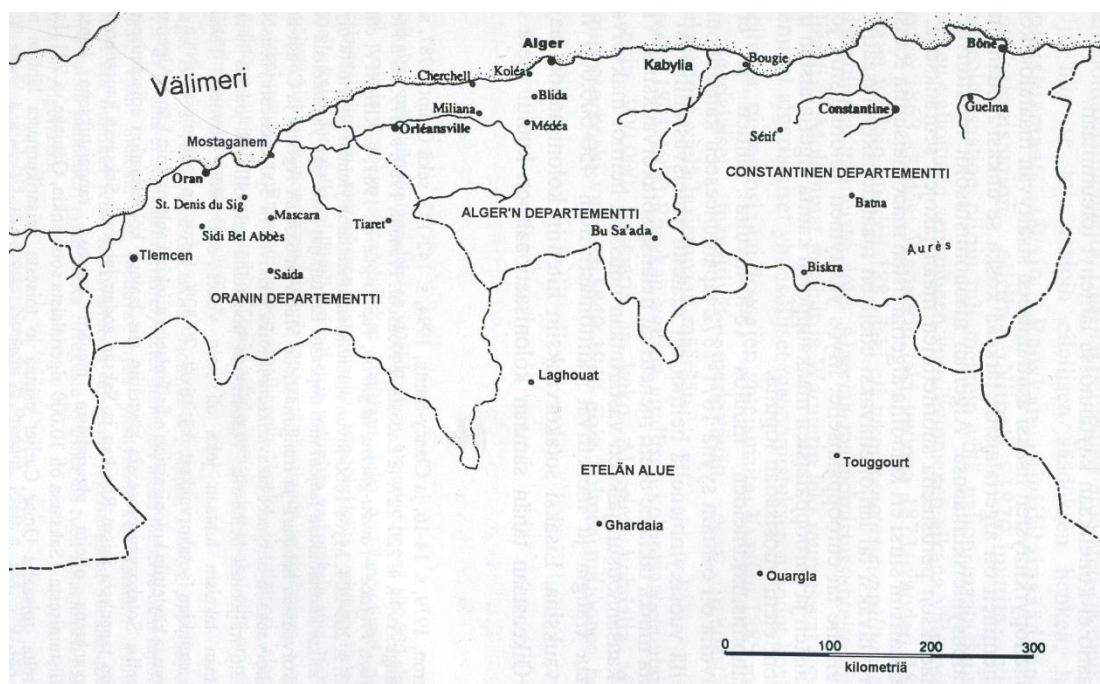
Vastoin nykyisen Algerian rajoja, Saharan alue ei vielä vuonna 1954 täysin kuulunut siviilihallinnollisesti osaksi Algeriaa. Näin ollen sen rannikon silloiset kolme departementtia, Oranin, Algerin ja Constantinen departementit edustivat sitä Ranskan Algeriaa, joista lehdistössäkin puhuttiin ajanjaksolla. Nämä ovat Ranskan toisen tasavallan perustuslainsopimuksen peruja vuodelta 1848, jolloin alue julistettiin ranskalaiseksi alueeksi^{37, 38}. Niinpä tutkimusajankohdalla lehdissä Itä-Algeriasta puhuttaessa, viitataan käytännössä siis nykyisen Tunisian vastaiseen rajaan.

---

³⁷ Territoire français.

³⁸ Melasuo 1999, s. 131.

Kuva 3.1. Algerian pohjoisosa ja sen departementit tutkimusajanjaksolla

Lähde: Melasuo 1999, s. 137.

3.2. Ranskan neljäs tasavalta

Ranskan neljäs tasavalta jäi lopulta varsin lyhyeksi kokeiluksi Ranskan valtion historiassa. Sen suurimpana ongelmana oikeastaan oli sen kyvyttömyys tehdä merkittäviä uudistuksia toimeenpanovallan valtaoikeuksiin, peläten tämän ottavan bonapartelaisen otteen hallinnosta. Kolmannessa tasavallassa oli toisen keisarikunnan jälkeen vallalla ilmapiiri, jossa vaadittiin lakiasäätävälle toimielimelle, eli parlamentille, huomattavasti enemmän mahdollisuuksia rajoittaa sen johtajan sekä presidentin toimia tarvittaessa. Tämä johtikin usein siihen, että tarvittavia koalitioita lakien läpiviemisiksi ei saatu, ja jos saatiin, niin ne olivat vastineeksi varsin lyhytikäisiä. Toisen maailmansodan jälkeinen kaipuu voimakkaasta johtajasta ja Ranskasta de Gaullen johdolla hiipui nopeasti. De Gaulle ei koskaan hylännyt vaatimuksiaan voimakkaasta presidentti instituutiosta edesauttamaan päätöksentekoa parlamentin hajanaisuudesta johtuen. Tämä näkyikin esimerkiksi siitä, kun hänet valittiin viidennen tasavallan muodostamisen yhteydessä presidentiksi, istui hän presidenttinä yli kymmenen vuotta.

Toinen maailmansota kohteli Ranskaa kovin ja sodan päätyttyä maa oli lähes kaaoksenomaisessa tilassa niin poliittisesti, infrastruktuurisesti kuin taloudellisestikin. Kommunistit ja heidän

kannatuksensa oli vahvassa nousussa ympäri maata ja Vichyn hallintoa tukeneidenkin kohtalo täytyisi mitä pikimmiten ratkaista ennen kuin syylliset ehtisivät pakenemaan. Vichy hallinnossa mukana olleiden, poliittisia virkoja pitäneiden, henkilöiden olikin erittäin vaikeaa päästä takaisin politiikan kentälle neljännen tasavallan alkuaikoina, sillä usein edellytyksenä poliittisiin virkoihin oli jonkin asteiset kontaktit kuuluisaan vastarintaliikkeeseen.³⁹ Parlamentin tavoin valitun uuden perustuslakikomitean jäsenistä 85 % oli uusia henkilöitä sekä 80 % heistä oli toiminut vastarintaliikkeessä sodanaikana.⁴⁰ Myös sodanaikaisten, ensin saksalaisten ja sittemmin liittoutuneiden, pommitukset ympäri Ranskaa tarkoittivat, että tehtaات, tiet ja rautatiet olivat merkittävästi huonommassa kunnossa kuin mitä ne olivat olleet esimerkiksi ensimmäisen maailmansodan jäljiltä.

Ihmiset ja poliitikot syyttivät kolmannen tasavallan hallinnon kyvyttömyyttä reagoida saksalaisten selkeään varustautumiseen ja tähän poliittiseen kyvyttömyyteen de Gaulle haki ratkaisua kansanäänestyksestä, jonka avulla määriteltiin kolmannen tasavallan kohtalo. 96 % äänestäneistä äänesti kolmatta tasavaltaa vastaan ja se lakkasi virallisesti olemasta 21.10.1945.⁴¹ Tässä historiallisessa äänestyksessä myös naiset saivat olla ensimmäistä kertaa osallisina Ranskan historiasta päätettäessä. Se miksi naiset saivat äänestää, ei kuitenkaan ollut ilman taka-ajatuksia. Ideana oli että he todennäköisemmin äänestäisivät oikeistolaisia puolueita, jotka olivat enemmän perinteisten perhearvojen kannalla vasemmistoon nähden.⁴² Vaikka idea toimikin, saivat samanaikaisissa perustuslakikomiteavaaleissa sosialistit ja kommunistit leijonan osan uuden parlamentin paikoista. De Gaulle erosi tehtävistään tammikuussa 1946, kun uusi perustuslakikomitea ei hyväksynyt hänen näkemyksiään vahvasta presidentistä. Tämä pitkälti tarkoitti että neljännessä tasavallasta tuli oikeastaan vain hieman muunneltu kopio edeltäjästään.⁴³ Ensimmäinen ehdotus yksikamarisesta parlamentista ei mennyt läpi toukokuussa 1946, mutta seuraava yritys lokakuussa 1946⁴⁴ meni läpi kansanäänestyksessä. Äänestyksessä ehdotusta kannatti yhdeksän miljoonaa ja vastusti kahdeksan miljoonan äänestäjää. Kahdeksan miljoonaa äänioikeutettua jätti kokonaan äänestämättä.⁴⁵ Vaikka toimeenpanovallan oikeuksia kohennettiin ensimmäisestä ehdotuksesta, tuli kuitenkin valtaan heikko presidentti ja pääministeri, jotka olivat

---

³⁹ Gildea 2002, s. 71.

⁴⁰ Price 2005, s. 341.

⁴¹ Price 2005, s. 340.

⁴² Gildea 2002, s. 143.

⁴³ Kedward 2005, s. 355.

⁴⁴ Price 2005, s. 342.

⁴⁵ Gildea 2002, s. 40.

pakotetut tasapainoilemaan puolueiden välillä. Täyteen toimintakykyys uusi hallinto tuli tammikuussa 1947, eli kaksi vuotta sodan jälkeen.⁴⁶

Vuoden 1945 vasemmistolaisten parlamenttiyhteistyö ei kuitenkaan toiminut saumattomasti, ja poliittinen painopiste parlamentissa alkoi siirtyä oikealle päin hiljalleen gaullismin sekä myöhemmän poujadismin johdosta. Oikeistolaisilla puolueilla ei kuitenkaan ollut riittävän laajaa kannatusta, jotta he olisivat voineet sanella ehtonsa, joka johtikin siihen että keskustasta ja vasemmistosta tarvittiin aina tukea hallituskoalitioden muodostamiseksi. Koalitionhallitusten alkuperäisenä tarkoituksena oli estää vallankumoukset ja diktatorismi.⁴⁷ Mutta tämä johti kuitenkin varsin epästabiileihin hallituksiin ja vuosina 1947–1958 hallitukset kestivät keskimäärin vain kuusi kuukautta,⁴⁸ ja niitä oli yhteensä 26 mainitulla ajanjaksolla.⁴⁹ Lyhin hallitus kesti vain viikon verran, kun pisin nautti parlamentin suosiosta peräti 15 kuukautta!⁵⁰

”Parhaimmillaan ne torjuivat kriisejä ja pitivät yllä niukkoja enemmistöjä alahuoneessa, antoivat kansalliskokoukselle uuden nimen; pahimmillaan ne yrittivät todella hallita, torjua kriisejä suoralta kädeltä ja joutuivat viralta pois.”⁵¹

Hallituksen muodostamiseen vaadittiin absoluuttinen enemmistö ennen kuin se pystyi hakemaan siunausta presidentiltä hallituksen valtaan tulemiseksi. Kuitenkin, jos jokin puolue jätti hallituksen ennen aikaisesti, koalitio purkautui ja pääministerin oli välittömästi erottava.⁵² Kaikki ministeripaikat eivät kuitenkaan aina menneet vaihtoon ja tunnistettavissa onkin neljä sellaista valtakautta jolloin pääministeri vaihtui, mutta koalitionkoonpano ja hallituskabinetti pääpiirteittäin ei.⁵³ Epävakaasi tuli ilmi suurten kysymysten hoidossa, ei niinkään päivittäisen politiikan pyörittämisestä.⁵⁴

Pelko Saksan uudesta noususta kuitenkin sai ranskalaiset hakemaan aivan uudenlaisia ratkaisuita ulkopolitiikkaansa, toimien usein suorastaan sitä vastaan miten Ranska oli menneinä vuosina

---

⁴⁶ Cole 2004, s. 182.

⁴⁷ Gildea 2002, s. 41.

⁴⁸ Cole 2004, s. 185.

⁴⁹ Gildea 2002, s. 41.

⁵⁰ Kedward 2005, s. 381.

⁵¹ Cole 2004, s. 185.

⁵² Gildea 2002, s. 42.

⁵³ Gildea 2002 s. 42. Ensimmäinen vasemmistovoittoinen toimi vuoteen 1947 saakka, toinen keskustalaisempi vuosina 1947–1952, kolmas keskustaoikeistolainen vuosina 1952–1954 sekä neljäs vuosina 1956–1958, joka oli sekavampaa sakkia. Vuosina 1954–1956 oli Mendès-Francen kausi, jolloin hän pyrki murtamaan puolueiden ja puolueliittojen ylivaltaa.

⁵⁴ Kedward 2005, s. 382. Kaksikymmentä kahdestakymmenestä kahdesta hallituksesta piti ydin ministerit samoina, Kedwarding mukaan.

toiminut. Euroopan hiili- ja teräsyhteisö perustettiin 1951 varmistamaan Saksan ja Ranskan tulevien suhteiden rauhanomaisuus. Alkuun tämä liitto kohtasi kovaa vastustusta, mutta Monnetin onnistuneet talousuudistukset ja siitä seurannut talouskasvu⁵⁵ sekä kansallistamiset lopulta takasivat riittävän tuen Schumannin suunnitelmille.⁵⁶ Myöhemmin tämä yhteisö sementoitui tiiviimmäksi talousunioniksi, Euroopan talousyhteisö ETY:ksi, Rooman sopimuksessa vuonna 1957. Talouden kasvun, -kehityksen ja -vapauttamisen myötä Ranskan perinteikkäästä maanviljelyksen sektorista oli tulossa entistä kannattamattomampaa kuin teollisuus pystyi usein helposti kilpailemaan ja ylittämään elintasossa maalaiselämän. Osin vanhentuneet viljelystekniikat saivat ihmiset muuttamaan maalta kaupunkeihin maaseudun huonojen ansioiden takia. Jäljelle jääneet viljelijät hyötyivät suuresti uudesta yhteismarkkina-alueesta, ja modernisaation hedelmistä, mikä näkyi erityisesti esimerkiksi traktoreiden valtaisana kasvuna maatalouden apuvälineenä. Tosin taloudessa usein unohdettiin tehdä inflaatio tarkastuksia 1950-luvun taitteessa, ja näitä traktoreita käytettiinkin lähes yhtä usein teiden tukkimiseen protestien aikana kuin peltojen kyntämiseen.⁵⁷ Sosiaalietuuksien määriä saatiin kuitenkin nostettua suotuisan talouskasvun seurauksena sekä negatiivinen väestönkasvu saatiin katkaistua kun ranskalaisille tuli aivan ennennäkemättömän suuri vauva-boomi.

Neljäs tasavalta ei kuitenkaan lopulta kyennyt ratkaisemaan siirtomaakysymyksiään, ja ne koituivatkin sen kohtaloksi. Taloudellinen ja sosiaalinen kehitys saatiin yleensä jotenkin hoidettua, sillä hallitusten vaihtuessa usein riviministerit pysyivät enemmän tai vähemmän samoina, vaikkakin heidän tehtäväkuvansa toisinaan muuttuivat.⁵⁸ Keinoina saada siirtomaat tiukemmin Pariisin ohjaimiin käytettiin erinäisiä demokratisoinnin keinoja sekä assimilaatiopolitiikan välineitä. Horisontissa Ranskalla olisi ollut jonkin asteinen Ranskan federaatio, mihin toisaalta Pariisissa oltiin kuitenkin monin paikoin varsin skeptisiä, sillä afrikkalaisille oltiin varsin haluttomia antamaan samat oikeudet kuin emämaassa asuville ranskalaisille.⁵⁹ Osasyynä kolonioiden hyväksi tehtävien päätösten vaikeudesta johtui siitä, että ne usein vaativat perustuslakimuutoksia, mikä oli paitsi puoluepolitiikan, mutta myös itse perustuslainluonteesta johtuen varsin vaikeaa.⁶⁰ Ranska ei kuitenkaan ottanut huomioon ”kansallismielisyyden syvyyttä useimpien alkuperäiskansojen keskuudessa tai sitä vastatoimien määrää, johon Ranskan siirtomaat, erityisesti Algeria, olivat

---

⁵⁵ Kedward 2005, s. 381.

⁵⁶ Kedward 2005, s. 370.

⁵⁷ Cole 2004, s. 186.

⁵⁸ Gildea 2002, s. 42.

⁵⁹ Chafer 2002, s. 156-7.

⁶⁰ Chafer 2002, s. 163.

valmiita vastustaessaan niitä muutoksia, jotka voisivat viedä heiltä paikallisen poliittisen tai taloudellisen vaikutusvallan.”⁶¹

Pierre Mendès-France oli keskeinen henkilö Ranskan siirtomaavallan purkamisessa. Hän pääsi valtaan Dien Bien Phun katastrofaalisen tappion jälkimainingeissa. Hän lupasi ratkaista Indokiinan kysymyksen, tehden sen vain kuukausi valtaan astumisensa jälkeen loppuvuodesta 1954.⁶² Marokon ja Tunisian lopulliset itsenäistymiset olivat myös hänen käsialaansa, kun aikaisempien hallitusten politiikat saavuttaa rauhaa, tuntuivat vain kärjistäneen tilannetta pahemmaksi. Samalla hän kuitenkin tuli aukaisseksi oven myös muiden siirtomaiden vapauden tavoitteluun, ja eritoten Algerian.

”Vuonna 1956 pääministeriksi valittu sosialistien Guy Mollet järkyttyi siirtomaiden vihamielisyydestä, kun hän vastoin hallituksen käytäntöä ehdotti neuvotteluja kapinallisten kanssa [Algeriassa].”

Ranskan armeijalla oli vaikeuksia tukahduttaa kansannousu Algeriassa yhä kasvavasta joukkojen lukumäärästä huolimatta.⁶³ Useat hallitusten vaihdot eivät kuitenkaan kaataneet neljättä tasavaltaa, vaan nimenomaan sen kyvyttömyys ratkaista Algerian kysymys oli sen lopullinen koetinkivi.⁶⁴

Tutkimusjaksoni aikana Ranskassa presidenttinä toimi vuoden 1954 alussa valittu René Coty, joka myös jäi Ranskan neljännen tasavallan viimeiseksi presidentiksi. Tutkimusajanjaksolla toimi kaksi hallitusta, joista toinen oli yllämainittu Pierre Mèndes-France kesäkuusta 1954 helmikuuhun 1955 johtama hallitus. Lähes kuukauden mittaiseksi venyneiden hallitusneuvotteluiden jälkeen uudeksi pääministeriksi valittiin aiemminkin pääministerinä toiminut Edgar Faure, joka oli toiminut Mèndes-Francen hallituksessa talousministerinä. Hän toimi virassaan lähes vuoden, helmikuun 1955 lopusta tammikuuhun 1956 saakka.⁶⁵

Algerian sodan edetessä päätettiin huhtikuussa 1955 asettaa sensuuri Algerian uutisoinnille ja tämä johtikin monin paikoin mannerranskalaisten varsin vääristyneeseen kuvaan Algerian tilanteesta, kun vain siirtolaisiin kohdistuneesta väkivaltaisuuksista raportoitiin, algerialaisten murheiden jäädessä

---

⁶¹ Cole 2004, s. 187.

⁶² Gildea 2002, s. 46-47.

⁶³ Cole 2004, s. 188.

⁶⁴ Kedward 2005, s. 383.

⁶⁵ Tarkistettu kirjasta Cole 2004.

taka-alalle.⁶⁶ Asetetusta sensuurista huolimatta, Algerian väkivaltaisuuksia ja kidutuksia alkoi tulla ilmi ja kansa alkoi kyllästyään jatkuvaan sotatilaan, joka tuntui olevan entistä enemmän sen omia ideologioita pohjiaan vastaan, poliisitoimien lähestyen Gestapon aikaisia metodeita. Parlamentti ajautui yhä syvempään toimimattomuuden tilaan kun hallituskoalitioden muodostamisesta tuli suorastaan mahdotonta ja lopulta sykäys muutokselle ei tullutkaan Pariisista, vaan Algiersista.⁶⁷

Presidentti René Coty nimitti Pierre Pflimlin uudeksi pääministeriksi, kun parlamentissa ei saatu aikaiseksi pysyvää järjestystä vuonna 1956 järjestettyjen ennen aikaisten vaalien takia.⁶⁸ Pflimlin oli tunnettu puheistaan, että FLN:n kanssa pitäisi pyrkiä neuvottelemaan sovun löytämiseksi.⁶⁹ Uudistuneet neuvottelut FLN:än kanssa 1958 saivat kuitenkin negatiivisen vastaanoton siirtolaisten ja armeijan riveissä, josta seurasi kapinan alku armeijan sisällä. He alkoivat vaatia de Gaullen palaamista valtaan korvaamaan vaihtuvien hallitusten entistä sekavampaa siirtomaapolitiikkaa.⁷⁰ De Gaulle sai kapinan tukahdutettua puheillaan, pitkälti siksi että tavalliset asevelvolliset rivisotilaat eivät juurikaan olleet innostuneet upseereidensa innokkuudesta. Hän ei kuitenkaan suoraan palannut vallankahvaan, vaan vaati, että hänen valtaan tulemiseensa vaaditaan parlamentin pyyntö ja että hänelle olisi annettava täydet oikeudet muuttaa perustuslakia. Presidentti pyysikin häntä toimeen 29. toukokuuta 1958 kun puolueiden koheesiot pettivät.⁷¹ De Gaullelle annetut erioikeudet johtivat äänestyskseen uudesta perustuslaista kesällä 1958, joka hyväksyttiin 80 % enemmistöllä.⁷² Uuden presidentin valtaoikeudet tulivat olemaan huomattavasti edeltäjiään laajemmat. Charles de Gaullesta tuli äänestyksen yhteydessä uuden viidennen tasavallan presidentti ja hän astui virkaan tammikuussa 1959.⁷³

---

⁶⁶ Kedward 2005, s. 335.

⁶⁷ Gildea 2002, s. 49-50.

⁶⁸ Price 2005, s. 353.

⁶⁹ Kedward 2005, s. 339.

⁷⁰ Gildea 2002, s. 50.

⁷¹ Gildea 2002, s. 51.

⁷² Cole 2004, s. 189.

⁷³ Gildea 2002, s. 53.

3.3. Marokko, Ranska ja Tunisia

Tunisia ja Marokko olivat Ranskan protektoraatteja huomattavasti lyhyemmän aikaa kuin Algeria oli sen siirtomaana. Kuitenkin molemmat valtiot vuorollansa päätyivät 1800-luvun suurvaltapolitiikan seurauksena voimistuvan Ranskan vaikutuspiiriin. Marokkolaiset olivat algerialaisen kapinallisjohtajan al-Qādirin myötä tuotu osaksi ranskalaisten Algerian valloitusprojektia 1840-luvulla Marokossa tapahtuneen Wadi Islyn taistelun myötä. Marokkolaisten hävittyä tämän taistelun he joutuivat tekemään rauhansopimuksen Ranskan kanssa, joka jätti monia rajaepäselvyyksiä selvitettäväksi vielä tulevaisuuteen.⁷⁴ Taistelu oli myös osoittanut hyvin selkeästi alueen muslimille millaisessa unessa he olivat eläneet ja mitkä olivat poliittiset realiteetit nyt. Aiemmin Marokon sulttaani oli varsin avoimesti tukenut algerialaisia heimoja niiden taistelussaan ranskalaisia vastaan, mutta vuoden 1844 rannikkokaupunkien pommitusten ja hävityn maataistelun seurauksena Marokko katkaisi nyt kaiken tukensa algerialaisille. Vielä vuoden 1859 espanjalaisten valloitusten myötä, Marokon oli vihdoinkin jouduttava myöntämään pakottava tarpeensa modernisoida maatansa. Kuitenkin huono taloudenpito ja sotakorvaukset johtivat Marokon talouden kuralle ja eurooppalaisten valuutoiden ottamista maksuvälineeksi kun sulttaanin yritykset käyttää hyväkseen suurvaltojen valtapeliä olivat vain osittain onnistunutta.⁷⁵

1860-luvulla Tunisia ajautui armottomaan velkakierteeseen, jonka pääsyyllisinä olivat sen omat virkamiehet ja ranskalaiset pankit. Tunisialle myönnettiin toinen toistaan huonommilla ehdoilla lainoja, joista katosi entistä suurempia osuuksia erinäisiin palkkioihin ja korruptioihin ennen niiden saapumista sen valtionkirstuun. Vuoteen 1868 mennessä Tunisia oli menettänyt luottokelpoisuutensa täydellisesti ja Ranska jopa suunnitteli hyökkäystä maahan periäkseen velkoja, mutta ei muista sotilaallisista sitoumuksistaan kyennyt irrottautumaan tämän tehdäkseen. Suurvallat päättivät asettaa kansainvälisen finanssikomission hoitamaan Tunisian taloutta, jonka valjaiden takana istui käytännössä Ranska, muiden maiden ja Tunisian edustustosta huolimatta.⁷⁶ 1870-luvun loppuun mennessä Tunisian talous saatiin jotenkuten tasapainotettua Kherredinen johdolla, mutta Berliinin konferenssissa sovittu Välimeren vaikutuspiirin jako vesitti Ranskan aiheet tukea Tunisiaa miehittämättä sitä. Pääasiassa Britannian asenteen muutos 1878 jälkeen, johti siihen, että Maghrebin maat eivät enää voineet käyttää eurooppalaisten keskinäisiä erimielisyyksiä hyväkseen taatakseen

---

⁷⁴ Morsy 1984, s. 142.

⁷⁵ Rogerson 2006, s. 310–311.

⁷⁶ Rogerson 2006, s. 305.

itsellensä edes jonkin asteista alueellista riippumattomuutta.⁷⁷ Täten Ranska vuonna 1881 hyökkäsi tekosyyin varjolla Tunisiaan ”palauttamaan rauhaa” Tunisian länsirajalle, estääkseen todellisuudessa Italiaa toimimasta ensin samoin. Tästä seurasi 12.5.1881 Bardon sopimus, joka käytännössä julisti Tunisian Ranskan protektoraatiksi. 1880-luvun alun mittaan Ranska kiristi otettaan Tunisian hallinnosta, mutta se ei ajanut samanlaista kolonisaatioprojektia kuin mitä se oli tehnyt Algeriassa.⁷⁸

Pitkään Marokko pystyi tasapainoilemaan eurooppalaisten paineen alla nimenomaan brittien ”turvatakuiden” turvin,⁷⁹ mutta espanjalaisille hävityn sodan seurauksena marokkolaisten usko tätä takuuta kohtaan alkoi murentua.⁸⁰ Marokon sulttaani Maulāi Hassan jatkoi isänsä Muhammed IV:n toimia uudistaa maataan entistä tarmokkaammin. Hän ja hänen poikansa eivät kuitenkaan saaneet aikaiseksi muuta kuin hidastettua uppoavaa venettä Ranskan ja muiden eurooppalaisten valtioiden kasvavan vaikutusvallan alla. Ranskan Marokon valloitus alkoi 1907 ja jatkui pala palalta, kunnes vuoteen 1912 mennessä se teki Marokon kanssa sopimuksen protektoraattistatuksesta Fèsin sopimuksessa. Ranskan valvonnan alaisuuteen siirtyi lähes koko nykyinen Marokko, pohjoisen pientä kaistaletta lukuun ottamatta, joka taas päätyi espanjalaisten valvontaan nykyisen Länsi-Saharan kanssa. Marokon kaikki heimot eivät kuitenkaan tähän sopimukseen taipuneet ja niin etelässä kuin Rifin alueella pohjoisessakin heimot ryhtyivät ankaraan vastarintaan, jotka saatiin nujerrettua lopullisesti vasta vuoteen 1936 mennessä.⁸¹

Marokossa ja Tunisiassa jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen haluttiin päästä eroon protektoraattistatuksesta, kun Algeriassa vielä samaan aikaan yritettiin sodan varjolla saada neuvoteltua parannuksia algerialaisten edustettavuuteen Ranskan parlamenteissa. Vaikka protektoraattistatus muodollisesti jättikin maiden hallintorakenteet rauhaan, oli Ranskan ote niistä kiristynyt ajan myötä.⁸² Tunisiassa itsenäisyysajatuksen juuret johtivat vaatimuksiin tasa-arvoisesta palkkakohtelusta tunisialaisten ja eurooppalaisten välillä, mitä protektoraattihallinto kohteli varsin välinpitämättömästi. Sodan jälkeen perustettiin Destour-puolue⁸³ joka vaati demokraattista kokonaisuutta, lehdistövapautta ja yleistä koulutusta.⁸⁴ Tästä puolueesta irtaantui myöhemmin neo-destour haara Habib Bourguiban johdolla, jonka haara sai erinäisten protestien kautta entistä

---

⁷⁷ Abun-Nasr 1971, s. 235.

⁷⁸ Rogerson 2006, s. 307–309. Myös Morsy 1984, luku 11 sekä Rogan 2009, s. 150–151.

⁷⁹ Abun-Nasr 1971, s. 287.

⁸⁰ Abun-Nasr 1971, s. 292.

⁸¹ Rogerson 2006, s. 311–314. Rogan 2009, s. 164–168.

⁸² Virtanen 1994, s. 140.

⁸³ Kääntyy suomeksi perustuslaki-puolue.

⁸⁴ Rogerson 2006, s. 310.

väkivaltaisemman luonteen. Suurimpana erona näiden kahden puolueen kesken voisi sanoa olleen ikä- ja varallisuuskajauma, joka oli destour:essa vanhempi ja varakkaampi.⁸⁵ Kun Tunisiassa protektoraattia alettiin vastustaa älymystön voimalla, oli tilanne Marokossa toisenlainen. Siellä Marokon sulttaani Muhammed V alkoi hiljalleen käyttää protektoraatin eri valtasuhteita hyväkseen, muodostuen ranskalaisen vastustamisen symboliksi.

Toisen maailmansodan jälkeen ranskalaiset eivät alkuun aloittaneet tekemään mitään merkittäviä muutoksia tai uudistuksia, vaikka Marokon sulttaani Muhammed V puheet yhä enenevässä määrin alkoivat vaatia marokkolaisille vapautta ja vuodesta 1952 vaatien sitä myös julkisesti. Ranskalaisten vastaus julkiseen julistukseen oli nopea ja seuraavana vuonna sulttaani lähetettiin jo maanpakoon ja hänen tilalleen asetettiin myönteisempi henkilö, joka oli kaukaista sukua sulttaanille itselleen. Tämä johti tilanteen entistä pahempaan eskaloitumiseen ja terrorin ja vastaterrorin kierre seurasi seuraavat kaksi vuotta. Lehdet uutisoivat nimenomaan näihin tapahtumiin liittyvistä levottomuuksista elokuussa 1955, jolloin väkivaltaisuuDET leimahtivat jälleen pinnalle sulttaanin karkottamisen vuosipäivänä. Ranska päätti palauttaa Muhammed V takaisin Marokon sulttaaniksi näiden mellakoiden seurauksena, joka neuvottelikin Marokolle paluunsa yhteydessä myös itsenäisyyden, joka astui voimaan maaliskuussa vuonna 1956.⁸⁶

Tunisiassa odoteltiin myös kiitoksia yhteistyöstä toisen maailmansodan aikana, mutta Ranskan kaataessa näille toiveille kylmää vettä niskaan, puheet itsenäisyydestä saivat jälleen uutta puhtia. Vuonna 1952 mielenosoitusten kuohahtaessa näkyvästi pinnalle, Ranska pidätytti neo-destourin jäsenet sekä Tunisian pääministerin myös rauhoittaakseen tilannetta. Ammattiyhdistysmies Farhat Hached jatkoi protestointeja, mutta hänen salamurhansa 5.12.1952, jonka varsin yleisesti uskottiin olleen ranskalaisten toimeenpanema, nostatti protestien vyöryn kautta ranskalaisen Pohjois-Afrikan. Seuraavana vuonna noin 3000 maan läntisillä vuorilla asuvaa fellaghaa⁸⁷ aloitti sotilastoimet ranskalaisia vastaan, joka johti tyypilliseen terrorin ja vasta-terrorin kierteeseen myös Tunisiassa. Kasvava levottomuus Marokossa ja tuore kansannousu Algeriassa vuonna 1954 lopulla pakottivat ranskalaisia miettimään vaihtoehtojansa. He tulivat tulokseen, että lienee parasta päästää Tunisiasta irti vielä kun tilanne ei ollut riistäytynyt vielä täysin käsistä. Muuan muassa nämä tapahtumat olivat varsin näkyvästi pinnalla tutkimusajanjaksolla, kun lehdet kiinnittivät huomiota paitsi itsenäisyysneuvotteluihin. Ne kirjoittivat myös fellaghojen kanssa saavutetusta aselevosta ja massa-

---

⁸⁵ Oliver & Atmore 2005, s. 190.

⁸⁶ Rogerson 2006, s. 338–340.

⁸⁷ Vapaustaistelija.

armahtamisista varsin paljon vuoden 1954 lopussa, kun luultiin Algerian kapinan olevan näiden fellaghoiden syytä. Ranska lopulta myönsi Tunisialle itsenäisyyden vuonna maaliskuussa 1956, joitain viikkoja Marokon vastaavan jälkeen.⁸⁸

3.4. Ranska Algeriassa

3.4.1. Ranskan Algerian valtaus ja vallan vakiinnuttaminen 1830–1914

Algerian tie Ranskan syliin oli varsin monimutkainen ja monimutkaisena tämä suhde säilyikin koko Ranskan Algeriassa oloajan. Jo avain alkuun Ranskan valloitettua osia Algeriasta, alkoi useilta tahoilta kuulua varoituksia siitä, kuinka Algerian kansoja ei noin vain valloitettaisi ja alistettaisi. Maa nimittäin pitää sisällään varsin haastavia olosuhteita valloittajan näkökulmasta, kuten esimerkiksi valtaiset Saharan erämaan osat, mutta myös rannikon labyrinttimäiset vuoristot. Näille vuorille Algerian asukkaat olivat jo vuosituhansia tottuneet pakenemaan turvaan kapinoidessaan valloittajiaan vastaan kapinoidessa. Näissä vuoristoissa ratkaistiin Ranskankin siirtomaaherruus, kun kapinalliset alkoivat vuorilta tulla isoihin asutuskeskittyihin levittämään sanomaansa itsenäisestä Algeriasta. Kuitenkin olisi väärin väittää, että koko ranskalaisen läsnäoloajan koko Algeria olisi vastustanut ja vihannut ranskalaisia. Päinvastoin, monet algerialaiset tekivät läheistä yhteistyötä ranskalaisten kanssa, erityisesti vuoden 1848 jälkeen, jolloin Algeria muodollisesti liitettiin osaksi emämaatansa ja teknisesti ottaen lain silmissä koloniahallinnon osia alettiin purkaa. Tämä ei kuitenkaan tuonut odotettavia vapauksia ja oikeuksia algerialaisille, jotka alkoivat turhautua entisestä enemmän hyödyttömiin yrityksiin muuttaa olosuhteita Algeriassa algerialaisten eduksi. Varsinkin ensimmäisen maailmansodan katsottiin olleen se verivelka, jolla oltaisiin lunastettu paikka muiden ranskalaisten keskeltä, mutta siirtolaiset onnistuivat pysäyttämään tämänkin yrityksen muuttaa status quo:ta. Jotta ymmärtäisi näiden kahden intressin konfliktin juuria, täytyy palata vuoteen 1830, jolloin Ranska aloitti Algerian valloittamisen.

Tarinoiden kertoma ensisikäys Algerian rankaisuretken suunnittelulle on varmaankin hieman väritetty ajan saatossa. Niiden mukaan silloinen Ranskan konsuli Pierre Deval Algerian dein vastaanotolla olisi joutunut dein karpäslätkäisyn uhriksi vuonna 1827. Tätä protokolla rikettä käytettiin varmaankin enemmän hyväkseen siitä syystä, että Ranskalla oli edelleen velkoja

---

⁸⁸ Rogerson 2006, s. 340–342.

Algeriaan sen Napoleonin aikaisen Egyptin sotaretken jälkimainingeista, jolloin se joutui ostamaan tältä viljaa. Oman mausteensa toi 1714 avatut kauppakivohdat Collossa, Bônessa sekä La Callessa,⁸⁹ joiden kauppaoikeuksiin haluttiin parannuksia muiden eurooppalaisten kustannuksella.⁹⁰ Ennen Algeriaan maihinnousua Ranska aloitti kuitenkin välittömästi kauppasaarron vuonna 1827.⁹¹ Osansa hyökkäyksen syistä saa myös vuosituhansien tapa, jossa kotimaan ongelmat pyritään lakaisemaan maton alle hyökkäämällä jotain ulkoista ”uhkaa” vastaan ja syyttämällä heitä valtion huonosta tilasta. Fyysiseksi uhaksi nimettiin tässä tapauksessa barbareskien kauppalaivojen ryöväilyt, mutta tämä uhka oli jo 1800-luvulle tultaessa muuttunut enemmän pelotteeksi kuin todelliseksi vaaraksi.⁹²

Saatuaan toimilleen Englannin hiljaisen hyväksynnän, Ranska lähetti 37 000 miehen armeijan Algeriaan, joka rantautui 14.6.1830 ja nopeasti valtasi Algiersin varsin vähäistä vastarintaa kohdaten, sekä ryöväsi sen varsin perusteellisesti valtauksen päätteeksi. Ranskan silloisen pääministeri Polignacin suunnitelmissa ei ollut Algerian miehittäminen, vaan etuvartioasema Bônesta, mutta ennen kuin neuvotteluja saatiin edes alkuun, hänen hallintonsa kaatui jättäen joukot ilman selkeitä toimintaohjeita Algeriaan.⁹³ Näiden joukkojen komentaja Clauzel päätti käyttää tilaisuutta hyväkseen ja levittäytyi oma-aloitteisesti yhä syvempään sisämaahan, samalla lähettäen viestejä emämaahan, jotta siirtolaiset tulisivat paikalle. 1834 Ranskan saadessa uuden hallituksen johdolla vihdoinkin määriteltyä heidän Algeriansa politiikalle suuntaviivoja, oli ohjaket jo tiukasti armeijan ja ensimmäisten siirtolaisten hallussa.⁹⁴

Abd al-Qādir nopeasti yhdisti läntisen Algerian heimot dein kukistuttua ja saavutti voiton ranskalaisista Trezelin taistelussa 1835, jonka seurauksena ranskalaiset tunnustivat al-Qādirin hallinnoivan heidän nimissään Algerian länsiosia, ja alkoi tukea häntä asetoimituksilla. Hän käytännössä hallitsi, Saharan osa pois lukien, kahta kolmannesta Algeriasta. Samaan aikaan Haj Ahmed, Constantinen bei itä Algeriassa, ei suostunut hallinnoimaan ranskalaisten nimissä ja täten ranskalaiset alkoivat suunnata entistä enemmän resursseja hänen aseellisen vastarintansa kukistamiseksi. Tämä sotilaallinen varustautuminen tapahtui pikemminkin Ranskan joukkojen kenraali Clauzelin toimesta, ja hän hyökkäsikin Constantineen 1836, epäonnistuen yrityksessään

---

⁸⁹ La Calle tunnetaan nykyään nimellä El Kala.

⁹⁰ Morsy 1984, s. 70. Hourani mainitsee pääasiallisten syiden taustalla olleen erityisesti marseillalaisten kauppiaiden halun laajentaa vaikutustaan Pohjois-Afrikkaan. Hourani 2005, s. 269.

⁹¹ Melasuo 1999, s. 64, 98.

⁹² Katso mm. Morsy 1984, s. 68–71.

⁹³ Morsy 1984, s. 83–87.

⁹⁴ Rogerson 2006, s. 292–293. Myös Kaikkonen et al. 1989, s. 176–177.

vallata kaupunki. Ranskan hallinto ei voinut hyväksyä tätä kolausta arvovallalle ja hyökkäsikin heti seuraavana vuonna uudelleen, tällä kertaa vallaten kaupungin kiivaiden taisteluiden jälkeen. Constantinen myötä katosi myös rajoitetun vallan politiikka, kun suuria valloitetuja alueita alettiin liittää Algiersin hallinnon piiriin. Haj Ahmed pääsi pakenemaan kaupungista taisteluiden aikana ja jatkoikin vastarintaa aina vuoteen 1847 saakka aavikon ja vuoriston rajaseuduilla.⁹⁵

Constantinen ja Algiersin yhdistäminen kuitenkin tarkoitti Abd al-Qādirin maiden läpi kulkemista, ja valtaus johtikin vain uuden kapinajohtajan syntymiseen ja yritykseen kukistaa hänet. Mutta kuten jo aiemmin todettuna, al-Qādir oli ehtinyt vakiinnuttaa itsellensä niin aseellisen kuin poliittisenkin tuen ja oli valmis puolustamaan alueitaan. Tämä johti vuonna 1839 sodan julistukseen ja useamman vuoden ajojahtiin kenraali Bugeaudin johdolla, jossa siviileitä ei säästetty raakuuksilta. Bugeaudin strategian eräänä keskeisimpänä kohtana olikin saada paikalliset asukkaat lopettamaan tuen antamisen al-Qādirille, ja usein kokonaisia kyliä asukkaineen tuhottiin tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Neljän vuoden sotimisen jälkeen al-Qādirin päätukikohdat olivat vallattu ja hänen oli haettava joukkojensa rippeiden kanssa turvaa Marokosta, joka oli tarjonnut turvaa useasti hänen joukoilleen aikaisemminkin sodan aikana. Marokon sulttaani ei ollut niinkään aikaisemmin tukenut häntä suoraan poliittisesti tai aseellisesti, mutta ei ollut myöskään reagoinut kapinallisjoukkojen rajanylityksiin. Tällä kertaa ranskalaiset kuitenkin seurasivat perässä ja marssivat rajan yli kukistaen marokkolaisten armeijan vuonna 1844 Wadi Islyn taistelussa ja pommittaen laivastolla Marokon rannikkokaupunkeja, pakottaen täten Marokon sulttaanin ryhtymään ranskalaisten liittolaisiksi al-Qādirin takaa-ajossa. Al-Qādirin joutui palaamaan takaisin Algeriaan, missä laajat raakuudet olivat saaneet kansan sillä aikaa nousemaan ranskalaisia vastaan ja näin sai vielä al-Qādirin vastarinnan elvytettyä hetkeksi.⁹⁶ Ranskalaiset kuitenkin vastasivat kylien tuhoamisilla, joka yhdistettynä valloillaan riehuviiin kulkutauteihin saivat lähes kaiken laajamittaisen vastarinnan loppumaan Algeriassa vuoteen 1848 mennessä.⁹⁷

Tämä rauhan voitto ei tullut helpolla ranskalaisillekaan, vaan he joutuivat sitomaan kolmanneksen silloisesta armeijastaan tuomaan rauhaa maahan. Al-Qādir nähdessään vastarintansa olevan hyödytöntä, antautui ranskalaisille 1847 ja neuvotteli sopimuksen, jossa hän saisi lähteä maanpakoon, ja erinäisten kiertoteiden kautta päätyikin lopulta Damaskokseen joitain vuosia

---

⁹⁵ Rogerson 2006, s. 293–294. Melasuo antaa antautumisen vuodeksi 1848. Melasuo 1999, s. 102.

⁹⁶ Morsy 1984, s. 141–143.

⁹⁷ Rogerson 2006, s. 295.

myöhemmin.⁹⁸ Sieltä käsin hän ja hänen perillisensä vaikuttivat vielä pitkään Algerian politiikkaan. Näin ollen kenraalikuvernööri Bugeaudin aikana⁹⁹ ranskalaiset vihdoinkin toteuttivat, hieman pakotettuina tosin, totaalisen miehityksen. Tämä jätti pysyviksi seurauksiksi kaksi Algerian historiaan merkittävästi vaikuttanutta asiaa: entistä suurempi konflikti siirtolaisten ja algerialaisten kesken maankäyttöoikeudesta sekä siirtolaisten entistä kuuluvampi toive kuulua osaksi emämaata hallinnollisesti.¹⁰⁰ Jälkimmäinen toteutuikin kun vuonna 1848 Ranska liitti Algerian muodollisesti emämaahan ja teki siitä yhtäläisen laillisen osan muun valtakunnan suhteen.¹⁰¹ Kuitenkin täytyy muistaa, että tämä liitetty Algeria ei ollut kuin viidenneksen nykyisin tuntemastamme Algeriasta, aavikoiden säilyessä vielä pitkään levottomana ja Pariisin päätösten ulottumattomissa.¹⁰² Eivätkä vuoretkaan jättäneet ranskalaisia rauhaan, vaan näiden vastarintapäälliköiden avainasemat, Kabylissa ja Aurésissa, tulisivat olemaan piikki ranskalaisten ihossa koko siirtomaahallinnon ajan.¹⁰³

Osasyynä Algeriassa riehuneisiin kulkutauteihin oli sotien aiheuttamien epävarmuuksien tuomat nälänhädät ja heikentyneisiin kansoihin levinneet taudit. Taudit eivät kuitenkaan olleet tuntemattomia Pohjois-Afrikassa ja juuri 1800-luvun taitteessa sinne iski kaksi suurta paiseruttoepidemiaa vuosisadan taitteen molemmin puolin, jotka perin pohjin sotkivat yhteiskuntajärjestystä. Myös pilkkukuumeen raportoitiin olleen endeemisenä alueella. Länsimainen lääketiede ei 1800-luvulla juurikaan vielä auttanut paikallisia koko valtion tasolla, mutta sotilailla ja siirtolaisilla oli varmasti jonkin asteinen etu paikallisiin nähden näitä tauteja vastaan.¹⁰⁴ Fyysisten kulkutautien lisäksi muslimeita Pohjois-Afrikassa vaivasi myös syvä epäusko siihen, että eurooppalaiset olisivat olleet niitä edistyneempiä oikeastaan missään. Tämä näkyi muun muassa siten, että useista 1800-luvun alun rannikkojen pommitusretkikunnista huolimatta, Algeria dei ei ollut aseistanut heimolaisiaan, sillä se ei yksinkertaisesti uskonut maahyökkäyksen todennäköisyyteen.¹⁰⁵ Algiersin ja tätä kautta Algerian ”vahinko” päätyminen ranskalaisten käsiin pitkälti vaikutti heidän läntisen Afrikan poliittisiin ambitoihin tulevaisuudessa.¹⁰⁶

---

⁹⁸ Morsy 1984, s. 143.

⁹⁹ Helmikuusta 1841 - kesäkuuhun 1847.

¹⁰⁰ Abun-Nasr 1971, s. 245–246.

¹⁰¹ Rogan 2009, s. 292.

¹⁰² Melasuo 1999, s. 39. Saharan Atlas-vuoristo toimii rajana Saharan autiomaalle, joka kattaa 4/5 osaa nykyisestä Algeriasta. Ranskalainen Algeria oli pääosin tuossa 1/5 osassa, joka ei ollut paljoa nykyistä Ruotsia suurempi.

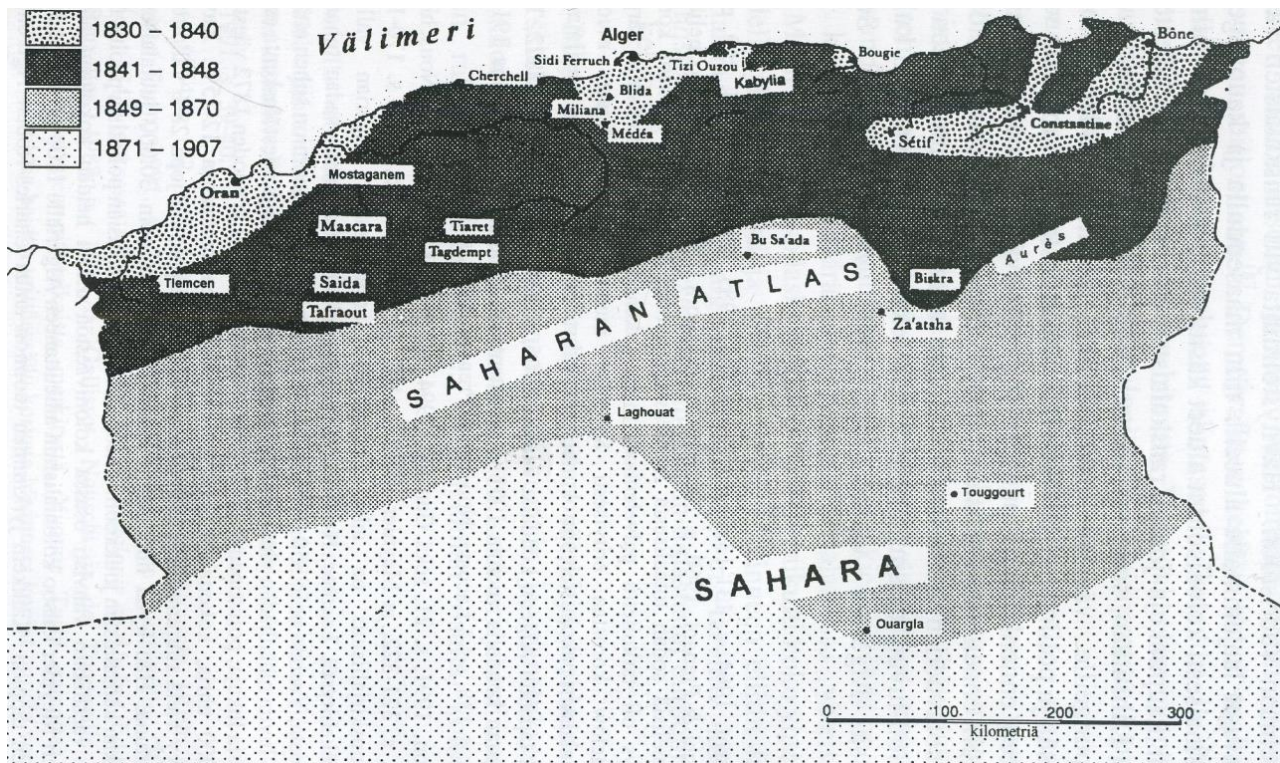
¹⁰³ Melasuo 1999, s. 102.

¹⁰⁴ Morsy 1984, s. 10–11.

¹⁰⁵ Morsy 1984, s. 97.

¹⁰⁶ Abun-Nasr 1971, s. 235.

Kuva 3.2. Siirtomaavallituksen eteneminen

Lähde: Melasuo 1999, s. 123.

Raaka valloitus jätti ranskalaisten käsiin laillisesti tai laittomasti hankittuja suuria maa-alueita Algeriasta. Monesti maa-alueita annettiin myös muiden maiden kansalaisille, jotka muodostivatkin lähes koko 1800-luvun lopun puolet Algerian eurooppalaisesta väestöstä. Eräänä syynä algerialaisten siirroille rannikoilta vähemmän hedelmällisille sisämaa-alueille oli ranskalaisten ja eurooppalaisten maanviljelijöiden suojelun tarve, joka oli helpompi järjestää rannikon tuntumaan, jossa kaikki olivat suhteellisen lähellä toisiaan.¹⁰⁷ Myös matkustusreittilaivojen ja rautateiden yleistymisen myötä, Pohjois-Afrikassa alettiin yhä useammin nähdä talvikaudella eurooppalaisia turisteja.¹⁰⁸

Toisen tasavallan myötä alkoi puhaltaa uudet tuulet ja Algeria alettiin nähdä tyystin uudessa valossa. Tätä muutosta emämaasta käsin alkoi ajaa Napoleon III, joka pyrki jarruttelemaan siirtolaisten entisestään kovenivia otteita riistää algerialaisia. Armeijan ja siviilien yhteiselo ei ollut Algeriassa ruusuista ja siirtolaiset onnistuivatkin anastamaan vallan pois sotilashallinnoidulta

¹⁰⁷ Oliver & Atmore 2005, s. 58.

¹⁰⁸ Morsy 1984, s. 148.

*bureau arabe*ilta¹⁰⁹ hetkeksi ja loivat tilalle kommuuneita, jotka olivat vain naamioita siirtolaisten riistotoimille. Ironista onkin että vaikka upseereiden toimesta tapahtui monia raakuuksia valloitus sodan aikana, samaan aikaan juuri heistä tuli ajan myötä se viimeinen suojamuuri algerialaisten maiden täydellisen riiston ja huonojen kompromissien välissä. He tunsivat usein sympatiaa ja ymmärrystä hallittaviaan kohtaan. Tilanne synnytti levottomuuksia maassa, ja näihin Napoleon III alkoi kiinnittää huomiota vuonna 1860. Häntä ennen emämaanjohto ei juurikaan ollut kiinnostunut Algerian alkuperäisasukkaiden olosuhteista, ja Napoleon III olikin suorastaan kauhistunut siitä kuinka siirtolaisten puheet Pariisissa olivat lähes täydellisessä ristiriidassa heidän tekojensa suhteen. Hän alkoikin ajaa yhtäläisiä oikeuksia kaikille Algeriassa asuville, visioiden jopa maan palautuksia, jotta eurooppalaiset voisivat keskittyä kaupunkeihin. Napoleon III palautti *bureau arabet* ja rakennutti uusia kouluja tuhottujen ja takavarikoitujen tilalle. Hän jopa salli muslimien ottaa Ranskan kansalaisuuden ja oikeudet, tosin sillä hinnalla, että nämä luopuisivat julkisesti olemaan muslimien tuomioistuinten ulottumattomissa. Tämä lisäys takasi sen että liittyjiä ei ollut lopulta kuin muutamia.¹¹⁰ Kuitenkin nälänhätä Algeriassa ja huono sotaonni vuoden 1870 sodassa Preussia vastaan syöksi Napoleon III:n vallasta pois ja muutoksen tuulet jäivät lopulta vähäisiksi.¹¹¹

Noin neljäkymmenen vuoden valloituskausi päättyi vuoden 1870 hävityn sodan seurauksena ja samalla loppui myös varsinaisen Algerian sotilashallinnon aika.¹¹² Hallinnollisesti Algerian rannikkoseutu siirtyi sisäministeriön alaisuuteen, aavikon, ja myöhemmin, Tunisian ja Marokon säilyessä ulkoministeriön vaikutuspiirissä.¹¹³ Täten alkoivat asutuskolonialismin kulta-ajat Algeriassa, jota jatkui aina vuoteen 1918.¹¹⁴ Siirtolaiset saivat otteen siviilihallinnon suunnasta ja saivat lävitse lähes kaikki tavoitteensa saada enemmän vaikutusvaltaa emämaan asioihin samalla heikentäen algerialaisten oikeuksia omiin maihinsa ja oikeuksiinsa. Algerialaiset kiittivät näistä toimista ryhtymällä kansannousuun seuraavana vuonna, alkaen Kabylie heimoalueilta ja nopeasti leviten ympäri Algeriaa. Kansannousun taustalla oli jo vuosia jatkuneet nälänhädät ja epidemiat Algeriassa ennen vuoden 1870 sotaa.¹¹⁵ Tämä oli viimeinen koko ranskalaisen Algerian alueen laajuinen kapina ennen vuoden 1954 tapahtumia. Tuttuun tapansa ranskalaiset tukahduttivat

---

¹⁰⁹ *Bureau arabe*it luotiin välittämään ranskalaisten määräyksiä algerialaisille Algerian alkuperäistä hallintorakennetta hyväksikäyttäen. Yhdyshenkilöinä toimivat yleensä ranskan armeijan upseerit, jotka osasivat puhua arabiaa ja omasivat muutenkin kohtuullisen hyvän kulttuurin tuntemuksen.

¹¹⁰ Vuosina 1860–1936 liittyjiä oli vain 2500. Horne 1977, s. 35.

¹¹¹ Rogerson 2006, s. 296–297. Myös Morsy 1984, luku 9 sekä Rogan 2009, s. 135–147.

¹¹² Horne 1977, s. 32. Myös Melasuo 1999, s. 22.

¹¹³ Horne 1977, s. 32–33.

¹¹⁴ Melasuo 1999, s. 22.

¹¹⁵ Abun-Nasr 1971, s. 254.

kapinan nopeasti ja siihen osalliset kylät pakotettiin maksamaan niin suuria sakkoja, että ne käytännössä joutuivat myymään maansa hallitukselle kyetäkseen selviytymään jotenkin velvollisuuksistaan. Tämä toi Ranskan haltuun suunnattomia maa-alueita, jotka tulivat tarpeen vuoden 1870 sodan hävittyjen alueiden asukkaiden asuttamiseksi uuteen paikkaan.¹¹⁶

Samaan aikaan kun armeija pakotettiin kesyttämään aavikkoalueita, *bureau arabet* lakkautettiin ja korvattiin alueellisilla vaaliyhteisöillä, joihin juutalaisilla annettiin vuosisadan lopussa lupa äänestää, olla ehdolla ja vaikuttaa, toisin kuin muslimeille. Samoin muslimituomioistuimet kohtasivat loppunsa kun kaikkia siviiliasioita alettiin hoitaa ranskalaisissa siviilituomioistuimissa. Samalla kun alkuperäisasukkaiden maita anastettiin entistä räikeämmillä tekosyillä, kasvoi viininviljelyn merkitys Algerian taloudelle uusien viinitilojen syntyessä, uusien viljan viljelyyn tarkoitettujen alueiden lisäksi. Arabian kieltä alettiin syrjiä ja monia muitakin tapoja muutettiin ranskalaisemmiksi muslimitaustasta irrottaen. Muslimien kulttuuri käytännössä ajettiin alas ja vaisut yritykset joidenkin henkilöiden taholta uudistaa ja parantaa muslimien oloja tehtiin tyhjiksi siirtolaisten lobbareiden ja puolestapuhujien taholta kauan ennen kuin ne astuivat voimaan.¹¹⁷ Käytännössä kansannousun kukistuttua muslimit menettivät lähes kaiken taloudellisen vaikutusvaltansa, koulutuksensa sekä oikeutensa ensimmäiseen maailmansotaan saakka.¹¹⁸

Vuonna 1900 siirtolaisten ja alkuperäisasukkaiden suhdeluku oli lähimmillään toisiaan, yhden suhde kuuteen, kun siirtolaisten määrä oli noussut noin 600 000:teen. Siirtolaisten lapsille myönnetty Ranskan kansalaisuus hiljalleen loi maahan ranskalaista kantaväestöä, joita kutsuttiin *pied noireiksi*.¹¹⁹ Tämän ryhmän ja mannerranskalaisten kulttuuriero alkoi käydä entistä enemmän selväksi kun muutamat kirjailijat jakoivat näkemyksiään siitä, miten *pied noirit* elivät, myös mannerranskalaisille. Tämä orastava eroavaisuus alkoi vuoden 1900 lakimuutoksessa, missä Algerian alue sai oman budjettinsa, ja täten muodostuen periaatteessa omaksi alueekseen Ranskan sisällä. Tämä antoi huomattavan vapaat kädet siirtolaisille toimia parhaaksi katsomallaan tavalla, ja tämä johtikin usein algerialaisten erinäisiin sortotoimiin ja epäoikeudenmukaisuuksiin.¹²⁰ Myös mielikuva siitä, mikä oli tyypillinen siirtolainen, alkoi rapistua kun entistä useammin myös eurooppalaiset putosivat tyhjän päälle ja siirtyivät kaupunkeihin suurten yritysten ostaessa heidän

¹¹⁶ Elsassin alueelta evakuoituille annettiin paljon viljelysmaata, mutta he eivät olleet tottuneet maanviljelykseen, joten Algeriaan siirtymisen jälkeen, he alkoivat hiljalleen valua kaupunkia kohti. Horne 1977, s. 32.

¹¹⁷ Rogerson 2006, s. 297–299. Myös Morsy 1984, luku 9.

¹¹⁸ Abun-Nasr 1971, s. 255.

¹¹⁹ Syitä nimitykselle tarjotaan useita, erään ollessa esimerkiksi ranskalaisten siviilien käyttämien nahkakenkien musta väri.

¹²⁰ Melasuo 1999, s. 143.

maitaan ja kasvattaen niistä suurtiloja. Näiden tilojen tuotot vietiin usein Eurooppaan ja hyödyt keräsi jotkut muut kuin algerialaiset.¹²¹ Mutta mikäli keskiverto eurooppalainen tunsikin olonsa ahtaaksi, oli tilanne vielä tukalampi algerialaisilla, joiden väkiluku oli alkanut lähteä nopeaan kasvuun samaan aikaan kun heidän tiluksensa pirstaloituivat entistä pienemmiksi ja entistä tuottamattomille alueille. Vain harva tahtoi tehdä peltotöitä eurooppalaisten tiloilla ja siispä moni suuntasikin ensiksi kaupunkeihin ja jatkaen sieltä eteenpäin Ranskaan, muodostaen merkittävän vähemmistön Manner-Ranskan kaupungeissa. Nämä tehdastyöläiset sittemmin lähettivät rahaa koteihinsa, joista tuli elinehto maaseudun selviytymiselle ajan kanssa.¹²²

3.4.2. Politisoitumisen ja radikalisoitumisen vuodet 1914–1954

Ensimmäisen maailmansodan uhrausta ei algerialaisten toimesta katsottu läpi sormien, vaan entistä äänekkäämmin he alkoivat ryhtyä vaatimaan itsellensä samoja oikeuksia kuin muillakin eurooppalaisilla ja ranskalaisilla oli. Sota oli toiminut ikkunana kymmenille tuhansille algerialaisille näyttämään oloista, joissa mannermaassa elettiin.¹²³ Algerialaisten innoittajana toimi myös poliittinen liikehdintä ympäri arabimaailmaa, joka tietyissä piireissä sai vankkaa tukea myös Algerian eurooppalaisilta.¹²⁴ Useita erinäisiä poliittisia ryhmiä alkoi muodostua hiljalleen ennen sotaa, mutta erityisesti ennen toista maailmansotaa ne alkoivat saada jo hyvin näkyvää asemaa yhteiskunnassa. Näistä eräs merkittävimmistä oli uskonnollisesta taustasta kumpuava AUMA¹²⁵, jonka jäseniä yleisesti kutsuttiin ulamoiksi. Se ei varsinaisesti ollut poliittinen puolue, mutta sen jäsenet ajoivat arabi-islamilaisten kulttuurin säilyttämisen puolta ranskalaistamisen painostuksen alla. Muita näkyviä poliittisia tahoja olivat Messali Hadj:n radikaali ja itsenäisyyteen pyrkivä ENA¹²⁶, joka myöhemmin muutti muotoa PPA:ksi¹²⁷ sekä Farhat Abbasin liberaalinen ja integraatiota tukeva UPA¹²⁸ sekä sitä edeltäneet nuorisoliikkeet. Abbasilla oli kaikkein eniten assimilaatiota myötäilevät mielipiteet, kun Messalin sen sijaan puhui vähintäänkin autonomian puolesta, jota myös ulamat tukivat.

---

¹²¹ Rogerson 2006, s. 299–300.

¹²² Rogerson 2006, s. 301.

¹²³ Virtanen 1994, s. 136.

¹²⁴ Virtanen 1994, s. 136–137.

¹²⁵ *Association des Uléma Musulmans Algériens*.

¹²⁶ *Étoile Nord-Africain*.

¹²⁷ *Parti du Peuple Algérien*.

¹²⁸ *Union populaire algérienne*.

Näiden yllä mainittujen järjestöjen ajattelumaailmaa tukivat myös emämaan liberaalieliitti ja useat Pariisin tahot, jotka varoittivat parlamenttia olemaan kuuntelematta siirtolaisten lyhytnäköistä sorron politiikkaa.¹²⁹ Ennen toista maailmansotaa algerialaisten kritiikki ei erityisemmin kohdistunut Ranskaa itseään vastaan vaan sitä hallintokoneistoa ja ylläpitäviä tahoja kohtaan, jotka Algeriassa pitivät valtaa. Monet Ranskan vallankumouksen ideat olivat itseasiassa algerialaisten nationalistien mieleen.¹³⁰ Ranska myös tarjosi töitä algerialaisille siirtolaisille sekä kävi myös merkittävässä määrin kauppaa Algerian kanssa, ja se olikin sotien välisenä aikana Manner-Ranskan merkittävin kaupankäynnin kohdemaain imperiumin sisällä noin 45 %:n osuudella.¹³¹

Algerialaiset joutuivat kuitenkin pettymään kun Blum-Violette -suunnitelma, jota oli pyöritelty Pariisin parlamentissa vuodesta 1936 vuoteen 1938, kaatui lopullisesti Blumin hallituksen myötä.¹³² Se olisi antanut Algerian muslimieliitille täydet kansalaisoikeudet muiden, lähinnä Algerian koulutukseen liittyvien, uudistusten ohessa. Tämä olisi koskenut vain noin 20 000-25 000:tta henkilöä Algerian noin kuudesta miljoonasta senhetkisestä muslimiasukkaasta, mutta tämäkin oli *pied noirien* mielestä liikaa, ja näin uudistuksen tie katkaistiin jälleen.¹³³ Algerian entinen kenraalikuvernööri Violette antoikin enteilevän lausunnon, että 20 vuoden päästä siirtomaajärjestelmä romahtaisi, ellei se onnistuisi saamaan pohjoisafrikkalaisia liittolaisia puolelleen. *Pied noirien* toimet lähinnä vain vieraannuttivat algerialaisia entisestään ranskalaisista.¹³⁴ *Pied noirien*, ja myös osittain emämaan parlamentin konservatiivisten tahojen, pelko oli suhteellisen aito. Se perustui puhtaasti algerialaisten alati kasvavaan lukumäärään. Miten olisikaan käynyt emämaan edustuksellisuudelle, jos kaikilla algerialaisillakin olisi ollut samat oikeudet?¹³⁵ Tilanne muistutti jossain määrin nykyistä keskustelua esimerkiksi Turkin EU:seen liittymisen vaikutuksista: paitsi turkkilaisten uskonnolla myös väestön määrällä on merkitystä monissa suhteissa. Jopa Abbasin Ranskaa myötäilevät puheetkin alkoivat hieman koventua, sillä hän ja hänen kannattajansa olivat olleet Violette-Blumin ehdotuksen eräitä suurimpia puolestapuhujia ja juuri heille projektin kaatuminen kolahtikin kenties kovimmin.¹³⁶

---

¹²⁹ Abun-Nasr 1971, s. 318.

¹³⁰ Virtanen 1994, s. 153.

¹³¹ Virtanen 1994, s. 138–139.

¹³² Melasuo 1999, s. 219.

¹³³ Horne 1977, s. 37.

¹³⁴ Rogerson 2006, s. 328–329.

¹³⁵ Horne 1977, s. 64.

¹³⁶ Horne 1977, s. 40–41.

Toinen maailmansota kuitenkin muutti poliittista tilannetta olennaisesti Algeriassa. Tämä johtui paitsi Vichyn hallinnosta, myös siitä, että Algeriassa nähtiin Ranskan olevan kykenemätön puolustamaan omia rajojaan. Myös kontaktit liittoutuneiden sotilaisiin, lähinnä yhdysvaltalaisiin, vaikutti merkittävästi, sillä heillä oli jo pitkään ollut asenne, jonka mukaan Ranskan pitäisi päästää Pohjois-Afrikka otteestaan. Liittoutuneiden sotilaiden rinnalla taisteli tuhansia algerialaisia Italian ja Länsirintaman taisteluissa. Algerialaiset saivat täten paitsi uusia aatteita oman maansa kohtaloon myös sotilaskoulutuksen ja usein ranskalaisetkin alkoivat heitä kunnioittaa heidän tekojensa vuoksi. Sodan myötä kuitenkin algerialaisten puheet olivat jo pysyvästi muuttuneet integraatiosta ja assimilaatiosta itsenäisyyteen. Jopa Abbas, joka usein oli tukenut poliittista yhtenäisyyttä, alkoi kallistua autonomian kannattamisen puolelle.¹³⁷

Syyt asenteiden muutoksiin olivat varsin selkeät. Algerian muslimiväestö oli kasvanut varsin huomattavasti vuosisadan taitteesta: se oli vuonna 1872 2,125 miljoonaa, vuonna 1931 5,588 miljoonaa ja kasvoi 2,85 %:n vuosittaista vauhtia kunnes se oli vuonna 1954 jo 8,45 miljoonaa.¹³⁸ Kun vuonna 1830 oli Algeriassa vain 2 000 neliökilometriä maanviljeltyä maata, oli se vuoteen 1954 mennessä kasvanut 27 000 neliökilometriin. Monia uusia alueita pystyttiin ottamaan ranskalaisen tekniikan ja teknologian avulla käyttöön. Ne olivat ennen usein olleet kirjaimellisesti joutomaita, kuten esimerkiksi soita ja kosteikkoja. Myös paljon infrastruktuurirakennusta, kuten rautateitä, maanteitä ja sähkö- sekä lennätinverkon laajentamista tapahtui.¹³⁹ Tämä tarkoitti sitä, että maanotoista huolimatta algerialaisten omistaman viljeltävän maan ala kaksinkertaistui, mutta samaan aikaan heidän väkilukunsa kolminkertaistui.¹⁴⁰ Keskiverto eurooppalainen maatila vuonna 1954 oli 123,7 hehtaaria ja se tuotti vuosittain 2 800 puntaa, kun taas keskiverto muslimin omistama maatila oli vain 11,6 hehtaaria ja tuotti 100 puntaa.¹⁴¹

Siirtolaisten syrjintä ja maanriistot usein tarkoittivat, että tällä valtavalla väestöllä ei ollut edellytyksiä tulla toimeen maallaan, joten väkeä alkoi tulla kaupunkiin.¹⁴² Tämä johti varsin vakaviin sosiaalisiin ongelmiin kaupungeissa, jotka eivät kuitenkaan pystyneet tarjoamaan töitä koko tälle valtaisalle massalle. Vuonna 1955 joka yhdeksäs algerialainen, eli noin miljoona, oli

---

¹³⁷ Rogerson 2006, s. 327, 330–335.

¹³⁸ Abun-Nasr 1971, s. 319.

¹³⁹ Horne 1977, s. 60.

¹⁴⁰ Vuoden 1872 väkiluku oli huomattavasti alhaisempi verrattuna ranskalaisten valtausta edeltäneeseen väkilukuun, johtuen epävarmuuksista, sato epäonnistumisista ja sodista.

¹⁴¹ Horne 1977, s. 62.

¹⁴² Abun-Nasr 1971, s. 319.

työttömänä ja 2/9 algerialaisista oli alityöllistettyjä.¹⁴³ Samaan aikaan tästä noin yhdeksästä miljoonasta puolet oli alle 20-vuotiaita,¹⁴⁴ ja kaikista algerialaisista 90 % oli lukutaidottomia.¹⁴⁵ Ranskalaisista vajaasta miljoonasta siirtolaisesta taas noin 560 000 voitiin määritellä keskiluokkaan, joten väestöjen keskimääräinen tasa-arvoisuus oli kaukana toisistaan.¹⁴⁶ Vaihtoehtojen puute oli pääsyy väkivaltaan tarttumiseen ja syy siihen miksi lähes kaikki algerialaiset poliittiset piirit alkoivat lopulta tukea FLN:ää.¹⁴⁷ Algerialaisille oli tullut selväksi, että Pariisi ei pystyisi näkemään läpi *pied noirien* harhaanjohtavien argumenttien ja että muita toimia täytyisi alkaa harkitsemaan tilanteen muuttamiseksi.

Ensimmäiset merkit tyytymättömyydestä saatiin Sétifissä 8. toukokuuta 1945, samaan aikaan kun Euroopassa juhlittiin Euroopan voitonpäivää. Algerialaiset kansallismieliset halusivat kantaa Algerian lippuja ranskalaisten lippujen rinnalla kulkueissa, mutta tästä seurasi väkivaltaisuuksia viranomaisten ja joidenkin paikallisten eurooppalaisten toimesta. Constantinen prefektin oli varoittanut jo kuukautta aikaisemmin mahdollisista väkivaltaisuuksien eskaloitumisista, mutta toimenpiteisiin ei oltu ryhdytty.¹⁴⁸ Väkivaltaa kohdatessaan algerialaiset vastasivat samoin toimin, ja väkivaltaiseksi muuttunut ihmismassa alkoikin surmata eurooppalaisia siviileitä sumeilematta. Tämä kapinahenki levisi nopeasti huonosti organisoituna kapinana muuan muassa Guelmaan, jossa Sétifin tapahtumat toistuivat. Ranskalaiset eivät kuitenkaan jääneet toimettomiksi kauaksi aikaa, ja kun apujoukot tulivat paikalle, oli kollektiivinen rangaistus brutaali ja laaja. Jopa 10 000¹⁴⁹ ihmisen arvioidaan kuolleen Ranskan armeijan, lennoston ja laivaston vastaiskussa, jota nykyään kutsutaan Sétifin joukkomurhaksi. 4 560 muuta epäiltyä pidätettiin ja 99 sai välittömän teloitustuomion, kun vain noin satakunta eurooppalaista oli saanut surmansa samaisten väkivaltaisuuksien alussa. Myös tutkittavat lehdet viittasivat näihin tapahtumiin varsin usein vuoden 1954 lopun uutisoinneissaan, ikään kuin marraskuun tapahtumilla olisi samankaltaisuuksia Sétifin kanssa.

---

¹⁴³ Horne 1977, s. 62–63.

¹⁴⁴ Hourani 2005, s. 369.

¹⁴⁵ Hourani 2005, s. 370.

¹⁴⁶ Rogerson 2006, s.336.

¹⁴⁷ Melasuo 1999, s.472.

¹⁴⁸ Abun-Nasr 1987, s.340.

¹⁴⁹ Rogan 2009, s. 405. Kuolleiden määrästä on varsin vaihtelevia lukuja, riippuen siitä mistä tietoa etsii. Virallisten tahojen mukaan Sétifin ja Guelman väkivaltaisuuksissa kuoli 1500 ihmistä. Armeijan tahot myöhemmin arvelivat 6000–8000 kuolleen, kun taas algerialaiset nationalistiset tahot väittivät jopa 45 000 ihmisen kuolleen. Abun-Nasr kirjoittaa nationalistien väittäneen tuolloin jopa 80 000 ihmisen kuolleen väkivaltaisuuksissa. Horne kertoo eri esitetyiksi määrien perään arvion kuudesta tuhannesta, sen ollen hänen lähteiden mukaan todennäköisin uhrien lukumäärä. Horne 1977, s. 27. Katso myös Melasuo 1999, s. 363–365.

Sétifistä oli tarkoitus tehdä varoittava esimerkki, jossa ei turhan tarkkaan eroteltu sitä, kuka oli ollut syyllinen väkivaltaisuuksissa ja kuka ei.¹⁵⁰ Tällä kylmällä poliittisella tuulahduksella ranskalaisten toimesta algerialaisten itsenäisyystoiveiden suuntaan oli tosin päinvastainen reaktio kansallistunteen suhteen. Ranskalaisterrorin aallolla tuli olemaan merkittävä rooli sen suhteen, miten algerialaiset jatkossa suhtautuivat ranskalaisiin ja omaan itsenäisyyteensä.¹⁵¹ Melasuo kuvaileekin väkivaltaisuuksien vaikutuksia näin:

Ranskan sortotoimenpiteet saivat laajat algerialaispiirit suhtautumaan vihamielisesti ranskalaisiin ja eurooppalaisiin koko loppuiäkseen. Kostoverilöyly radikalisoi kokonaisen algerialaisen sukupolven. Myöhemmin, vapautussodan aikana ja itsenäisyyden kaudella vastuuseen nousseelle sukupolvelle Sétifin toukokuu merkitsi joko ensimmäistä poliittista heräämistä tai syvällistä asenteiden muutosta.¹⁵²

Ranskalaiset käynnistivät tutun kaavan mukaan kampanjan parantaakseen muslimien oloja Sétifin jälkeen, millä Ranska yritti saada Algerian departementtinsa paremmin sidotuiksi emämaahan. Uudistuksiin kuului paitsi sosiaalisten ja taloudellisten uudistusten lisäksi myös muslimiedustuston lisääminen paikallishallinnon tasolla sekä heidän saamisensa edustamaan Pariisiin väestönosaansa. Kuitenkin algerialaisten mitta alkoi olla täynnä, varsinkin kun vaalivilppiä esiintyi lähes järjestelmällisesti algerialaisten äänestäessä. Messalin vaikuttavuus alkoi kasvaa Abbasin ja hänen UDMA:nsa¹⁵³ ohi hiljalleen, sillä hänen uusi laillinen puolueensa MTLD¹⁵⁴ ajoi Algerian eroa Ranskasta. Tämän voisi katsoa olleen varsin selvä merkki kansalta, että tavoitteita olisi muutettava.¹⁵⁵ *Pied noirit* myös alkoivat pelätä algerialaisia, sillä jo entisestäänkin kovat sortotoimenpiteet kovenivat ja monet Pariisin uudistuksista eivät päässeet paperia pidemmälle käytännön tasolla, samalla kun usko sovintoon hiipui ja radikaalit ajatukset levisivät.¹⁵⁶

Ensimmäiset merkit fyysisestä kapinallishengestä tuli OS:n¹⁵⁷ perustamisen muodossa. Siitä ranskalaiset viranomaiset kuitenkin saivat vihiä varsin nopeasti ja vuoteen 1950 suurinosa sen jäsenistä oli saatu kiinni. Aika ei ollut vielä otollinen vallankumoukselle. Algerian naapurimaissa

---

¹⁵⁰ Abun-Nasr 1987, s. 340.

¹⁵¹ Rogerson 2006, s. 335.

¹⁵² Melasuo 1999, s. 370.

¹⁵³ *Union démocratique du manifeste algérien.*

¹⁵⁴ *Mouvement pour le triomphe des libertés démocratiques.*

¹⁵⁵ Melasuo 1999, s. 368.

¹⁵⁶ Melasuo 1999, s. 369–370.

¹⁵⁷ *Organisation Secrète.*

1950-luvun alku ei ollut vastaavaa hiljaiseloa, ja se kenties tuudittikin ranskalaiset viranomaiset harhaisesti luulemaan, että asiat olisivat paremmin heidän maillaan. Messalin poliittisten liikkeiden¹⁵⁸ sisäisen hajaannuksen keskeltä nousi keväällä 1954 CRUA¹⁵⁹, jonka tarkoituksena oli valmistautua aseelliseen konfliktiin Ranskaa vastaan. OS:n virheistä oli opittu, ja myöhemmän tiedon mukaan vain harva oli selvillä CRUAN olemassaolosta.¹⁶⁰ Perustajat kohtasivat uudelleen syksyllä 1954 ja päättivät muodostaa FLN:n, jonka yksinomainen tarkoitus oli aseiden avulla saavuttaa Algerialle itsenäisyys.¹⁶¹ Nämä 22 FLN:n perustajajäsentä olivat entisen OS:n jäseniä, ja he tulkitsivat kesän 1954 Indokiinan tapahtumien olevan se odotettu tapahtuma, jonka jälkeen tulisi alkaa toimia. Näin ollen ALN¹⁶² aloitti sotilastoimet 1.11.1954 pyhäinpäivänä 3 000 miehen voimin.¹⁶³

Ranskalaisilla oli onnea matkassa tuona päivänä, ja ehkä suurin haitta marraskuun ensimmäisen päivän iskuista oli pieni kolaus sen arvovallalle. Useita ALN:n hyökkäyksiä oli jouduttu perumaan, koska suunnitelmat olivat menneet pilalle huonon koordinaation tai vain huonon onnen takia. Vaikka useilla vastarintaa koordinoivista henkilöillä oli toisen maailmansodan perumilta sotilaskoulutusta, olivat heidän alaisensa usein kokemattomia ja useita operaatioita meni pilalle nimenomaan huonon synkronoinnin takia.¹⁶⁴ Ranskalaiset kuitenkin saivat joitain viitteitä mahdollisista tulevista väkivaltaisuuksista, mutta näille ei annettu niiden ansaitsemaa huomiota ja siksi historiaan on jäänyt kuva, että ranskalaiset olisivat tulleet yllätetyiksi pahanpäiväisesti.¹⁶⁵ Ranskalaisten epäonneksi, useiden iskujen epäonnistumisesta johtuen he eivät kyenneet luomaan täydellistä tilannekuvaa. Heille jäi epäselväksi kuinka kattavalla pohjalla kapina oikein olikaan ja mistä sitä todellisuudessa johdettiin. Tämä auttoi kapinaa nousemaan uuteen nousuun rankan talven jälkeen.

Vallankumouksen ensimmäisenä vuotena FLN:nä ei nauttinut vielä laajaa tukea, mutta marraskuun 1. päivän iskujen seurauksena Ranska alkoi käydä entistä epäluuloisemmaksi hallitsemaansa väestöään kohtaan. FLN alkoikin nopeasti saada varsin laajaa kannatusta, muuttuen itäalgerialaisesta kapinasta valtion laajuiseksi vapausliikkeeksi.¹⁶⁶ Omiaan edesauttamaan tuota

---

¹⁵⁸ Katso tarkemmin Messalin ja Algerian poliittisista puolueista Melasuo 1999.

¹⁵⁹ *Le Comité révolutionnaire d'unité et d'action*.

¹⁶⁰ Melasuo 1999, s. 422.

¹⁶¹ Rogerson 2006, s. 335–336.

¹⁶² Armée de Libération nationale, FLN:n varsinainen aseellinen siipi.

¹⁶³ Rogerson 2006, s. 342.

¹⁶⁴ Horne 1977, s. 93.

¹⁶⁵ Horne 1977, s. 85–86.

¹⁶⁶ Rogerson 2006, s. 342.

epäluuloa oli FLN:n varsin kylmä ajattelumaailma, jolla se uskoi saavansa kannatusta. FLN näet uskoi sen oman terrorin lietsovan ranskalaisissa brutaaleja vastatoimenpiteitä, ja siten ajavan algerialaiset FLN:n luokse,¹⁶⁷ mikä näyttäisi pitävän näin jälkeensä kyllä paikkansa. Algerian kansan maailmansotien välissä voimistumaan alkanut identiteetin rakennus vahvistui ranskalaisen terrorin kautta. Farhat Abbas toisti useaan otteeseen maailmansotien välissä, kuinka hän ei löytänyt historian lehdistä Algeria nimistä kansakuntaa. Hän ilmiselvästi syylistyikin katsomaan liian kauas taaksepäin, sillä juuri hänen elinaikanaan algerialaiset saivat kansallisen identiteettinsä. Ranskalaiset eivät kuitenkaan olleet valmiita päästämään Algeriaa käsistään ja he lisäsivätkin valtaisesti joukkojaan alueella. Vuonna 1954 Algeriassa oli vain 60–80 000¹⁶⁸ sotilasta kun vuonna 1956 sotilaiden määrä oli noussut jo yli 500 000 mieheen.¹⁶⁹ Osallansa tämä joukkojen siirto oli helppoa, kun Indokiinasta luovuttiin ja Tunisia ja Marokko sai itsenäisyytensä 1956 vuoden aikana. Algeria tosin sai odottaa vuoroaan vuoteen 1962.

4. Lehtien hitaasti muuttunut asennoituminen

4.1 Kansannousu vai väkivaltaisuuksien läikkyminen?

4.1.1. Algerian rauha järkkyy

Väkivaltaisuuksien alkaminen Algeriassa noteerattiin suomalaisessa lehdistössä hyvin näkyvästi etusivun uutisotsikoilla 2.11. Näiden iskujen kuvattiin tulleen yllätyksenä Ranskan viranomaisille, mutta viranomaiset kertoivat kuinka paikallinen muslimiväestö ei olisi kuitenkaan asettautunut tukemaan iskujen tekijöitä.¹⁷⁰ Kaikesta huolimatta kaikki lehdet kertoivat, kuinka heti alettiin epäillä iskujen suunnitelmallista luonnetta. Tätä johtopäätöstä toisaalta ei ollut varmaankaan vaikeaa vetää, sillä esimerkiksi Helsingin Sanomat ja Vapaa Sana kertoivat iskujen määräksi yhteensä 30.¹⁷¹

---

¹⁶⁷ Rogan 2009, s. 405.

¹⁶⁸ Rogan 2009, s. 406. 60 000 miestä; Rogerson 2006, s.342. 80 000 miestä.

¹⁶⁹ Rogan 2009, s. 406.

¹⁷⁰ AL 2.11.1954, etusivu; HS 2.11.1954, s. 5; VS 2.11.1954, etusivu; SS 2.11.1954, etusivu.

¹⁷¹ HS 2.11.1954, s. 5; VS 2.11.1954, takasivu. Abun-Nasr mainitsee iskujen määräksi 70, Abun-Nasr 1987, s. 343.

Iskujen uhreista lehdet alkuun puhuvat varsin niukkasanaisesti kertoen, lehdestä riippuen, viidestä kahteentoista henkilön saaneen surmansa.¹⁷² Muutenkaan marraskuun ajalta uhriluvuista ei käytännössä uutisoitu, vaikka se tutkimusajanjaksolla olikin usein lähes ainut varsinaisten uutisjuttujen sisältö. Sen sijaan pidätyksistä ensimmäisen viikon ja toisen viikon ajalta uutisoitiin varsin näkyvästi. Helsingin Sanomat kertoi perjantaina 5.11. yhteensä 186 henkilön tulleen pidätetyiksi,¹⁷³ sekä vielä lisäksi sunnuntaina 175 muun tulleen myös pidätetyiksi, jonka myös muutkin lehdet uutisoivat.¹⁷⁴ Samaisessa sunnuntain uutisessa kerrottiin myös 13 ”huomattavan” johtajan tulleen pidätetyiksi, samalla kun uutisoitiin MTLD:n tulleen julistetuksi laittomaksi.¹⁷⁵ MTLD oli kuitenkin sisäisesti varsin jakaantunut, joten pidätetyiksi tulleilla johtajilla todennäköisesti oli varsin vähän tekemistä itse 1.11. iskujen kanssa. MTLD oli kuitenkin varsin äänekkäästi ollut aikaisemmin vaatimassa algerialaisille parempia oloja, sekä sen joillain vanhoilla jäsenillä oli kytköksiä FLN:ään, joten täysin perusteeton liikkeen laittomaksi julistaminen ranskalaisten toimesta ei ollut.¹⁷⁶ Myös kapinan alkamisen toisella viikolla uutisoitiin sadoista pidätyksistä.

Iskut tapahtuivat ympäri Algeriaa, vaikkakin tosin keskittyen pääosin Constantinen departementin alueelle. Hyvin nopeasti löytyi yhteisymmärrys lehdissä, että Aurès vuoristo olisi ollut kapinallisten tukialuetta ja että taistelut siirtyivät vähitellen vuoriston uumeniin asutuskeskusten lähettäviltä. Uutisointi taisteluiden siirtymisestä Aurès vuoristoon oli myös käänne sen suhteen mitä kapinan kestosta uutisoitiin. Aluksi lehdet marraskuun alussa uutisoivat kuinka kapina tulisi loppumaan nopeahkosti, mutta arviot muuttuivat vähitellen tukemaan noin kolmen kuukauden kestoa kapinan tukahduttamisoperaatiolle. 14.11. Savon Sanomat esimerkiksi otsikoi kuinka ”Algerian kapina on kukistumaisillaan”, kertoen myöhemmin tekstissä kuinka:

Ranskalaiset viranomaiset arvelevat, että kapinan henkinen voima oli murtunut ja että kapinallisten kukistaminen oli vain ajan kysymys.¹⁷⁷

Entistä auliimmin alettiin myös myöntää lehdissä, että kapinallisten Aurèsille perääntymisen johdosta, kapinan kukistamiseen saattaa mennä pidempään kuin on aiemmin arvioitu. Satunnainen

¹⁷² AL 2.11.1954, etusivu, viisi kuollutta; HS 2.11.1954, s. 5, 12 kuollutta; VS 2.11.1954, etusivu, 12 kuollutta; SS 2.11.1954, etusivu, kuusi kuollutta.

¹⁷³ HS 5.11.1954, s. 5.

¹⁷⁴ AL 7.11.1954, etusivu; HS 7.11.1954, s. 7; VS 7.11.1954, etusivu; SS 7.11.1954, etusivu.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Katso lisää MTLD:stä ja sen sisäisestä hajaannuksesta Melasuo 1999.

¹⁷⁷ SS 14.11.1954, s. 5.

kahakointi ei kuitenkaan vuoristoon perääntymisestä huolimatta pitäytynyt vain Constantinen departementin alueella, kun myös Algerin departementissa kerrottiin sattuneen kahakoita.¹⁷⁸ Merkittävän joukon kuitenkin uskottiin piileskelevän Aurès vuorilla itä Algeriassa, ja marraskuun lopussa Ranskan armeija alkoi valmistella suurhyökkäystä tälle seudulle. Näistä aikomuksistaan he ilmoittavat seudun kyläläisille lentolehtisillä, joilla he kehottivat paikallisia asukkaita siirtymään taisteluiden alta pois.¹⁷⁹ Silloisen sisäministeri François Mitterrandin sanojen mukaan sissit tuhotaan ”armotta”, kunhan ”lojaalit heimot” saadaan vain alueelta tieltä pois.¹⁸⁰

Marraskuun ensimmäiset iskut aiheuttivat luottamuspuolan Ranskan hallitusta kohtaan, mutta sen hetkinen pääministeri Pierre Mendès-France voitti luottamus-äänestyksen, tosin vain niukasti.¹⁸¹ Tämän hiuksenhienon luottamuksenosoituksen voittaminen antoi mahdollisuuden Ranskalle jatkaa joukkojen lähettämistä Algeriaan kukistaakseen alkaneen kapinan. Mendès-Francen hallituksen luottamusta tosin koeteltaisiin vielä myöhemmin uudestaan Pohjois-Afrikan suhteen, jolloin se koituisi lopulta sen kohtaloksi.

Marraskuu myös todisti tutkimusjaksoon nähden poikkeuksellisen uutisen marraskuun puolivälistä, kun Savon Sanomat ja Vapaa Sana kumpainenkin julkaisivat yksittäisen uutisen napalmin käytöstä kapinallisia vastaan.¹⁸² Horne kirjoittaa, että virallisilta tahoilta napalmin käyttö kiellettiin Algeriassa, mutta että paikallisten komentajien toimiin ei voitu aina puuttua, joten he saattoivat tehdä joskus miten tahtoivat.¹⁸³ Nämä olivat lähes vuoden ajanjaksolla ainokaisiksi jääneet uutiset aiheesta ja saattoivat siis hyvinkin olla myös totuudellisia.

Joulukuun aikana lehdet uutisoivat yhteensä yli 800 ihmisen pidätyksistä sekä satunnaisista kahakoista, jotka jatkuivat tammikuun puolelle. Tammikuun lopussa kaikki lehdet kertoivat viiden tuhannen sotilaan suurhyökkäyksestä Aurèsin vuoristossa noin kahden sadan kapinallisen ydinjoukkoa vastaan. Vapaa Sana ja Savon Sanomat kertoivat myös alueella oleskelevan yhteensä noin kuusisataa ”kansallismielistä”. Vapaa Sanan 25.1. uutinen jää viimeiseksi varsinaiseksi uutiseksi Algeriasta lähes puoleentoista kuukauteen, kun Mendès-Francen hallitus lopulta kaatui helmikuun alussa ja uuden hallituksen muodostamiseen meni useampi viikko.

---

¹⁷⁸ AL 16.11.1954, etusivu; HS 16.11.1954, s. 14; SS 16.11.1954, s. 6. Myös HS 17.11.1954, s. 5.

¹⁷⁹ AL 26.11.1954, etusivu. Myös HS 26.11.1954, s. 13; HS 27.11.1954, s. 14; VS 27.11.1954, takasivu.

¹⁸⁰ AL 26.11.1954, etusivu.

¹⁸¹ AL 10.11.1954, etusivu; SS 10.11.1954, etusivu.

¹⁸² SS 10.11.1954, s. 2; VS 17.11.1954, s. 5.

¹⁸³ Horne 1977, s. 100.

4.1.2. Suomen lehdistön reagointi

Samana päivänä kun Algerian kriisi virallisesti alkoi, Aamulehden nimimerkillä Seula toiminut kolumnisti pohdiskeli mihin ”muhamettilaisen maailman” kuohunta leviäisi seuraavaksi. Hän perusti pohdintansa silloisiin viimeaikaisiin Libyan, Egyptin ja Pakistanin levottomuuksiin.¹⁸⁴ Mielenkiintoinen yhteensattuma onkin, että juuri samana aamuna kun lehteä painettiin, alkoivat väkivaltaisuuDET Algeriassa. Huomattavan uutisseurannan lisäksi Algeriaan kohdistui myös pääkirjoituksia, kolumneja ja artikkeleita kertomaan puhjenneen kapinan taustoja, sillä tuli tarve selittää paitsi Algerian, myös koko ranskalaisen Pohjois-Afrikan taustoista. Savon Sanomia lukuun ottamatta, kaikki lehdet julkaisivat jonkinäköisen tekstin kertomaan Algerian historiasta, sen silloisista oloista ja tulevaisuudesta Ranskan yhteydessä. Myös mikä Algeriassa oli niin erityistä ja miksi Algeria todennäköisesti ei muuttuisi Indokiinan toisinnoksi, oli lehtien käsittelyssä. Dien Bien Phun tappiosta kun ei ollut vielä kulunut kuin vajaa kuusi kuukautta, kun Algeriassa alkoivat väkivaltaisuuDET. Kuitenkin lehdissä oli pieniä painotuseroja kertomuksissa, sillä esimerkiksi Aamulehti näki kriisin juuret politiikan ja talouden kautta, kun taas esimerkiksi Vapaa Sana hakee syytä pikemminkin algerialaisten surkeista sosiaalisista oloista sekä myös taloudellisesta kehittymättömyydestä. Helsingin Sanomat lähestyi hyvin samoin tavoin kuin Aamulehtikin, asettaen tosin naapurimaiden osuuden hyvin merkittäväksi syyksi kapinoinnille. Helsingin Sanomien linja tosin oli huomattavasti ranskalaismyönteisempi, vaikka sekin myönsi että ongelmia on. Tämä näkyy lähinnä esimerkiksi siinä, miten lehdessä kuvattiin paikallisten asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia politiikan saralla, mutta jättäen kuitenkin mainitsematta järjestelmän epäoikeudenmukaisuuden algerialaisten vaikuttamisen osalta.

Aamulehden sunnuntailiitteessä 14.11.1954 nimimerkki Tutka,¹⁸⁵ joka kirjoitteli myös Vapaassa Sanassakin toisinaan, kertaili miten Algeria oli aikoinaan päätynyt Ranskalle. Yhdeksän vuoden takaisen Sétifin verisen kapinan kukistamisen, ja siitä seuranneita poliittisia muutoksia Algeriassa hän käy lävitse, antaen kuitenkin varsin pessimistisen, mutta myös varsin tarkan, kuvauksen algerialaisten todellisista vaikutusmahdollisuuksistaan hallita alueellaan. Hän kirjoittaakin kuinka:

Luultavaa on, että kapinaliike Algeriassa saadaan tälläkin kertaa tukahdutetuksi, vaikka sitä eri tavoin tuetaankin ulkomailta käsin. Asia ei kumminkaan ole vielä sillä selvä, vaan olojen rauhoittamiseksi pitkällä tähtäimellä tarvitaan laajoja uudistuksia ja viisaita otteita Ranskan hallitusmiehiltä.

¹⁸⁴ AL 1.11.1955, s. 4.

¹⁸⁵ AL:n sunnuntailiite 14.11.1954, s. 3.

Ehkäpä puuhakas Mendès-France vielä osoittautuu valtiomieheksi, joka pystyy murtamaan myös aikansa eläneen siirtomaapolitiikan noidankehän ja palauttamaan rauhan Pohjois-Afrikkaan.

Hänen samassa liitteessä kirjoittamassaan toisessa artikkelissaan hän vielä jatkaa lopuksi kuinka Ranskan valtaisasta ylivoimasta johtuen ”sissiarmeijan [ei] voi lopuksi käydä muuten kuin hullusti.” Tämä kuvaus poikkesi huomattavasti esimerkiksi Helsingin Sanomien 13.11.1954 olleesta pääkirjoituksen antamasta Algeria kuvasta.¹⁸⁶ Pääkirjoitus kuvaili yleisemmin Ranskan Pohjois-Afrikkaa ja sen problemaattista tilannetta, mutta kuitenkin antoi esimerkiksi paikallishallinnon toiminnasta varsin ideaalisen kuvan, joka ei käytännössä juurikaan vastannut todellisuutta muuta kuin paperilla. Kirjoituksessa annettiin kapinasta tunisialaisille kapinallisille huomattavasti enemmän krediittiä, kuin he todellisuudessa olisivat ansainneet, ja heidän sanottiinkin muodostavan ytimen Aurès vuoristossa taistelevista kapinallisista.

Tutkan kriittisyys ei välttämättä ollut merkki lehden yleisestä kannasta Algeriaa kohtaan, sillä 26.7. Aamulehti julkaisi omiin aiempiin kuvauksiinsa nähden varsin poikkeuksellisen artikkelin, jonka alkuperästä ei mainita mitään.¹⁸⁷ Artikkelin kertoi siitä, kuinka hyvin ja kunnioittaen ranskalaiset olivat kuitenkin yleisessä mittakaavassa kohdelleet algerialaisia. Mitään ajankohtaista tai kapinaan liittyvää tietoa ei artikkelista saa, mutta siinä esimerkiksi valaistaan hieman tarkemmin sitä, miksi Algeria sai departementti-hallintorakenteen, kun taas sen naapurit päätyivät protektoraateiksi. Tekstissä myös esimerkiksi esitettiin kuinka algerialaiset saivat saman sivistyksen kuin ranskalaisetkin, mikä oli jossain määrin epätodennäköistä ottaen huomioon algerialaisten lukutaidottomien prosentuaalisen määrän suhteessa ranskalaisiin. Loppu tekstistä perehtyi paremmin paikallisten hallintorakenteisiin ja teksti sinänsä antoikin hieman parempaa kuvaa siitä millainen Algerian paikallishallinnon rakenne oli ja miten se oli syntynyt. Artikkelin päättyikin lausahdukseen ”[...]Algeria on itse asiassa Ranskan ja Euroopan jatkona Pohjois-Afrikassa”. Asenteellisesti artikkeli oli hyvin samankaltainen kuin Helsingin Sanomien marraskuun kuvaukset, mutta kuitenkin monelta osin vastoin sitä, mitä Aamulehdestä totuttiin lukemaan yleensä kapinan edetessä.

Vapaa Sana tuomitsi kahta yllämainittua lehteä huomattavasti jyrkemmin Ranskan toimet Algeriassa sekä kyseenalaisti varsin vahvasti koko Pohjois-Afrikassa olemisen syyt. 14.11.1954

---

¹⁸⁶ HS 13.11.1954, s. 4.

¹⁸⁷ AL 26.7.1955, s. 5. Tekijäksi mainitaan Edmond Delage.

julkaistussa artikkelissa kerrottiin,¹⁸⁸ kuinka todellinen syy väkivaltaisuuksiin ei ollut niinkään kaipuussa kansan itsemääräämisoikeuteen, vaan pikemminkin:

ennen kaikkea ranskalaisten harjoittama suurisuuntainen ryöstöpolitiikka, minkä seurauksena Algerian kansa on joutunut kamppailemaan hätkähdyttävän köyhyyden ja liikakansoituksen kanssa.¹⁸⁹

Artikkelissa annettiin myös harvinaista huomiota Algerian maantieteellisille oloille, jotka käytännössä tekevät tuosta eräästä Afrikan suurimmasta valtiosta myös yhden haasteellisimmista maista ylläpitää suurta väestöä. Artikkelissa kerrottiin kuolleisuuden laskun olevan eräs pääsystä siihen miksi algerialaisten väkiluku oli lähtenyt kasvuun. Algerian taloudentilasta ei myöskään annettu kovinkaan mairittelevaa kuvaa, todeten että rahalla oli taipumus valua maasta ulos kehittämättä juurikaan maata. Näissä selkeän pessimistissä kuvissa oli kyllä totuuden siemen siihen, mitkä olivat ne todelliset syyt väkivaltaisuuksien alkamisen takana.

Joulu- ja tammikuussa uutistiheys laski huomattavasti ja myös juttujen koot alkoivat pienentyä. Esimerkiksi Vapaalla Sanalla ei ollut yhtäkään uutista Algeriaan liittyen joulukuussa ja Helsingin Sanomat julkaisi tammikuussa vain yhden uutisen. Tämän osaltansa selittää se, että lehdet alkoivat kiinnittää huomiota Pohjois-Afrikan uutisoinnissa Tunisiaa kohtaan, jonka itsemääräämisneuvotteluissa oltiin tehty merkittäviä edistysaskelia alkutalvesta. Aamulehden uutinen 4.12. selittääkin kertomalla kuinka niin tunisialaisia kuin algerialaisiakin taistelijoita vetääntyi Tunisiaan anomaan armahdusta, joka oli Tunisiassa aseellista vastarintaa harjoittaneille tarjottu väkivaltaisuuksien lopettamisesta ja neuvotteluiden uudelleen aloittamisesta.¹⁹⁰

Uutisoidut kapinallisten määrät tippuivat varsin huomattavasti marraskuun puolella välin ilmoitetusta kolmesta tuhannesta kapinallisesta ja tammikuun puolella puhutaan enää muutamista sadoista kapinallisista, jotka olisivat muodostaneet kapinallisten ytimen. Yllätetyksi tulemisesta huolimatta, Ranska sai varsin nopeasti paikalle iskukykyisiä joukkoja,¹⁹¹ jotka nopeasti saivat kapinoitsijat perääntymään ja välttämään taisteluita. Kapinallisten hajaantuminen, pakeneminen Tunisiaan sekä pidätykset aiheuttivat sen, että sodan puhjetessa ALN kuudesta maassa olleesta

---

¹⁸⁸ VS 14.11.1954, s. 5.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ AL 4.12.1955, etusivu.

¹⁹¹ Rogerson 2006, s. 342. Rogerson kirjoittaa Algeriaan tulleen saapuneeksi tammikuun loppuun mennessä 50 000 sotilasta apujoukoiksi.

johtajasta puolet oli saatu kiinni tai surmattu vuoden kuluessa.¹⁹² Hetken aikaa arviot siitä kuinka kapina saataisiin taltutettua nopeasti, olivat varmastikin hyvin perusteltuja. Näyttävistä oletettavien syyllisten pidätysoperaatioista huolimatta Ranskan hallitus kuitenkin käytännössä edesauttoi FLN järjestön paikkansa vakiinnuttamista, sen pidättäessä MTLD:n näkyviä hahmoja.¹⁹³ Tämä johtui nationalististen toimijoiden sisäisestä epäyhtenäisyydestä, mutta pidätysten seurauksena, väkivallan aloittaneella FLN:lle ei enää käytännössä ollut poliittista vaihtoehtoa Algeriassa.¹⁹⁴

Helmikuulle tultaessa lehtien uutisointi keskittyi yksinomaan Ranskan hallituskriisin uutisointiin, jolloin ainoat viitteet Algeriaan olivat vain, että Pohjois-Afrikan uudet levottomuudet ja Tunisian tilanne ovat eräitä pääsyitä siihen miksi Pierre Mendès-Francen hallitus kaatui 5.2.1955. Uusi Edgar Fauren johtama hallitus astui valtaan 23.2. lähes kolmen viikon hallituksettoman kauden jälkeen. Ainut varsinainen uutinen helmikuulta suoraan Algeriaan liittyen oli Aamulehden ja Vapaan Sanan uutinen heinäsiirkojen aiheuttamista tuhoista Algeriassa.¹⁹⁵

Taulukko 4.1. Algeria sanomalehdissä välillä 25.10.1954–28.2.1955

	Etusivu	Sisäsivu	Liite	Algeriasta	Esillä muussa yhteydessä	Uutinen	Pääkirjoitus	Kolumni tai artikkeli	Mainintoja yhteensä
Aamulehti	10	16	1	23	4	26		1	27
Helsingin Sanomat	1	31		23	8	30	1	1	32
Savon Sanomat	12	10		19	3	22			22
Vapaa Sana	23	11		27	7	30	1	3	34

Algerian kriisin alku sai varsinkin marraskuussa useita etusivun paikkoja lehdissä ja oli yleisestikin suhteellisen näkyvässä asemassa talven uutisoinnissa. Helsingin Sanomat eivät etusivun uutisia juurikaan harrastaneet, mutta sillä oli usein lehden alkupäässä sivun mittainen osuus joka keskittyi tärkeimpiin ulkomaan uutisiin, jonka jälkeen uutiset jatkuivat enemmän tai vähemmän sattumanvaraisesti muualla lehdessä. Tällä alkupään osastolla Algeriakin usein oli, kun muilla lehdillä oli etusivun uutisia. Tilaa Algerian uutisoinnista usein veivät Tunisian ja Välimeren itäosien, kuten Egyptin ja Syyrian tapahtumien uutisointi, Ranskan hallitusneuvotteluiden ohella. Egyptin uusi johto ja Tunisian valtiokehitys talvella juuri loppuun saatetun aseellisen kapinan

¹⁹² Rogan 2009, s. 406.

¹⁹³ Talbott 1980, s. 37.

¹⁹⁴ Melasuo 1999, s. 446.

¹⁹⁵ AL 19.2.1955, s. 10; VS 19.2.1955, s. 2.

jälkeen usein kiinnittivät lehtien huomion, ja välillä teki Algerian ja Tunisian kapinan erityisluonteisuudet jossain määrin epäselväksi, usein mainiten kuinka tunisialaiset olisivat taistelleet myös Algerian puolella. Näin ehkä saattoi tapahtua toisinaan, mutta Algerian kapinalliset itse käyttivät rajaa päästäkseen pakoon tai täydentääkseen varastojaan, joka saattoi kenties hämmentää niin uutisten raportoijia kuin uutisten julkaisijoitakin. Savon Sanomia lukuun ottamatta, lehdet julkaisivat myös taustoittavia tekstejä pyrkiäkseen ilmeisimmin selittämään mitkä olivat kriisin juuret ja miksi se jatkui, vaikka Ranskan sotilaallinen läsnäolo vahvistui huomattaviin mittoihin varsin nopeasti.

Lehdet välittivät kuvaa kuinka kapinointi olisi nopeasti saatu taltutettua ja että se ei edes olisi ollut lähtöisinkään Algeriasta. Taustoittavissa jutuissa toistui Sétifin maininta ja välittyikin kuva, että tämä oli jälleen kerran eräs kansantunteen kuohahdus, mutta ei varsinaisesti laajamittainen kapina. Algerialaisten huonot olot tuotiin ilmi, mutta muutosta ei uskottu tapahtuvan samansuuntaisesti kuin esimerkiksi Tunisiassa, ja lehdet korostivatkin Algerian erityisluonteisuutta, sen osaa osana varsinaista Ranskaa eikä varsinaisena siirtomaana. Tosin siirtomaahallintotapa, jolla maata käytännössä hallittiin, tuotiin kyllä esiin ja kerrottiin lukijoille, kuinka Ranskan valta oli toisinaan vain nimellisesti ei-siirtomaavaltaita.

4.1.3. Kansannousujen välissä

Kun suurimmat konfliktit olivat loppuneet ja kapinalliset oli ajettu syvälle vuoristoon, latistui myös lehtien into kirjoitella Algeriasta pitkäksi aikaa. Lopputalven lehdet jatkoivat varsin verkkaista uutisointitahtiaan ja maaliskuun ensimmäisen kolmen viikon aikana kukin lehti julkaisi vain yhden uutisen kahakointeihin liittyen. Ensimmäisenä Algeriaan tulevasta poikkeustilasta uutisoi Helsingin Sanomat, kun Maurice Bourguès-Maunoury ehdotti parlamentille poikkeustilaa, ”jotta terroristien toiminta saataisiin päättymään”.¹⁹⁶ Poikkeustilan oli tarkoitus olla rajoitettu, joten aivan kaikkia toimintoja ei siirtyisi armeijalle siviilioikeusistuimilta. Aamulehti mainitsi myös ohimennen hallituksen esityksestä julistaa poikkeustila Algeriaan saadakseen lisäpontta taisteluun terrorismia vastaan.¹⁹⁷ Itse poikkeustilan voimaantumisesta Helsingin Sanomat ehätti ensimmäisenä jo 1.4.1955 kertoa siitä, muiden lehtien seurattessa seuraavana päivänä.¹⁹⁸

---

¹⁹⁶ HS 22.3.1955, s. 5.

¹⁹⁷ AL 29.3.1955, etusivu.

¹⁹⁸ HS 1.4.1955, s. 15; AL 2.4.1955, etusivu; SS 2.4.1955, s. 11; VS 2.4.1955, takasivu.

Poikkeustilalaki myönnettiin kuudeksi kuukaudeksi ja sen aikana pidätysten tekoa helpotettiin, lehdistöä alettiin valvoa, yleisiä kokouksia voitiin kieltää, paikkoja sulkea ja maantieliikennettä rajoittaa sekä siviiliväestön aseet määrättiin luovutettavaksi viranomaisille. Se asetettiin koskevaksi vain alueita, joilla oli esiintynyt levottomuuksia, eli käytännössä yksinomaan alueita Constantinen departementista. Vapaa Sana uutisoikin asiasta varsin provosoivalla otsikolla ”Poikkeustila Algeriaan; Keskitysleirialueita – jopa tieliikennekin voidaan kieltää”.¹⁹⁹

Savon Sanomat kertoi Algerian kenraalikuvernööri Jacques Soustellen asettaneen Algerian kolme departementtia lehdistösensuuriin.²⁰⁰ Sensuuri edellytti, että julkaistava aineisto näytettäisiin ensin alueiden prefekteille ennen julkaisua. Lehdistösensuuriutista sekä sitä viikkoa aiemmin kaikissa lehdistä olluista departementti-vaaliutista lukuun ottamatta,²⁰¹ Algerian tapahtumien uutisoinnissa oli jälleen lähes puolentoista kuukauden tauko huhtikuussa, kunnes Helsingin Sanomat kertoi 14.5. 2 000 santarmin²⁰² lähettämisestä Algeriaan.²⁰³ Uutisen yhteydessä mainittiin kapinallisten terroritoiminnan kiihtyneen viime aikoina. Erityisesti Helsingin Sanomat ja Vapaa Sana kiinnittivät paljon huomiota Algeriaan toukokuun lopulla, uutisoiden noin joka toinen päivä. Päähuomio kohdistui ramadanin²⁰⁴ jälkeen kiihtyneisiin väkivaltaisuuksiin sekä keskusteluun lisäjoukkojen tuomisesta alueelle. Ensimmäisenä uutisen lisäjoukoista toi ilmoille Aamulehti, joka myös hieman tarkensi, esimerkiksi poikkeustilan koskevan ennen kaikkea Aurèsin vuoristoseutua, eikä juurikaan muita alueita Constantinen departementista.²⁰⁵ Sisäministeri Bourges-Maunouryn uskottiin kuitenkin pyytävän lupaa julistaa poikkeustilan koskemaan koko itäistä Algeriaa levinneiden väkivaltaisuuksien johdosta. Helsingin Sanomat 24.5. kertoi ramadanin päättymistä seuranneissa väkivaltaisuuksissa kuolleen 40 kapinallista, kertoen myös kapinallisten katkoneen puhelinyhteyksiä ja tehneen yleistä terrorismia. Kolmeksi terroritoiminnan ydin alueiksi nimettiin Aurèsin ja Kabylien vuoristot sekä Constantinen kaupungin itä- ja koillispuoleiset seudut.²⁰⁶

Soustellen sanojen mukaan tilanne Algeriassa oli ”muodostumassa vakavaksi” ja että sen ratkaisuksi tarvittaisiin ”säälimätöntä lujuttua”.²⁰⁷ Vapaa Sana uutisoi 24.5. kuinka Ranska alkoi

---

¹⁹⁹ VS 2.4.1955, takasivu.

²⁰⁰ SS 24.4.1955, etusivu.

²⁰¹ SS 24.4.1955, etusivu; AL 17.4.1955, etusivu; HS 17.4.1955, s. 6; VS 17.4.1955, takasivu.

²⁰² Santarmit ovat puolisoitilalliset poliisivoimat Ranskassa, jossa heitä kutsutaan La gendarmenien:ksi.

²⁰³ HS 14.5.1955, s. 4.

²⁰⁴ Ramadan vuonna 1955 sijoittui 23.4.–22.5. väliselle ajalle.

²⁰⁵ AL 21.5.1955, s. 12.

²⁰⁶ HS 24.5.1955, s. 16.

²⁰⁷ VS 24.5.1955, s. 2.

valmistella Nato-divisioonan²⁰⁸ siirtoa Saksasta, sillä kaikkien Algeriaan sijoitettujen joukko-osastojen ei uskottu taistelevan aivan yhtä sitoutuneesti kapinallisia vastaan, ja alueelta värvättyjen joukkojen jopa suorastaan pelättiin loikkaavan kapinallisten riveihin.²⁰⁹ Myös Vapaa Sana kertoi taisteluiden leviämisestä entistä laajemmalle alueelle, ja uutisoi 25.4. päivän uutisissaan, kuinka Algeriaan oli jo sijoitettu 100 000 sotilasta ja poliisia,²¹⁰ mutta siltikin apujoukoille olisi tarvetta, sillä suurta offensiivia vastarintajoukkoja vastaan oltiin jälleen valmistelemassa.²¹¹ Nato-joukkojen käyttäminen Algeriassa oli tuolloin hieman monitahoisempi ongelma, sillä Nato maat, pitkälti Yhdysvallat ja Iso-Britannia, pelkäsivät siirron heikentävän Euroopan puolustusta, sekä tulkitsivat sen myös osaksi ongelmaa jossa muutkin Nato-osalliset maat saattaisivat vetää yhteisjoukkoja pois sisäpoliittisiin ongelmiin vedoten.

4.6. Helsingin Sanomat uutisoi Ranskan Nato divisioonan siirrosta, joka oli myös saanut Naton hyväksynnän.²¹² Mutta ilmeisesti tämän ei katsottu vielä olevan riittävä joukkojen lisäys. Jo seuraavana päivänä Aamulehti ja Helsingin Sanomat uutisoivat, kuinka Indokiinasta vetäytymistä nopeutetaan ja sieltä tuodaan kaksi 10 000 miehen osastoa tukemaan taisteluita.²¹³ Hallituksen Pohjois-Afrikan asiain kokouksessa myös päätettiin kutsua kahdeksan-kymmenen tuhatta asevelvollisuutensa juuri suorittanutta takaisin aseisiin. Joukkojen siirrot olivat ilmeisimmin olleet varsin kovan keskustelun alaisia asioita, sillä Vapaa Sana ranskalaista Combat lehteä lainaten kertoi kuinka Ranskan Nato-divisioonien siirto heikentäisi sen poliittista ja sotilaallista asemaa Euroopassa.²¹⁴ Aiheeseen vielä liittyen 20.6.1955 Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Savon Sanomat julkaisivat uutisen siitä, kuinka Ranskan joukkojen siirto, sekä mahdollisesti pitkä sotilaallinen läsnäolo pakottaisi Nato-maita pohtimaan esimerkiksi Espanjan mukaanottoa liittoumaan^{215 216}.

Aamulehti ei uutisoinut vastaavalla tiheydellä alkukesästä kuin Helsingin Sanomat ja Vapaa Sana, mutta se julkaisi 29.5.1955 sunnuntailiitteessään kaksi varsin pitkää Tutkan kirjoittamaa kolumnia palstallaan Maailman tapahtumien pyörteissä.²¹⁷ Toisessa näistä kolumnissaan Tutka valaisi hieman paremmin syistä miksi ranskalaiset olivat vahvistamassa joukkojaan Algeriassa. Väkivaltaisten

---

²⁰⁸ Tutkituissa lehdissä puhuttiin Atlantin-liitosta.

²⁰⁹ VS 24.5.1955, s. 2.

²¹⁰ VS 25.5.1955, takasivu. Myös HS 26.5.1955, s. 7.

²¹¹ VS 26.5.1955, s. 2. Myös VS 27.5.1955, takasivu; AL 27.5.1955, s. 10.

²¹² HS 4.6.1955, s. 17.

²¹³ AL 5.6.1955, s. 10; HS 5.6.1955, s. 7.

²¹⁴ VS 8.6.1955, etusivu.

²¹⁵ Espanja lopulta liittyi Natoon vasta vuonna 1982.

²¹⁶ AL 20.6.1955, etusivu; HS 20.6.1955, s. 6; SS 20.6.1955, etusivu.

²¹⁷ AL:n sunnuntailiite 29.5.1955, s. 3.

alueiden ranskalaiset siviilit olivat alkaneet katkeroitua siitä, että lisäjoukot eivät näyttäneet tuottavan mitään tuloksia, kun terrori-iskut tuntuivat vain lisääntyvän. Kapinalliset olivat jopa alkaneet tekemään pommi-iskuja varuskuntakaupunkeihin, joka oli osoitus kapinallisten rohkeudesta. Hän toteaaakin lopuksi kuinka Pohjois-Afrikassa alettiin nyt korjata Ranskan epäjohtomukaisen politiikan satoa.²¹⁸

Toukokuun lopulla alkaneen väkivallan eskaloituminen näkyi lehdissä vielä kesäkuun puolella, mutta taas heinäkuu oli pääosin hiljainen. 1.-28.7. välisenä aikana Aamulehti oli muihin lehtiin nähden huomattavasti enemmän kiinnostunut Algeriasta, kun se julkaisi enemmän uutisia kuin muut lehdet yhteensä. 4.7. Aamulehden ja Vapaan Sanan uutisoinnit jäivät eräiksi huomiota herättävimmiksi, kun Constantinen esikaupunkialueella pidätettiin yli 2 700 ihmistä kuulusteluja varten.²¹⁹ Myös 6.7. Aamulehden ja Helsingin Sanomien uutisointi siitä, kuinka Algeriaan liittyvien kysymysten käsittelyä lykättiin Ranskan kansalliskokouksessa.²²⁰ Näin meneteltiin siksi, että Fauren hallitus saisi enemmän aikaa murtaa vastarinta, sillä Pohjois-Afrikka oli eräs problemaattisimmista kysymyksistä Ranskan hallinnossa ja edellisen hallinnon tapaista kaatumista samaiseen kysymykseen pelättiin nytkin tapahtuvan. Uutisointi kuitenkin pitkälti keskittyi yksittäisten taisteluiden raportointiin kesän aikana.

Taulukko 4.2. Algeria sanomalehdissä välillä 1.3.1955–28.7.1955

	Etusivu	Sisäsivu	Liite	Algeriasta	Esillä muussa yhteydessä	Uutinen	Pääkirjoitus	Kolumni tai artikkeli	Mainintoja yhteensä
Aamulehti	8	18	2	17	11	22	3	3	28
Helsingin Sanomat	1	26		13	14	26	1		27
Savon Sanomat	6	3		7	2	7		2	9
Vapaa Sana	17	6		13	10	21		1+1 ²²¹	23

Taulukosta onkin helppo havaita kuinka vähän kevään ja kesän uutisissa Algeria oli mainittuna verrattuna aiempaan talven parin kuukauden uutisointeihin. Asiaan vaikutti jonkin verran keväällä voimaan astunut sensuuri sekä Algeriaan annetut laajemmat oikeudet kukistaa kapinointi. Kesän mittaan kiihtyneet väkivaltaisuuksien saivat myös uuden artikkelien ja kolumnien aallon

²¹⁸ Ibid.

²¹⁹ AL 4.7.1955, s. 9; VS 4.7.1955, takasivu.

²²⁰ AL 6.7.1955, etusivu. HS 6.7.1955, s. 10.

²²¹ Rauhankonferenssin tapahtumien raportointia, jonka yhteydessä Algerian edustajan puheenvuoro.

lehdistössä, kun pohdiskeltiin nyt erityisesti Algerian erikoisuutta Ranskan hallinnossa ja minkä takia marraskuussa alkaneet väkivaltaisuuDET yhä edelleen jatkuvat. Kun marraskuussa rakennettiin profiilia Algeriasta, oli alkukesä tämän profiilin syventämisen aikaa, jolloin toisinaan jaettiin jopa varsin kriittisiä näkökulmia koko Algerian hallinnon tilanteeseen. Kuitenkin etusivun uutisointien määrä laski ja syynä oli pitkälti se, että uutisointi muutti luonnettaan, kun uutisten pääaiheena oli usein vain yksittäisten väkivaltaisuuksien uhrimäärien ja paikkojen kertominen lukijoille. Vaikka Savon Sanomat yleisesti kirjoitteli hieman harvakseltaan suhteessa muihin tutkittuihin lehtiin, on ero erityisen havaittava tällä ajan jaksolla. Viiden kuukauden aikana se julkaisi vain noin kolmanneksen muihin lehtiin nähden. Toisessa sen kolumni julkaisussakin se pääasiallisesti pohdiskeli lähinnä Tunisian autonomisuutta, sen prosessia ja miten se vaikuttaa lähialueen kehitykseen, tehden lähinnä viittauksia Marokon suuntaan kuin Algerian. Algeria alkoikin muuttua taustalla jatkuvasti olevaksi konfliktiksi, kun taas Tunisian ja Marokon suhteen katsottiin, että niissä olisi ollut jotain kehitykseen viittaavia tapahtumia.

4.2. Asenteita muuttaneet mellakat

4.2.1. Väkivaltaisuuksien ennakkointiin syntyvän

Kevään ja kesän Algerian suhteellisen vähäinen ja harvaksinen uutisointi sai uuden käänteen 29.7., kun Helsingin Sanomat, Vapaa Sana ja Savon Sanomat raportoivat 23 muukalaislegioonalaisten kuolemasta Aurèsin vuoristossa.²²² Samassa taistelussa kerrottiin myös 30 kapinallisen kuolleen ja taistelua kuvattiinkin verisimmäksi yhteenotoksi siihen mennessä. Lehdissä myös kerrottiin kuinka kahden edeltävän päivän aikana oli kuollut yhteensä 77 ihmistä. Tämä tekisi lehtitietojen mukaan heinäkuun viimeisistä päivistä verisimmät sitten kapinan alun. Pari päivää myöhemmin kaikki lehdet uutisoivat 29.7. taisteluiden legioonalaisten uhriluvun nousseen 25:teen, samalla kun ne kertoivat 25 kapinallisen kuolleen puhdistusoperaatioiden seurauksena Aurèsilla.²²³ Samassa yhteydessä Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Savon Sanomat uutisoivat myös kapinallisten pudottaneen tiedustelukoneen alas. Nämä lähes yli sata ihmistä vaatineet taistelut suhteutettuna kesäkuun lopun uutisointiin siihenastisista uhriluvuista, kertoivat karua kieltä väkivaltaisuuksien rajusta kasvusta kesän lopulla. Lisäksi vielä pari viikkoa myöhemmin tapahtui uusi massiivinen hyökkäys ranskalaista kolonaa vastaan, jonka seurauksena 61 kapinallisen ja ranskalaisen

²²² HS 29.7.1955, s. 5; VS 29.7.1955, s. 7; SS 29.7.1955, s. 2.

²²³ VS 31.7.1955, takasivu; AL 1.8.1955, etusivu; HS 1.8.1955, takasivu; SS 1.8.1955, etusivu.

kerrottiin saaneen surmansa,²²⁴ eikä hyökkäysten välinen aikakaan varsinaisesti ollut hirveän levollista lehtien uutisoidessa lähes päivittäin vähäisistä väkivaltaisuuksista ja pidätyksistä.

Aamulehti ja Vapaa Sana uutisoivat kuinka keskustelu poikkeustilan jatkamisesta oli käynyt Ranskan kansalliskokouksessa kiivaana.²²⁵ Pääasiallinen syy poikkeustilan jatkamiselle oli se, että aiemmin julistettu poikkeustila raukeaisi tilanteessa, jolloin parlamentti ei olisi ollut läsnä. Sisäministeri Bourguès-Maunoury kertoi kuinka hallitus tekee kaikkensa kapinallisten ja heidän auttajiensa rankaisemiseksi, menemättä kuitenkaan liiallisuuksiin hänen sanojensa mukaan. Kuitenkin esimerkiksi muslimiedustaja Mustafa ben Ahmed väitti ”ranskalaisten sotilaiden ja poliisin ryöstäneen kyliä ja hyökänneen arabialaisten naisten kimppuun kostaakseen terroriteot”. Tässä kohtaa uutisointi Aamulehden ja Vapaan Sanan kesken esimerkiksi erosi hieman, Vapaan Sanan käyttäessä sanavalintaa ”kertoa” Aamulehden ”väittämisen” sijasta. Riippumatta siitä oliko Vapaalla Sanalla jotain parempaa tietoa asiasta, tämä on oivallinen, mutta myös harvinainen esimerkki siitä, kuinka varsinaisella uutisella oli hieman erilaiset sanavalinnat. Tässä tapauksessa Aamulehden voisi katsoa olleen jokseenkin kriittinen ben Ahmedin puheita kohtaan, mikä oli kenties hiljainen hyväksyntä ranskalaisten näkökulman hyväksymisestä ainakin joissain tapauksissa Algerian uutisoinnissa.

20.8.1955 lauantaina, muslimien uutena vuotena²²⁶, Ranskan Pohjois-Afrikka väkivaltaisuuDET leimahtivat aivan uudelleen roihuun. Marokossa levottomuudet leimahtivat rajuihin väkivaltaisuuksiin ja ne saivat sympatiatukea algerialaisilta. He olivat koordinoineet hyökkäyksensä kymmeniä kaupunkeja vastaan tapahtuvaksi samana päivänä kuin Marokossakin. Ensi alkuun väkivalta kohdistui ennen kaikkea eurooppalaisia, eurooppalaisten omistuksia ja niitä algerialaisia kohtaan, jotka olivat olleet eurooppalaisten kanssa tekemisissä. Väkivaltaisuuksien edetessä algerialainen siviiliväestökin alkoi saada osansa. Myös kapinoitsijoiden tappiot olivat suhteessa hyvin suuret, mutta näiden todellisista määristä oli ollut vaikea saada selvyyttä johtuen arabialaisesta tavasta, jossa kaatuneet viedään mukana ja haudataan mahdollisimman nopeasti. Vielä 21.8. Aamulehden ja Vapaan Sanan ensiraportointi aiheesta oli varsin vaisua ja molemmissa puhuttiinkin vain muutamista kymmenistä kuolleista ja loukkaantuneesta Marokossa.²²⁷ Sen sijaan Helsingin Sanomat uutisoi jo samana päivän alaotsikossa kuinka ”Algeriassa 200 kuollutta,

---

²²⁴ AL 13.8.1955, s. 19.

²²⁵ AL 31.7.1955, s. 11; VS 31.7.1955, s. 1-2.

²²⁶ Islamilaisen kalenterin vuosi 1375 alkoi 20.8.1955.

²²⁷ AL 21.8.1955, s. 10; VS 21.8.1955, etusivu.

Marokossa lähes sata”,²²⁸ joka antoi jo viitteitä siitä, kuinka pahasti tilanne oli lähtenyt viranomaisten hallinnasta. 22.8. kaikki lehdet uutisoivat varsin näyttävästi etusivuillaan väkivaltaisuuksia, Aamulehden kuvaillessa kenties kekseliäimmällä otsikolla tapahtumia - ”Yli 440 ihmistä sai surmansa Pohjois-Afrikan veriorgioissa”.²²⁹ Lehdessä kirjoitettujen varmistettujen tietojen mukaan Algeriassa olisi ollut 244 kuollutta, mutta epäviralliset tahot puhuivat jopa 742 uhrista koko Pohjois-Afrikassa.²³⁰ Uhriluvut nousivat päivä päivältä ja viikon mittaan Pohjois-Afrikka olikin varsin näkyvästi esillä suomalaisessa lehdistössä. Tapahtumista kaksi viikkoa myöhemmin syyskuun alussa kirjoiteltiin virallisen uhriluvun olleen Pohjois-Afrikassa 2228, mutta epävirallisten arvioiden nousten jopa neljään tuhanteen kuolleeseen.²³¹

4.2.2. Väkivaltaisuusaallon seuraukset

Helsingin Sanomat oli jatkuvasti päivän verran edellä muita lehtiä elokuun lopussa, niiden uutisoidessa tilanteiden kehittymisistä Pohjois-Afrikassa. Tämä on sinänsä mielenkiintoista, koska Helsingin Sanomat kuitenkin käyttivät samaa uutistoimistoa pääosin uutisoinneissaan kuin esimerkiksi Aamulehti ja Savon Sanomat, eli UP:ta. Alkuun kaikki lehdet antoivat hyvin tarkan kuvauksen uhrien erottelusta, eli kuinka monta sotilasta, kapinallista tai siviiliä oli kuollut, mutta myöhemmin lukumäärän toteaminen meni entistä suuripiirteisemmäksi, kun sotilasoperaatiot saatiin käyntiin sekä Algerian lehdistösensuuri alkoi purra entistä kovemmin. Syyskuun alkuun tullessa uutisointi, joka alkuun oli kiinnittänyt varsin tasapuolisesti huomiota Marokon ja Algerian suhteen, alkoi keskittyä entistä kiinteämmin Marokon tapahtumiin sekä siellä tapahtuviin sotilasoperaatioihin. Niissä esimerkiksi huomioitiin varsin näkyvästi marokkolaisten vaatimukset siitä, kuinka entinen sulttaani Muhammad V haluttiin takaisin Marokkoa johtamaan ja neuvottelemaan sen itsenäisyydestä.

Kaikki lehdet uutisoivat 23.8. varsin poikkeuksellisista toimenpiteistä Algeriassa, jossa oli evakuoitu yhdeksän kylää niiden asukkaista ja kylät oli sen jälkeen pommitettu maan tasalle vastatoimenpiteenä ja kostonä väkivaltaisuuksista.²³² Kyläläisten sanottiin piilotelleen ja tukeneen kapinallisia ennen hyökkäystä. Näistä Constantinen departementissa olleista kylistä poistettiin

---

²²⁸ HS 21.8.1955, s. 7 & 16.

²²⁹ AL 22.8.1955, etusivu.

²³⁰ Ibid.

²³¹ SS 3.9.1955, etusivu; AL 3.9.1955, s. 1 & 9; HS 3.9.1955, s. 5.

²³² AL 23.8.1955, etusivu; HS 23.8.1955, s. 5 & 8; SS 23.8.1955, etusivu; VS 23.8.1955, takasivu.

naiset ja lapset viranomaisten toimesta. ”Hävitettyjen kylien miehet olivat olleet mukana joukkohyökkäyksissä kaupunkoja vastaan ja he olivat syyllistyneet murhiin ja veritekoihin, ilmoittavat Ranskan viranomaiset.”²³³ Näiden kylien miehistä tai operaation uhreista ei mikään lehti sano mitään, joten ilmaan jää, että oliko tämä ainut epäsuora viittaus kuuluisan Philippevillen joukkomurhan jälkimaininkeihin. Mitkään uutiset eivät tässä vaiheessa vielä viittaakaan Algeriassa sattuneeseen Philippevillen eurooppalaisten joukkomurhaan, jonka uhrimäärät vaihtelevat 71:stä²³⁴ 123²³⁵ kuolleeseen. Tultuaan tietoiseksi näistä veriteoista, Ranskan armeija tulitti summittaisesti joihinkin kyliin surmaten 1200–12 000, lähteestä riippuen.²³⁶ Marokon vastaavasta tapahtumasta²³⁷, jossa marokkolaiset olivat hyökänneet eurooppalaisten siviilien kimppuun ja surmanneet heidät, mainittiin kyllä varsin suurin otsikoin ja se tuntui toimivan myös perusteluna sille, miksi massiivinen sotilasoperaatio aloitettiin koko armeijan arsenaalin voimin läntisessä Atlasvuoristossa.

Lehdet uutisoivat viranomaisten uskoneen jonkinasteisten väkivaltaisuuksien puhkeamiseen Marokossa, mutta ne eivät juurikaan olettaneet Algerian ryhtyvän laajamittaiseen kapinaan samanaikaisesti. Armeija oli täten siirtänyt joitain joukkojaan Marokkoon, ja tätä ”Allahin armeijan” joukot aikoivat käyttää hyväkseen.²³⁸ Lehdet uutisoivatkin näiden sympatiaiskujen tulleen raskaana yllätyksenä ranskalaisille. Kapinoiden voisi luonnehtia epäonnistuneen, mutta Ranska suhtautui kuitenkin varsin vakavasti väkivaltaisuuksiin ja lehdet uutisoivatkin Ranskan kutsuneen 60 000 reserviläistä aseisiin.²³⁹ Tämän jälkeenkin lehdet uutisoivat joukkojen siirroista, mutta määrät hieman vaihtelevat niiden kesken. Aamulehti oli ainut joka uutisoi Nato-divisioonan siirron Saksasta Algeriaan,²⁴⁰ sekä myöhemmissäkin ilmoitetuissa joukkojen siirroissa se kertoi suuremmista määristä kuin Helsingin Sanomat ja Vapaa Sana. Aamulehti kertoi 20.8.–3.9. välisenä aikana 15 uuden pataljoonan siirtyneen Algeriaan ja vielä yhdeksän muun siirron tulleen hyväksytyksi ja tulevaksi Soustellen toivomuksesta järjestyksen ylläpitämiseksi.²⁴¹ Helsingin Sanomat ja Vapaa Sana kertoivat kuuden tuhannen miehen, eli kolmen pataljoonan, lisäyksestä.²⁴²

²³³ HS 23.8.1955, s. 8.

²³⁴ Abun-Nasr 1987, s. 344.

²³⁵ Rogan 2009, s. 373.

²³⁶ Rogan 2009, s. 405–406.

²³⁷ Mm. Oued Zemin sekä Khénifran joukkomurhat.

²³⁸ AL 22.8.1955, etusivu; SS 22.8.1955, etusivu.

²³⁹ AL 25.8.1955, etusivu & s. 5; SS 25.8.1955, s. 2; HS 27.8.1955, s. x.

²⁴⁰ AL 28.8.1955, etusivu.

²⁴¹ AL 3.9.1955, s. 9.

²⁴² HS 4.9.1955, s. 7; VS 4.9.1955, takasivu.

Ranskan vastatoimenpiteet eivät kuitenkaan rajoittuneet vain sotilaiden määrän lisäämiseen, vaan se myös suoritti pidätyksiä, propagandaa, sensuuria, laajensi poikkeustilaa sekä alkoi suunnitella uudistuksia. 25.8. Aamulehti sekä Vapaa Sana uutisoivat kuinka L'Humanité²⁴³ painos olisi takavarikoitu, jälkimmäisen lehden kirjoittaessa varsin nasevasti kuinka ”jälleen kerran on totuudenpuhujalle yritetty lyödä kapula suuhun”.²⁴⁴ Pari päivää myöhemmin Aamulehti sekä Vapaa Sana kirjoittivat vielä, kuinka L'Humanitén Pohjois-Afrikan erikoiskirjeenvaihtaja oli ajettu pois Algeriasta, hänen kirjoitettuaan ”ranskalaisten julmasta vastaterrorista”.²⁴⁵ Hänen kerrottiin yrittäneen kirjoittaa kuinka Constantinen departementissa, jossa käytännössä kaikki iskut olivat tapahtuneet, olivat siirtolaiset tehneet häpeällisiä rikoksia, ja tämän vuoksi oli toimittaja tullut karkotetuksi. 31.8. uutisoitiin kuinka koko Algeria asetettiin poikkeustilaan, sekä kuinka taisteluita kylistä paenneita kehoitettiin lentolehtisten avulla palaamaan takaisin koteihinsa. Näissä lentolehtisissä viranomaiset myönsivät yhteisen epäluulon ja epäluottamuksen huonontaneen aiemmin heidän ja paikallisten välejä. Kuitenkin koska lentolehtisten viestin ymmärtäminen edellytti lukutaitoa, käyttivät nyt ”vapautusarmeijaksi” kutsutut kapinalliset tätä hyväkseen välittäen omaa viestiänsä paikallisille. Koska moni oli paennut pelosta ranskalaisten vastatoimenpiteitä kohtaan, ei ollut kovinkaan vaikea demonisoida ranskalaisia ja väittää heidän olleen syypäitä muuan muassa huonoihin satoihin, karjan tauteihin, algerialaisten naisten hedelmättömyyteen sekä lasten sokeuteen.²⁴⁶ Ranskan hallitus ei kuitenkaan tyytynyt vielä näihin toimenpiteisiin. Samoin kuin yli kymmenen vuotta sitten Sétifin jälkimainingeissa, alkoi hallitus suunnitella sosiaalisia ja taloudellisia uudistuksia, jotka tulisivat toteutettaviksi heti kun mahdollista.²⁴⁷

Uudistuksia koskeva suunnitelma sisälsi neljä kohtaa:²⁴⁸

- 1) Muhamettilainen uskontokunta erotettaisiin valtiosta.
- 2) Algerian sisäistä itsehallintoa laajennettaisiin.
- 3) Opetus kouluissa suoritettaisiin siitä lähtien myös arabian kielellä.
- 4) Maanomistusk lakiin tehtäisiin muutoksia.

Näistä oli tarkoitus äänestää 26. syyskuuta Algerian kansalliskokouksessa, jonka lisäksi Ranskan kansalliskokous sai vielä kaksi Algerian taloudellista tilaa koskevaa uudistusta käsiteltäväkseen heidän palatessa lokakuussa takaisin istumaan.²⁴⁹

²⁴³ Ranskan kommunistisen puolueen lehti.

²⁴⁴ AL 25.8.1955, s. 7; VS 25.8.1955, s. 2.

²⁴⁵ AL 27.8.1955, s. 7; VS 27.8.1955, takasivu.

²⁴⁶ HS 31.8.1955, s.10. Uutisessa myös julkaistiin lentolehtisen käännös; AL 31.8.1955, s. 9.

²⁴⁷ HS 4.9.1955, s. 7; AL 3.9.1955, s. 9.

²⁴⁸ AL 3.9.1955, s. 9.

²⁴⁹ Ibid.

Taulukko 4.3. Algeria sanomalehdissä välillä 29.7.1955–4.9.1955

	Etusivu	Sisäsivu	Liite	Algeriasta	Esillä muussa yhteydessä	Uutinen	Pääkirjoitus	Kolumni tai artikkeli	Mainintoja yhteensä
Aamulehti	11	13		15	9	24			24
Helsingin Sanomat	4	16		15	5	20			20
Savon Sanomat	7	4		7	4	10		1	11
Vapaa Sana	18	7		16	9	24	1		25

Loppukesän uutisointi oli huomattavasti vilkkaampaa kuin aiempien kuukausien uutisointi oli ollut ja reilun kuukauden aikana uutisointiinkin lähes yhtä paljon kuin edeltävän viiden kuukauden aikana yhteensä. Syynä tähän oli huomattavasti kiihtyneet väkivaltaisuudet Algeriassa sekä elokuun lopun joukkosurmat Pohjois-Afrikassa. Ehkä hieman yllättäen Marokko oli useimmiten pääotsikoissa, Algerian ollessa ja tullessa ilmi pikemminkin alaotsikoiden kautta. Tämä yllättävää lähinnä siksi että mainitut väkivaltaisuuksien uhriluvut olivat jopa jo tuon aikaisissa lehdissä ilmoitettu suuremmiksi Algeriassa kuin Marokossa, mutta tähän ei useinkaan annettu oikeastaan mitään syitä, ainakaan suoraan. 21. päivästä lähtien Ranskan Pohjois-Afrikka pysyi lehtien uutisissa muodossa tai toisessa ja näistä väkivaltaisuuksista lähtikin aikoinaan Marokon oma itsenäisyysprosessi, mitä lehdet ilmeisimmin alkoivatkin entistä tarkempaan seurata.

Tapahtumista voi siis päätellä, että mikäli marraskuun kansannousu oli ollut enemmän paikallinen sotilaallinen uhka, nähtiin elokuun väkivaltaisuudet jo paljon laajempaan algerialaisena ilmiönä. Marraskuussa toisteltiin lehdissä viranomaisten kertoneen paikallisten edelleen olleen lojaaleita heitä kohtaan, mutta vastaavia rauhoitteluita ei enää näkynyt elokuun uutisoinneissa. Tähän uuteen kansannousun purkaukseen Ranska lähestyi samoin kuin Sétifissäkin kymmenen vuotta sitten kepin ja porkkanan avulla, armeijan läsnäolon lisäämisellä ja uudistuksia tekemällä.

4.3.3. Miten asenne muuttui

Lehdistössä alettiin nähdä kesän loppua kohden lähestyttäessä Algerian tilanne entistä epävakaaampana sitten marraskuun 1954 iskujen. Tunisian muuttunut tilanne laittoi lehdet pohdiskelemaan Ranskan roolia Marokossa sekä Algeriassa. Tästä esimerkkinä Savon Sanomien ja Helsingin Sanomien pohdiskelut 22.–23.7.1955 siitä, mitä seurauksia Tunisian

itseäänmäärämis-oikeuden lisääntymisellä tulisi olemaan alueen vakauteen.²⁵⁰ Molemmat lehdet uskoivat Marokon ja Algerian alkuperäiskansojen entistä hanakammin alkavan vaatimaan samoja oikeuksia kuin mitä Tunisia oli jo saavuttanut. Tämän uskottiin lisäävään entisestään ongelmia alueella ja tuottavan lisäpäänvaivaa ranskalaishallinnolle, eikä Savon Sanomien mukaan esimerkiksi sisällissodan uhkaakaan voinut täysin pois sulkea. Savon Sanomat siis piti heinäkuun lopulla Algerian tilannetta jo niin uhkaavana, että sotakin olisi voinut olla mahdollinen. Tätä päätelmää varmasti vielä tuki uutisesta vain viikkoa myöhemmin julkaistut suuret sotilastappiot. Jo aiemmin marraskuussa esimerkiksi Helsingin Sanomat kirjoitti harvinaisen epäröinnin kapinan kukistumisesta, kun se kertoi ranskalaisten viranomaisten sanoneen:

[...] kukistamme – mikäli mahdollista – koko kapinan.²⁵¹

Kesäkuun lopulla Vapaa Sana otsikoi, että ”Ranskalaiset käyvät sotaa Algeriassa” samassa yhteydessä kun se kertoi viimeaikaisista väkivaltaisuuksista siellä, sekä myös kuinka paljon uhreja olisi virallisesti syntynyt marraskuusta 1954 alkaen. Tämä oli ensimmäinen kerta kun jokin tutkituista lehdistä alkoi kuvailla Algerian tilannetta varsinaiseksi sodaksi. Samoin kuvaili myös Aamulehti puolitoista kuukautta myöhemmin, kun se uutisoi syvällä lehden sisäsivuilla kuinka ”Algerian sota vaati 61 uhria tällä viikolla”.²⁵² Lopulta elokuun lopun väkivaltaisuuDET saivat lehdet kirjoittamaan jo siinä määrin rohkeasti, että Vapaa Sana esimerkiksi otsikoi etusivullaan tilanteesta näin: ”Täysimittainen sota Ranskan Algeriassa”.²⁵³

Elokuun alussa 8.8. uutisoitiin Aamulehdessä ja Vapaassa Sanassa kuinka Ranskan Pohjois-Afrikan käskynhaltijat²⁵⁴ ja kenraalikuvernööri oli kutsuttu Pariisiin keskustelemaan Pohjois-Afrikan tilasta ja tulevaisuudesta.²⁵⁵ Tämän taustalla oli 5.8. Vapaan Sanan uutinen Marokosta, jossa pelättiin Marokon suhteellisen rauhallisuuden olevan vain tyyntä myrskyn edessä, kun sulttaani Muhammad V:n²⁵⁶ toisen karkottamisen vuosipäivä lähestyi 20.8.²⁵⁷ Aamulehti ja Helsingin Sanomat uutisoivat juuri ennen 20. päivän tapahtumia kuinka Marokossa oli ollut väkivaltaisia

²⁵⁰ SS 22.7.1955, s. 7; HS 23.7.1955, s. 4.

²⁵¹ HS 27.11.1954, s. 14.

²⁵² AL 13.8.1955, s. 19.

²⁵³ VS 24.8.1955, etusivu.

²⁵⁴ Ranskan edustajat Marokossa ja Tunisiassa.

²⁵⁵ AL 8.8.1955, s. 7; VS 8.8.1955, etusivu.

²⁵⁶ Hän toimi Marokon sulttaanina, mutta hänet lähetettiin maanpakoon poliittisiin syihin vedoten ja hänen tilalleen asetettiin varsin vihattu Muhammed ibn Arafa, jonka vastustus käytännössä yhdisti Marokon kansan ranskalaisia vastaan. Rogerson 2006.

²⁵⁷ VS 5.8.1955.

mielenosoituksia, joiden uskottiin antavan osviittaa siitä, kuinka karkotuksen vuosipäivästä tulisi varsin verinen.²⁵⁸ Vaikka nämä lehdet kirjoittavatkin pääosin Marokon tilanteesta, voi asian myös nähdä niin, että matalan intensiteetin väkivaltaisuuDET olisivat alkamassa saamaan aivan uuden käänteen.

Muutoksena kapinan alun uutisointiin oli se, että jossain vaiheessa kevään mittaan ei enää esitetty arvioita siitä, koska kapina Algeriassa saataisiin päätökseen. Talvi oli ollut FLN:lle vaikea ja sen aktiivisten määrä oli pudonnut vain muutamiin satoihin.²⁵⁹ Kevään koittaessa kuitenkin olivat ranskalaisten ylilyönnit kapinan tukahduttamiseksi saaneet paljon uusia ihmisiä liittymään FLN riveihin taistelijoiksi, ja näin myös liike sai uutta elinvoimaa. Lehdistä alkoi yhä enenevässä määrin paistaa läpi usko siihen, että väkivaltaisuuksia tultaisiin näkemään Algeriassa vielä pitkään. Pitkään lehdet kertoivat vain että Ranskan Algeriassa olisi ollut jotain väkivaltaisuuksia. Elokuussa sana sota alkoi jo yleistyä lehdissä ja näin Algerian väkivaltaisuuDET ja kapina olivat muuttuneet lehtien silmissä sodaksi.

5. Uutiset, toimistot, näkökannat ja osapuolet

5.1. Sanomalehdet

Tutkimusaikavälin 315 päivän aikana lehdet eivät ilmestyneet 12 päivänä, eikä 174 päivänä ollut missään lehdessä mitään uutisia Algeriaan liittyen. Nämä pitkät tyhjät välit eivät kuitenkaan jakaantuneet tasaisesti, vaan esimerkiksi saattoi olla kuukausia, jolloin ei ilmestynyt käytännössä mitään suoria uutisia Algeriaan liittyen. Esimerkiksi helmikuusta alusta toukokuun puoleenväliin itse Algeriasta uutisoitiin varsin harvakseltaan, uutisten keskittyessä siihen lähinnä epäsuorasti liittyviin asioihin, kuten Mendès-Francen hallituksen kaatumiseen ja uuden Fauren hallituksen muodostamiseen helmikuussa sekä Bandungin kokoukseen huhtikuussa. Suurta uutistulvaa ajanjaksolla, kuten oli odotettavaakin, edustivat marraskuun tapahtumat ja sen jälkipuinti sekä elokuu kokonaisuudessaan, mutta myös touko-kesäkuun taite erottui lehdistä. Noin 141 päivänä, jolloin jossain lehdistä oli uutisia, eivät ne kuitenkaan aina liittyneet suoraan Algeriaan, sillä esimerkiksi helmikuun aikana hallitusta muodostaessa viitattiin vain yleisesti Pohjois-Afrikkaan. Myös esimerkiksi 17.4. kaikkien lehtien uutinen departementti-vaaleista koski vain epäsuorasti

---

²⁵⁸ AL 19.8.1955, etusivu; HS 20.8.1955, s. 9.

²⁵⁹ Horne 1977, s. 103.

Algeriaa erityismaininnasta huolimatta, sillä vaalit järjestettiin koko valtakunnassa. Oman lukunsa muodosti myös NATO joukkojen siirto Saksasta Algeriaan, jonka sopiminen aiheutti omat päänvaivansa Ranskan hallituksille. Koska kyseessä oli kuitenkin taistelujoukkojen siirto, katsoin tämän varsin tärkeäksi Algeriaan liittyväksi uutisoinniksi. Uutiset levottomuuksista Tunisiassa ja Marokossa eivät myöskään aina sisällyttäneet tietoja Algerian tapahtumista, sillä kahden protektoraatin katsottiin nivoutuvan välillä pelkästään keskenään uutisiksi. Kuitenkin kun uutisoitiin maista yksinänsä, saattoi olla kappale tai pari myös Algeriasta, kuten erityisesti Tunisian uutisoinnissa usein tapahtui. Välillä tapahtumien katsottiin koskevan koko Ranskan Pohjois-Afrikkaa, jolloin Algeriasta saattoi olla kappale tai pari tietoa muiden uutisten ohessa, mutta lähes yhtä usein ei ollut, vaan viitattiin yleisesti Ranskan Pohjois-Afrikan siirtomaiden oloon. Tämä siis saattoi Maghrebin kolmikon lisäksi pitää sisällään nykyisten Tšadin, Mauritanian, Malin sekä Nigerin asioita

Taulukko 5.1. Algeria sanomalehdissä välillä 24.10.1954–4.9.1955

	Etusivu	Sisäsivu	Liite	Algeriasta	Esillä muussa yhteydessä	Uutinen	Pääkirjoitus	Kolumni tai artikkeli	Mainintoja yhteensä
Aamulehti	29	47	3	55	24	72	3	4	79
Helsingin Sanomat	6	73		51	27	76	2	1	79
Savon Sanomat	25	17		33	9	39		3	42
Vapaa Sana	58	24		56	26	75	1	3	82

Kuten taulukosta havaitaan, oli Aamulehdellä, Helsingin Sanomilla sekä Vapaa Sanalla kutakuinkin yhtä paljon mainintoja Algerian tapahtumista, kun taas Savon Sanomilla oli noin puolet vähemmän mainintoja Algeriasta kuin muilla lehdillä. Muun kuin uutisten osalta Savon Sanomat ovat samassa mainintojen määrässä kuin Helsingin Sanomat ja Vapaa Sana, mutta tässä ryhmässä Aamulehti julkaisi lähes kaksinkertaisen määrän suhteessa muihin. Sen jutut eivät koskeneet pelkästään Algerian poliittista tilaa, mutta myös sen historiaa ja sosiaalisia olosuhteita sekä käsitteli yleisesti Algeriaa Ranskan Pohjois-Afrikan kontekstissa. Vapaan Sanan etusivujuttujen osuus on ylikorostunut, sillä usein tärkeät ulkomaan uutiset uutisoitiin takasivulla ja tekstit saattoivat toisinaan jatkaa suoraan etusivulta takasivulle, toisin kuin muissa lehdissä. Helsingin Sanomat taas ei juurikaan harrastanut etusivun uutisointia ja usein etusivun uutiset olivatkin maanantain uutisia, koska se julkaisi uutisia noin keskimäärin ottaen etu- ja takasivuillaan vain maanantaisin. Myös alun mainossivujen pituus ei ollut mikään standardipituinen Helsingin Sanomilla, vaan se

vaihteli kahdesta neljään sivuun, tehden ulkomaanuutisten sivujen sijainnin merkityksen arvioinnista kohtuullisen vaikeaa, niiden seilaillessa vähän missä sattuu pitkin tutkittavan ajanjakson. Lisäksi Helsingin Sanomilla oli jonkin verran pikku-uutisia, jossa se jakoi UP:lta saadun tiedon pohjalta mitä joidenkin merkittävien maiden pääkaupunkien lehdistössä oli puhuttu viime päivinä. Tässä päivittäin julkaistussa palstassa oli näkyvimpien kriisien aikaan usein virke pari, miten Pariisissa lehdistö ja hallitus olivat reagoineet Algerian tapahtumiin. Tämä lisäsi jonkin verran siis uutisten numeraalista määrää, vaikkakin jos sanamääriä olisi laskettu, olisi todettu Helsingin Sanomat jonkin verran vähemmän Algeriasta kiinnostuneeksi lehdeksi verrattuna Aamulehteen ja Vapaa Sanaan.

Vaikka yleisesti voisi sanoa, että lehdet pääsääntöisesti kirjoittivat samoista tapahtumista, eroja kuitenkin löytyy nopeasti siitä, kuinka kauan ne jatkoivat saman aiheen seuraamista. Tämä käy ilmi esimerkiksi Savon Sanomista, joka useimmiten ei jonkun tapahtuman ensimmäisen uutisen jälkeen enää seurannut yhtä kauan Algerian tapahtumia kuin mitä muut lehdet. Usein myös uutiset, jotka tulivat samasta tietotoimistosta, kuten STT-Reuterilta, olivat käytännössä identtisiä keskenään. UP:n tapauksessa, jota siis Helsingin Sanomat, Aamulehti ja Savon Sanomat käyttivät, oli havaittavissa hienoisia eroja Helsingin Sanomien uutisoinnin suhteen, sen uutisoidessa toisinaan kappaleen tai pari enemmän kuin muut, muun tekstin ollessa kuitenkin lähes identtinen. Toisinaan oli tapauksia missä käytännössä sama uutinen oli eri lähteellä toisessa lehdessä seuraavana päivänä, usein miten järjestyksessä UP ja sitten seuraavana päivänä STT-Reuterin uutinen. Lehtien uutisoinnin samankaltaisuus siis johtui ainakin uutisten osalta pitkälti niiden varsin yhtenäisestä lähteiden käytöstä.

Algeriaan liittyvässä uutisoinnista oli myös haastetta toisinaan päätellä missä päin maata uutisoidut tapahtumat olivat tapahtuneet. Isommat kaupungit nimenvaihdoksista huolimatta oli helppo löytää kartalta, mutta mitä pienempiin kyliin tapahtumat sijoittuivat, alkoi paikan hahmottaminen käymään melko vaikeaksi, muun muassa lähes jatkuvasti eriävien kirjoitusasujen vuoksi. Suurin osa uutisista tosin näytti tulleen Constantinen departementin alueelta. Myös arabialaisten paikannimien yhteydessä oli jonkin verran vaihtelua lehtien välillä ja sisällä, joka osoittaa että arabiankielisten nimien kääntämisessä selkeästi ei ollut mitään yhtenäisiä ohjeita. Yhtenäisyyttä ei esimerkiksi ollut myöskään henkilöiden nimien suhteen.

Vaikka lehdet eivät vielä tuolloin olleetkaan täynnä valokuvia kuten nykyään, julkaisivat kaikki lehdet myös joitain kuvia tutkimusajanjaksolla. Yhteensä kuvia oli Algeriaan liittyen lehdissä

tutkimusajanjaksolla 14. Helsingin Sanomat julkaisi yhden valokuvan sekä yhden kantaaottavan pilapiirroksen Algerian tilanteesta, kun väkivaltaisuuDET puhkesivat elokuussa. Muiden lehtien kuvat toimivat lähinnä pikku-uutisina kertomaan Algerian tapahtumista, kun niiden kuvateksteissä kerrottiin kuvan ottamisen olosuhteista. Kuvia oli Savon Sanomilla kolme, Aamulehdellä neljä sekä Vapaalla Sanalla viisi. Näitä kuvia en kuitenkaan ole laskenut mukaan yllä mainitsemini taulukoihin kuvien uutisjuttumaisesta luonteestaan huolimatta.

Erot lehtien välillä olivat lopulta varsin vähäisiä ja puolueustan osalta ei voi todeta kuin, että Vapaa Sana noudatteli kommunistista linjausta siitä, kuinka siirtomaavalta oli pahasta ja mainitsi, jos kommunistien asemaa yritettiin heikentää Ranskassa tai Algeriassa. Kuitenkin koska Suomi oli vielä pitkälti tuolloin ulkomaalaisten tietotoimistojen varassa, eivät erot puolueustasta johtuen olleet mitenkään erityisen merkittävät varsinaisten uutisten osalta. Asennoituminen Algeriaa kohtaan siis oli pitkälti samankaltainen, vaikkakin osa lehdistä kirjoittelikin hieman tuomitsevampaan sävyyn toisinaan kuin toiset lehdet. Kaksi pääkaupunkiseudun lehteä oli kaikkein kauimpana toisistaan sanavalintojen suhteen, mutta molemmilla oli kuitenkin pääosin varsin samansuuntaiset ajatukset Algeriasta.

5.2. Uutistoimistot

Taulukko 5.2. Sanomalehtien käyttämät uutistoimistot välillä 24.10.1954–4.9.1955

	STT	The Times	Bull-INS	RT	UP	DLP	STT-Reuter	STT-AFP	Muu
Aamulehti	8			5	30		25	9	2 ²⁶⁰
Helsingin Sanomat		7	2		45		11	4	3 ²⁶¹
Savon Sanomat					25		8	5	
Vapaa Sana						2	63	10	1 ²⁶²

Lehdet käyttivät varsin vähän ranskalaista uutistoimistoa AFP:tä hyväkseen ja, Vapaata Sanaa lukuun ottamatta, UP näytti olleen varsin merkittävässä roolissa lehtien lähteistössä. Erityisesti Helsingin Sanomat tuntui saavan erityistä hyötyä sopimuksistaan UP:n kanssa, sillä lähes kaikki sen UP:lta saadut uutiset oli merkattu saaduksi kirjeenvaihtajalta tai jotenkin muuten ”erikoisesti” sille

²⁶⁰ STT-UP sekä Edmond Delage.

²⁶¹ UP-STT, STT-ADP sekä käännös Le Monden artikkelista

²⁶² Ei lähdeä, STT-Reuter?

toimitettuna. Se myös ilmoitti yhden uutisen lähteenä olevan Ilta-Sanomien, joka on sen omistama päivälehti, kirjeenvaihtajalta saatu UP:n uutinen sekä hieman hämmentävä kirjeenvaihtajalta saatu uutinen, joka oli merkattu UP-STT. Myös Aamulehdellä noin kolmannes sen UP:n uutisoinnista oli merkattu olleen ”Aamulehdelle”, kun Savon Sanomilla ei ollut mitään erikoismerkintöjä. Nämä kolme UP:n käyttäjää eivät juurikaan käyttäneet STT-Reuteria, muuta kuin lyhyen raportin omaisten uutisten yhteydessä. Ehkä hieman yllättäen Vapaa Sana taas lähes yksinomaan käytti STT-Reuterin uutisia lähteinään. Yllättävää siksi, että Vapaa sana ja Työkansan Sanomat aikoinaan hyökkäsivät toisen maailmansodan jälkeen usein STT:n uutisoinnin laatua ja tavoitteita kohtaan, eli olivat erittäin kriittisiä sitä kohtaan.²⁶³ Toisaalta Vapaa Sana kompensoi käyttämällä selkeästi hyväkseen ranskalaista lehdistöä sen artikkeliuutisoinnin yhteydessä ja esimerkiksi kiinnitti huomiota miten ranskalaiset kommunistit ja heidän lehtensä L’Humanité kommentoi Algerian tapahtumia.

Helsingin Sanomien erikoissopimus The Timesin kanssa näkyi seitsemässä uutisessa. Nämä uutiset olivat usein päivää ennen muiden lehtien vastaavaa uutisointia sekä kertoivat usein myös yksityiskohtaisesti sellaista lisätietoa mitä muista lehdistä ei näkynyt ollenkaan. Muita tutkimusjakson harvinaisia lähteitä oli Helsingin Sanomien Bull-INS toimiston saamat kaksi uutista sen kirjeenvälittäjän kautta sekä Aamulehden käyttämät RT:n uutiset, joita muut eivät käyttäneet alkuunkaan hyväksi. Kuitenkin tietoa mistä käsin tämä lähde olisi toiminut, oli käytännössä hyvin vaikeaa saada haltuuni joten en sen enempää tutkinut asiaa, sillä en katsonut asian selvittämistä keskeisenä työlleni. Kirjoitustyylistä päätellen RT on saattanut olla nimimerkki.

5.3. Maailman reaktiot Ranskan Algerian toimiin lehtien silmin

5.3.1. Muiden maiden kritiikki Ranskaa kohtaan

Ranskan varsin väkivaltainen kapinan tukahduttaminen ja merkittävät joukkojen siirrot sen Pohjois-Afrikan alueelle herättivät myös muun maailman huomiota kuin vain lehdistön. Varsin paljon näkyvillä suomalaisen lehdistön Algeriaan liittyvässä uutisoinnissa oli myös muiden maiden ja järjestöiden asenteet Ranskan toimia kohtaan. Pääosin kritiikkiä Ranskan toimia kohtaan tuli kehittyvien maiden suunnalta ja jo niinkin varhain kuin marraskuun puolessa välissä alettiin

---

²⁶³ Jussila 2007, s. 174.

uutisoida arabiliiton valtioiden huolestuneisuudesta Algerian tapahtumia kohtaan. Tuolloin Vapaa Sana ja Savon Sanomat uutisoivat arabiliiton vetoomuksesta Ranskaa kohtaan, jotta se olisi tarkastanut asenteensa Pohjois-Afrikan kansallista liikettä kohtaan ja olisi tarjonnut siellä oleville kansoille itsenäisyyttä.²⁶⁴ Jo aiemmin oli arabimaailmasta kuulunut yksittäisten maiden osalta tuenosoituksia kapinallisille sekä tuomitsemista Ranskan toimia kohtaan. Lehdissä useasti kirjoitettiin Arabian äänestä, joka antoi näkyvästi tukea Kairosta käsin ja jonka johdosta Ranskan hallinto esimerkiksi hieman närkästyi Egyptiä kohtaan.²⁶⁵

Ranskaa kritisoitiin myös YK:n istuinsalissa Ranskan aloitettua sotatoimet kapinan tukahduttamiseksi marraskuussa 1954. Esimerkiksi Vapaa Sana uutisoi marraskuun puolessa välissä, kuinka Syyrian edustaja paitsi oman maansa suulla myös arabiliiton äänenä paheksui Ranskan toimia ja vaati lausunnossaan:

että sinä YK:n aikakaudella, jona elämme, ei voida hyväksyä Ranskan vaatimusta Algeriaan nähden. ”Arabiliiton sopimuksen mukaisesti velvollisuutemme on tukea Algerian kansaa sen taistelussa riippumattomuutensa puolesta.”²⁶⁶

Hän jatkoi vielä nimittämällä Ranskan politiikkaa vanhanaikaiseksi ja vaati sopusoinnun palauttamiseksi YK:n laatimia säännöksiä. Vielä seuraavana päivänä Vapaa Sana jatkoi uutisointiaan aiheesta, Savon Sanomien kanssa, julkaisten kuinka arabiliitto vaati kaikille Afrikan kansoille riippumattomuutta ja itsenäisyyttä. Arabiliiton mukaan ”Ranska on vastahakoinen kuulemaan ystävällismielisten maiden vetoomuksia [...]”.²⁶⁷ Puheet Algerian puolesta eivät olleet harvinaisia YK:ssa ja esimerkiksi Aamulehti uutisoi heinäkuun lopulla, kuinka useat eri valtiot Aasiasta ja arabimaista vaativat Algerian ja Marokon tapausten tuomista yleiskokoukseen ratkaistavaksi.²⁶⁸

Bandungin konferenssi Indonesiassa 18.–24.4.1955 oli sitoutumattomien maiden liikettä edeltävien maiden kokous, jossa kehittyvät maat kokoontuivat yhteen puimaan asioita ja myös keskustelemaan [heidän] suhteistaan länsimaita, kapitalismia ja kommunismia kohtaan. Osallistuneet 29 maata edustivat yli puolta maailman väestöstä, joten lehdistö kiinnitti tapahtumaan varsin paljon huomiota. Silloisten ajankohtaisten asioiden ohella paljon huomiota kiinnitettiin siirtomaavallan

²⁶⁴ VS 15.11.1954, takasivu; SS 15.11.1954, etusivu.

²⁶⁵ AL 4.11.1954, s. 10; AL 7.11.1954, s. 12; HS 4.11.1954, s. 11; HS 6.11.1954, s. 12; HS 13.11.1954, s. 10; VS 14.11.1954, takasivu.

²⁶⁶ VS 14.11.1954, takasivu.

²⁶⁷ VS 15.11.1954, takasivu; SS 15.11.1954, takasivu.

²⁶⁸ AL 31.7.1955, s. 11.

tuomitsemiseen ja tässä yhteydessä erityisesti Ranskan toimet Pohjois-Afrikassa tuomittiin varsin yksimielisesti, erityisesti arabiedustajien toimesta. Kolonialismista ja neokolonialismista kirjoitettiin muuan muassa Savon Sanomissa lisäkin kolumnissa varsin kattavasti. Neuvotteluissa oli ollut kiistaa siitä, pitäisikö tuomita vain länsimainen kolonialismi, vai myös kommunistien harjoittama epäsuorempi kolonialismi.²⁶⁹ Vapaa Sana ja Helsingin Sanomat myös uutisoivat kuinka epävirallinen pohjoisafrikkalainen valtuuskunta kehotti Bandungin konferenssin osallistujia maita ”näyttelemään dynaamista osaa Algerian, Tunisian ja Marokon vapauttamiseksi”.²⁷⁰ Algerian valtuuskunnan jäsenet olivat FLN:n jäseniä.²⁷¹

Bandungin konferenssi herätti lehdet pohtimaan konferenssin tuloksia ja 25.4.1955 kaikki lehdet julkaisivat isoja uutisjuttuja, jotka sisälsivät tietoa siitä mitä konferenssissa oltiin puhuttu ja mikä oli sen loppujulistuksen lopullinen muoto. Käytännössä konferenssissa Ranskaa vaadittiin antamaan Pohjois-Afrikan kansoille oikeus määrätä omista asioistaan. Esimerkiksi Helsingin Sanomien uutisoinnissa oli myös maininta osanottajamaiden huolestuneisuudesta Algerian kulttuurin tilaa kohtaan,²⁷² ja erityisesti Egypti kiinnitti konferenssin aikana suuresti huomiota Pohjois-Afrikan tilannetta kohtaan. Aamulehti ja Savon Sanomat vielä myöhemmin erikseen 27.4.1955 pääkirjoituksissaan pohdiskelivat siirtomaavaltaa.²⁷³ Savon Sanomat kiinnitti huomiota erityisesti siihen, kuinka kovista keskusteluista huolimatta vain niin sanottu perinteinen siirtomaavalta tuomittiin. Tähän Aamulehti osaltansa myös yhtyi toteamaan, että kuinka helppoa olikaan tuomita juuri valkoisten harrastama kolonialismi, kuten Ranskan toimet Pohjois-Afrikassa. Aamulehden pääkirjoitus jatkaa vielä lisää muutamaa päivää myöhemmin pohdiskeluaan siirtomaavallasta ja sen lopettamisen vaikeudesta.²⁷⁴ Askeleet itsemääräämisen myöntämisessä Tunisialle nähtiin positiivisina, mutta emämaan poliittiset taistot nähtiin ongelmallisina, mikäli Pohjois-Afrikka haluttiin säilyttää sen vaikutuspiirissä. ”Sitä paitsi tilanne Algeriassa ja Marokossa on huolestuttava, Marokossa milteipä sekasortoon viittaava.”²⁷⁵

Mielenkiintoisena havaintona voi pitää sitä, kuinka Vapaassa Sanassa, ja hieman vähäisemmässä määrin myös Aamulehdessä, tuotiin usein arabimaiden huoli Algeriaa kohti esille. Useampaan

---

²⁶⁹ SS 24.4.1955, s. 3.

²⁷⁰ HS 22.4.1955, s. 13; VS 21.4.1955, etusivu. Lainaus Vapaasta Sanasta.

²⁷¹ Abun-Nasr 1987, s. 344. Bandungissa oli edustusto myös Marokon ja Tunisian kansallispuolueista, Chafer 2002, s. 146.

²⁷² HS 25.4.1955, s. 8.

²⁷³ AL 27.4.1955, s. 3; SS 27.4.1955, s. 2.

²⁷⁴ AL 30.4.1955, s. 3.

²⁷⁵ Ibid.

otteeseen tutkittavalla ajanjaksolla Vapaassa Sanassa oli myös maininta, jos jonkun kokouksen yhteydessä arabiliitto oli tuominnut Ranskan toimet tai mikäli arabimaailmassa olleissa mielenosoituksissa osoitettiin sympatiaa myös algerialaisia kohtaan. Tämä ei esimerkiksi tullut juuri ollenkaan ilmi Helsingin Sanomista tai Savon Sanomista. Nimimerkki Tutka, joka kirjoitti Aamulehden lisäksi myös Vapaaseen Sanaan, näytti olleen ehkä ajatusmaailmaltansa hieman enemmän Vapaan Sanan ideologian miehiä. Tällä on varmaankin ollut varsin merkittävä vaikutus siihen, minkä takia Aamulehden analysoivien artikkeleiden luonne oli lähes poikkeuksetta siirtomaavastainen sekä algerialaisten huonoja oloja esille tuovaa. Tässä tapauksessa Aamulehden ja Vapaan Sanan välittämä tilannekuva oli varsin yhteneväinen. Uutisjuttujen suhteen kuitenkin eroja oli ja Aamulehdelle oli jonkin verran neutraalimpi asennoituminen.

Algerian tilanteesta sai tarkkasilmäinen lukija lisätietoa seuraamalla Bandungin konferenssin uutisointia, jossa oli myös Algerian edustajia läsnä. Tämä FLN:n delegaatio antoi kasvat Algerian kapinoinnille ja Algerian tilanne alkoi saada suurta ulkovaltojen huomiota poliittisessa mielessä. Algerian tilanteelle annettiin myös tilaa suomalaisessa lehdistössä myös muussakin yhteydessä, eli kun ulkopuoliset tahot esittivät omia protestejään. Erikoista oli havaita että tutkimusajanjaksolla ei kritiikkiä länsimaiden tai edes Neuvostoliiton suunnalta Ranskaa kohtaan juurikaan näkynyt lehdissä. Kriikki tuli yksinomaan vain kolmannen maailman valtioilta.

5.3.2. Siirtomaajärjestelmä lehtien hampaissa

Lehdet peilasivat Algeriaa pohdinnoissaan usein nimenomaan suhteessa Ranskan siirtomaavaltaan, tai rinnastivat Algerian siirtomaajärjestelmään yleisesti. Lehdet eivät kuitenkaan käytännössä koskaan verranneet Ranskan ja Algerian suhdetta suoraan muiden maiden siirtomaajärjestelmiin. Marokko ja Tunisia olivat lehtien läheisessä tarkastelussa usein ja niistä raportoitinkin käytännössä yhtä usein kuin Algeriastakin. Muu Afrikka sen sijaan ei näyttänyt kuuluvan saman tarkastelun piiriin juurikaan koskaan ja usein, jos Maghrebin maita johonkin verrattiin, Algeriaa verrattiin nimenomaan Indokiinaan spekulatiivisena siitä, mihin hiljattain alkaneet väkivaltaisuuDET saattaisivat johtaa. Savon Sanomat julkaisi useita uutisia, jossa Indokiinaa ja Pohjois-Afrikkaa esimerkkinä käyttäen tuomittiin koko siirtomaavaltarakenne, ja tekstiä siirtomaista ja sen vastaisuudesta yleisestikin lehdestä kyllä löytyi. Bandungin kokouksen yhteydessä se esimerkiksi ainoana

tutkittavista lehdistä toi selkeästi esille myös neokolonialistisen ulottuvuuden kolonialismista puhuttaessa.

Kun marraskuun kapina alkoi Algeriassa, Aamulehti ja Helsingin Sanomat kertoivat kuinka oli ollut puhetta, että Marokon ja Tunisian protektoraattien purkamisneuvottelut tulisi laittaa jäihin.²⁷⁶ Tämä esimerkiksi osoittaa, kuinka Ranskan Pohjois-Afrikan maiden nähtiin olevan kiinteästi sidoksissa toisiinsa. Indokiinan tapahtumille pelättiin jatkoa ja esimerkiksi Aamulehti ja Vapaa Sana kirjoittivat jo tuolloin kuinka Pariisissa arvosteltiin mellakoiden torjuntapolitiikan johtavan samaan tulokseen kuin Indokiinankin.²⁷⁷

Esimerkiksi 29.5.1955 sunnuntailiitteessään Aamulehdellä oli kaksi varsin pitkää Tutkan kirjoittamaa kolumnia palstallaan Maailman tapahtumien pyörteissä.²⁷⁸ Ensimmäisessä jutussa Tutka tarttui syyhyn miksi Algeria ramadan päättymisen jälkeen oli jälleen väkivallan aaltojen kourissa. Hänen mukaansa:

[...] kansallisia äärimmäisyysaineiksia kuohuttaa tällä kertaa juuri se, että Tunisialle ja myöhemmässä vaiheessa myös Marokolle on luvattu laaja autonomia, kun taas Algeria aiotaan edelleen pysyttää Ranskaan välittömästi kytkettynä departementtina.²⁷⁹

Nationalistien vaatimusta siitä, että myös Algerialle myönnettäisiin samat edut kuin sen naapurimaille, pönkitettiin laajalla terroritoiminnalla. He olivat ottaneet mallia Indokiinasta, jossa sissit myös taistelivat vaikeasta maastosta käsin lähinnä öisin, ja rankaisivat alueen siviilejä, jotka olivat tehneet yhteistyötä ranskalaisten kanssa. Hän jatkaa kuvailemalla, kuinka kapinalliset terrorilla pakottaisivat algerialaiset siviileitä auttamaan heitä ja tekemään sabotaasi-iskuja heidän puolestaan kuoleman pelossa. Aamulehden pääkirjoitus viikkoa myöhemmin jatkaa:

Kaikkialla menettää valkoinen mies entistä arvovaltaansa värillisten massojen silmissä ja Afrikassa heräävät sekä mustat että ruskeat rodut. Niiden heräämisestä pitävät huolta voimat, joiden tavoitteena on vetää koko Afrikka mukaan värillisten yleiseen nousuun ”kolonialismia” vastaan.²⁸⁰

---

²⁷⁶ AL 2.11.1954, etusivu; HS 2.11.1954, s. 5 & 13.

²⁷⁷ AL 10.11.1954, s. 10; VS 14.11.1954, takasivu.

²⁷⁸ AL:n sunnuntailiite 29.5.1955, s. 3.

²⁷⁹ Ibid.

²⁸⁰ AL 5.6.1955, s. 3.

Algerian tilannetta siis peilataan varsin vahvasti siirtomaajärjestelmän ja sen purkautumisen kontekstissa.

Algeria ei näkynyt pääasiallisten uutisten kohteina keväällä niin usein kuin marras-joulukuussa, mutta lisääntyneen kiinnostuksen taustalla oli ennen kaikkea Algerian tilanteen päivittäminen uusien väkivaltaisuuksien puhjettua Marokossa. Myös Marokossa oli alettu entistä ponnekkaammin vaatimaan Tunisian kaltaista sopimusta itsehallinnosta. Monet Algeriaan liittyvistä uutisista julkaistiin Marokon tai yleisesti Pohjois-Afrikkaan liittyneen uutisoinnin ohella. Tämä kertoo osaltansa siitä, kuinka levottomuudet alettiin nähdä entistä enemmän koko aluetta koskevana, mitä ne jossain määrin olivatkin aatteellisella tasolla. Aamulehti 5.6. pääkirjoituksessaan kertoi kuinka Ranskan hallitus pelkäsi Pohjois-Afrikan muuttuvan toiseksi Indokiinaksi.²⁸¹ Se ei kuitenkaan tahtonut luopua Pohjois-Afrikasta, sillä alueen katsottiin olevan avain Ranskan Afrikan kolonioiden hallinnoinnissa. Tämän vuoksi se oli valmis sijoittamaan huomattavia joukko-osastoja alueelle, jopa senkin varjolla että Ranska menettäisi kaukaisempia siirtomaitaan. Algeriasta oli jo osittain tullut Ranskan vastaisen aseellisen taistelun näyttämö sodassa, jossa ”menettää valkoinen mies entistä arvoaltaansa värillisten massojen silmissä [...]”.²⁸²

Myös Vapaan Sanan kolumni 21.2.1955 nimimerkki SIB:n kirjoittamana kertoo siitä kuinka siirtomaajärjestelmä oli jo aikansa elänyt.²⁸³ Hän kertoo kuinka esimerkiksi Algerian vapausliikkeen voimakas nousu oli vain osa yleistä maailmanlaajuista trendiä, jossa ”epäinhimilliseen sortoon ja kansojen säälimättömään riistoon” perustuva siirtomaajärjestelmä yllytti kansoja vapautumaan siirtomaavallasta. Kuukautta myöhemmin Vapaalla Sanalla oli myös toinen kolonialismin loppua enteilevä artikkeli, joka keskittyi huomattavasti tiukemmin Afrikkaan, tuoden esille selkeästi myös ranskalaisen Pohjois-Afrikan murheet. Sen eräs aliotsikko kiteyttääkin varsin hyvin artikkelin sanoman: ”Imperialismin loppu Afrikassa on jo tähtiin kirjoitettu”.²⁸⁴

Helsingissä järjestettiin rauhankonferenssi²⁸⁵ kesäkuun lopulla 22.–29.6. välisenä aikana, jolloin kaupunkiin saapui yli 90 maasta noin 2 000 edustajaa keskustelemaan rauhaan liittyvistä asioista sekä pitämään puheita, joissa kiinnitettiin edustajien mielestä tärkeisiin asioihin huomiota. Ali Boumendjelin nosti 28. kesäkuuta esille Algerian tässä kokouksessa ja vetosi puheenvuorossaan

---

²⁸¹ AL 5.6.1955, s. 3.

²⁸² Ibid.

²⁸³ VS 21.2.1955, s. 3.

²⁸⁴ VS 30.3.1955, s. 3 & 4.

²⁸⁵ Nykyisin tunnetaan Maailman rauhanneuvostona.

neuvotteluiden tärkeyteen kriisin ratkaisemiseksi.²⁸⁶ Puheenvuorossaan hän syytti Ranskaa siitä, kuinka se pyrki Nato-joukkojen siirron avulla tekemään Algeriasta uuden Indokiinan ja kuinka jo kolme ikäluokkaa oli mobilisoitu tukahduttamaan kapinaa. Puheenvuoronsa lopuksi hän vielä jakoi näytteitä Algerian tilanteesta. Hän kertoi kuinka miljoonalla lapsella ei ollut mahdollisuutta käydä koulua, kuinka 2,5 miljoonaa talonpoikaa oli maatta ja kuinka näin ollen maassa olisi kolme miljoonaa työtöntä. Sen asukkailla kuitenkin oli oma kielensä ja sivistyksensä, joka ei ollut Ranskaan sidottu. Näin ollen Algeria ei ollut kovinkaan halukas taipumaan Ranskan ”reformeihin”, vaan se olisi halunnut kansallista vapautta ja riippumattomuutta. Hänen mukaansa Ranska loukkasi kaikkia inhimillisiä perusoikeuksia, sen suoritettuaan väestön pakkosiirtoja, pidätyksiä, vainoja ja teloituksia. Hän vaati sorron lopettamista ja neuvotteluita Algerian ongelmasta Algerian kansan arvon mukaisella tavalla. Vapaa Sana uutisoi vielä seuraavana päivänä yöistunnon saldoa, jossa myös Tunisian ja Marokon edustajat olivat kritisoineet Ranskan siirtomaapolitiikkaa.²⁸⁷

22.7. julkaistu Aamulehden pääkirjoitus omasi mielenkiintoisen poikkeuksellisuuden, sillä siinä hyvin lyhyesti verrattiin Ranskan siirtomaahallinnon purkua brittien oman imperiumin uudelleen muokkaamiseen. Tämä oli tutkimusjakson ainut suora viittaus muihin siirtomaavaltoihin. Pääkirjoitus kuitenkin pääasiassa pohdiskeli sitä, miksi parhaatkaan aikomukset eivät tuntuneet toteutuvan alkuunkaan Pohjois-Afrikassa.²⁸⁸ Johtavat piirit Ranskassa olivat tulleet vakuuttuneiksi siitä, kuinka siirtomaapolitiikkaa olisi muutettava, mikäli siirtomaavaltakunta tahdottaisiin edes jossain muodossa saada pelastetuksi, mutta muutosten heijastevaikutteet olisivat varsin arvaamattomia. Kun Tunisiassa oltiin vihdoinkin saatu jonkinasteinen yhteisymmärrys kansojen välille, leimahti heti sen naapurimaissa Algeriassa ja Marokossa nationalistien itsenäisyysshaaveet liekkeihin. He tulkitsivat Ranskan myönnytykset ja hyvän tahdon osoitukset, joilla pyrittiin estämään Pohjois-Afrikan tilanteen eskaloituminen uudeksi Indokiinaksi, heikkouksina joita voitaisiin käyttää hyväksi itsenäisyyden saavuttamiseksi. Nationalistien vastavoimiksi olivat myös muodostumassa Pohjois-Afrikan eurooppalainen väestö. Se etuoikeutetun asemansa menettämisen pelossa oli alkanut järjestäytyä, tultuaan turhautuneeksi hallituksen toimien kyvyttömyydestä ratkaista alueen ongelmia.

Tähän liittyen esimerkiksi kesäkuun lopulla julkaistiin Aamulehdessä kaksi uutista, joista ensimmäisessä Algerian pormestarit ilmaisivat epäluottamuksestaan kenraalikuvernööriä kohtaan.

---

²⁸⁶ VS 29.6.1955, s. 5.

²⁸⁷ VS 30.6.1955, s. 5.

²⁸⁸ AL 22.7.1955, s. 3.

Toisessa Constantinen departementtien pormestarit vaativat poikkeustilan laajentamista koskemaan koko departementtia eikä vain sen osia.²⁸⁹ He toivoivat sotilaiden ottavan suurempaa vastuuta järjestyksen ylläpidosta, jotta esimerkiksi Algerian kommunistinen puolue voitaisiin neutralisoida, mutta he myös toivoivat mahdollisuutta ”lakkauttaa vahingolliset aikakauslehdet sekä kieltää kokousten pito”. Pelättiin että valkoisten vastaterrorismi ei välttämättä enää olisi kovinkaan kaukana, ellei eurooppalaisten turvallisuutta saataisi varmistettua.²⁹⁰

Savon Sanomat julkaisevat nimimerkki Commentatorin kolumnin elokuun lopulla, joka erittäin kovin sanoin ruotii Ranskan toimia sen siirtomaissa sekä ylipäänsä siirtomaajärjestelmää. Hänen mukaansa on suurta ironiaa kuinka kunniakkaan vastarintaliikkeen ja maailman ensimmäisen tasavallan perustaja riistää niin räikeästi sen alamaisiaan periferiassa vastoin sen omia ydinarvojaan surutta. Hän kertoo kuinka esimerkiksi Yhdysvallat usein oli virallisesti paheksunut Ranskan siirtomaapolitiikkaa.

Kauko-Idässä että Pohjois-Afrikassa käydään viimeistä kuolinkamppailua vanhaa siirtomaajärjestelmää vastaan. Alkuasukaskansat ovat tulleet itsetietoisiksi. On vain vuosien kysymys kun siirtomaita ei enää ole [...]

Hän jatkaa vielä kuinka Ranskan hallitukset ovat kykenemättömiä ratkaisemaan tilannetta ja kuinka he eivät olisi syyllisiä maiden väkivaltaisuuksiin.

Marokko ja Algeria ovat epäilemättä tärkeitä avustajia Ranskan horjuvassa taloudessa. Tämä seikka näkyy jatkuvasti pysyvän etualalla ranskalaisten mielissä. Mutta toisella puolella on vapaus etualalla. Kumpi vaikutin jää voimakkaammaksi ja kumpi on oikeutetumpi, sitä voi kysyä – eikä vastauskaan ole kaukana.²⁹¹

Vaikka Savon Sanomat eivät sinänsä kirjoitakkaan Algeriasta läheskään yhtä paljon kuin kolme muuta tutkittavaa lehteä, on sen kanta kuitenkin varsin kriittinen siirtomaajärjestelmää kohtaan.

Usein Algerian tilanteeseen viitattiin enemmän epäsuorasti, kun puhuttiin Ranskan Pohjois-Afrikan siirtomaiden kansojen tahdosta saada itsehallinto, nimeämättä kuitenkaan sen tarkemmin mistä valtioista puhuttiin. Tämä ehkä antoi toisinaan harhaanjohtavan kuvan siitä, että kaikki Ranskan Pohjois-Afrikan kolme valtiota olisi ollut jotenkin samankaltaisessa suhteessa Ranskaan. Samaistamalla Pohjois-Afrikan kolme valtiota samaksi, lehdet omalla tavallansa ottivat kantaa,

---

²⁸⁹ AL 23.6.1955, etusivu; AL 27.6.1955, s. 7.

²⁹⁰ AL 22.7.1955, s. 3.

²⁹¹ SS 27.8.1955, s. 5.

kuinka heidän näkökulmastaan laillisista siteistään huolimatta Algeria ei olisi ollut osa Ranskaa, vaan osa sen siirtomaaimperiumia. Huomattavan usein näiden siirtomaiden tulevaisuudesta pohdittaessa nostettiin edellisenä vuotena kärsitty tappio Dien Bien Phussa, jonka jossain määrin myös katsottiin enteilevän Ranskan siirtomaavalta-aseman heikkenemistä. Indokiina vertaus olikin sopiva, sillä sota identifioitui ennen kaikkea muukalaislegioonan ja laskovarjojääkäreiden sodaksi Algeriassa, vaikka he edustivat vain muutamaa prosenttia koko Algeriasta olleista joukoista.²⁹² Kenties lehdet näkivät tämän jatkumona, jossa Indokiinan tavoin, vastarinta kiihtyy hiljalleen huomattavasta sotilaallisesta läsnäolosta huolimatta. Erityisesti Vapaa Sanaa luettaessa stereotypinen siirtomaaimperiumi tuntui aktualisoituvan Ranskaksi, ja julkaisee esimerkiksi marraskuun puolivälissä kirja-arvostelun, jossa siirtomaavallan kritiikin kohteena Ranska mainitaan usein.²⁹³

5.3. Taistelevat osapuolet, kuinka heitä kuvailtiin?

Luostarinen lainaa kirjassansa George Orwellia tuodaksensa esiin, kuinka virallisten tahojen diskurssi pyrkii aina kuulostamaan siltä, kuin sen tekemiset olisivat oikeutettuja ja tarpeellisia.

Puolustuskyvyttömiä kyläläisten pommittamista ilmasta, asukkaiden ajamista maaseuduille, karjan ampumista konekiväärein, majojen sytyttämistä tuleen paloluodein kutsutaan *rauhottamiseksi*. Miljoonien maanviljelijöiden tilojen ryöstämistä ja heidän lähettämistään vaeltamaan teille mukanaan vain se, mitä voivat kantaa kutsutaan *väestön siirroksi* tai *rajojen oikaisemista*. Ihmisiä vangitaan vuosiksi ilman oikeudenkäyntiä tai ammutaan niskaan tai lähetetään kuolemaan keripukkiin arktisille metsätyöleireille: tätä kutsutaan *epäluotettavan aineiden eliminoinniseksi*. (Orwell 1968, s.104) [kurs. Luostarinen].²⁹⁴

Rauhala tuo gradussansa ilmi, kuinka ALN aloitti terrorismilla ennen varsinaiseen sissisotaan ryhtymistään. Ensimmäisen vuoden aikana kohteena olivat liikenne- ja kommunikaatioyhteysien sabotointi,²⁹⁵ ja tämä näkyi myös uutisten luonteessa. Terrorismi oli pikemminkin kuvattavissa sabotaasina kuin millaisena me sen nykyään miellämme ja tätä terrorismia alkoivat ensisijaisesti santarmit sekä poliisi kukistamaan,²⁹⁶ kunnes todettiin että avuksi tarvittavan armeijan resurssit

---

²⁹² Talbott 1980, s. 64.

²⁹³ VS 14.11.1954, s. 5.

²⁹⁴ Luostarinen 1994, s. 109–10.

²⁹⁵ Rauhala 2012, s. 21.

²⁹⁶ Ks. myös Horne 1977, s. 96.

kapinallisaineksen kokonaan kitkemiseksi. Lakien valvonta ja toimeenpano elimen, eli poliisin ja santarmien, oikeuksien siirtyminen hiljalleen armeijalle voisi katsoa alkaneen jo 1955 huhtikuun poikkeuslain myötä. Tämä tie johti lopulta vuoden 1957 tammikuussa kenraali Massulle annettuihin erittäin laajoihin valtaoikeuksiin kitkeä kapinahenki pois, ja täten siunasi lopulta siis myös kidutuksen käytön.²⁹⁷

Ranskalaisten puolelta lehdissä kuvattiin selkeästi kolme eri tahoja: Pariisin poliitikot ja eliitti, Algerian hallinnon edustajat ja muut viralliset tahot, kuten virkavalta, sekä itse siirtolaiset. Lehdissä ei juurikaan kuulunut mannerranskalaisten mielipiteet Algerian tilanteeseen. Pariisin tahoja voisi kuvata päättämättömäksi entiteetiksi, jolla oli kenties hyvät tarkoitukset, mutta se ei kuitenkaan pystynyt erimielisyyksistään johtuen ratkaisemaan asioita. Siirtomaahallinnon edustajat sen sijaan olivat mielipiteissään jossain välimaastossa Pariisin ja siirtolaisten kanssa. Se tuomitsi ja uhkaili väkivallan tekijöitä, mutta myös väitti, ettei koko maa ole nousut sitä vastaan. Siirtomaalaiset sen sijaan olivat vaihtelevasti uhreina tai ottamassa ohjaket omiin käsiinsä. Taisteluiden näkökulmasta ranskalaisia edustivat armeija sekä vähemmän professionaaliset santarmit²⁹⁸ sekä poliisit. Armeijan riveissä myös taistelleet siirtomaa-armeijan, muukalaislegioonan joukot sekä laskuvarjojoukot mainittiin erillisinä entiteetteinä jo varhain, edeltävän ollessa välillä hieman häilyvästi esitettynä, aivan kuin nämä eivät olisi ”kunnollisia joukkoja”. Varsin harvinaista oli eritellä algerialaisten toimineen ranskalaisten puolella, ja siksi esimerkiksi elokuun alun Vapaan Sanan uutinen, kuinka joukko vartiassa avustaneita arabialaisia vapaaehtoisia olivat joutuneet sissien hyökkäyksen kohteeksi,²⁹⁹ oli oikeastaan poikkeuksellinen maininta algerialaisten ja ranskalaisten yhteistyöstä. Kuitenkin varsin usein ranskalaiset jaoteltiin vain yksinkertaisesti poliiseiksi tai sotilaiksi.

Yllä jo mainittujen lisäksi Ranskan edustajia kutsuttiin toisinaan yksinkertaisesti vain turvallisuusjoukoiksi. Vapaalla Sanalla oli selkeästi varsin kriittinen suhtautuminen Ranskan läsnäoloon Pohjois-Afrikassa ja käyttikin esimerkiksi eräässä marraskuun uutisessaan heittomerkkejä kertoessaan turvallisuusjoukkojen toimista.³⁰⁰ Tämä ei ollut ainut kerta, kun sen uutisoinnissa turvauduttiin heittomerkkien käyttöön, ja esimerkiksi ranskalaisten puhdistustoiminnat sekä useat viranomaisten turvallisuustoimet saavat samanlaisen kohtelun. Muissa lehdissä ei tällä tavoin otettu kantaa säännöllisesti siihen, kuinka oikeutettuja ranskalaisten toimet Algeriassa olivat,

---

²⁹⁷ Rauhala 2012, s. 38.

²⁹⁸ Toisinaan puhuttiin myös turvallisuuspoliiseista, keiden olen tulkinut olleen santarmeja.

²⁹⁹ VS 8.8.1955, etusivu.

³⁰⁰ VS 23.11.1954, etusivu.

vaikkakin myös Aamulehti käyttää puhdistusoperaatio termiä käyttäessään heittomerkkejä,³⁰¹ kun uutinen oli tullut RT:ltä.

Kapinan toista osapuolta ei aluksi kyetty tunnistamaan Tunisiassa samanaikaisesti tapahtuneesta vastaavanlaisesta kapinoinnista johtuen. Tämän vuoksi tunisialaisia ja maan ulkopuolisia tahoja syytettiin pitkän aikaa kapinan juurista lehdistössä. Eräs Vapaan Sanan uutinen uutisoi jopa marokkolaisten taistelijoiden olevan takana viimeaikaisista levottomuuksista,³⁰² osoittaen kuinka epäselvää alkuun oli siitä ketkä oikein olivatkaan rikkoneet Algerian pitkää rauhaa. Kuitenkin kunnes lehdet alkavat tunnistaan että taistelijat koostuivat paikallisista asukkaista, alkoivat myös sanavalinnat muuttua moninaisimmiksi. Väkivaltaisuuksiin osallistuneiden algerialaisten kutsumanimilista oli pitkä. He olivat kapinallisia, alkuasukaskapinallisia, alkuasukkaita, terroristeja, rosvoja, fellagheja, sissejä, arabisissejä, ”pyhiä miehiä”, kansallismielisiä, kansankiihkoisia, rikollisia, partisaaneja, patriootteja, Jumalan armeijan sotilaita, sekä myös, ainoastaan Aamulehdessä ollut, Allahin armeijan sotilaita, nationalisteja sekä vastarintamiehiä. Jumalan armeija nimitys on siitä mielenkiintoinen, että heidän kerrottiin myös toimineen Tunisian puolella Tunisiaan liittyvissä uutisissa. Toisinaan suorastaan mielivaltaisesti tuntuu olleen valittuna sana kapinallinen sekä terroristi. Kenties voisi sanoa eron olleen että terroristit ja rosvot tekivät tuhoja ja raakuuksia, kun kapinalliset ja sissit taistelivat sotilaita vastaan. Heitä kuvailtiin myös toisinaan fanaattisiksi, mikä näkyy myös kutsumanimessä kansalliskiihkoinen. Lehdistä kuitenkin Vapaa Sana kuvailee kaikkein johdonmukaisimmin kapinallisia maansa puolesta taistelevina henkilöinä, ja käyttääkin esimerkiksi ainoana lehtenä sanaa patriootti ja nationalisti sekä usein termiä vastarintamiehet käyttäessään, käyttää myös heittomerkkejä. Savon Sanomat jopa kuvaavat kapinallisia termillä laiton terroristijoukko,³⁰³ ja niin ikään myös kuvaillessaan käyttää heistä adjektiivia mustaturbaaninen,³⁰⁴ jota myös muutkin lehdet toisinaan käyttävät. Helsingin Sanomat puolestaan tarjosi ratkaisun tähän nimittämisen ongelmaan kertomalla kuinka:

Ranskalaiset pitävät terroristeja kapinallisina Ranskan valtiota vastaan eikä ”kansallismielisinä”, koska Algeria kuuluu yhtenäisenä osana Ranskaan.³⁰⁵

---

³⁰¹ AL 12.11.1954, s. 10.

³⁰² VS 7.11.1954, s. 18.

³⁰³ SS 7.11.1954, etusivu.

³⁰⁴ SS 10.11.1954, s. 2.

³⁰⁵ HS 8.11.1954, s. 12.

Kapinallisia ei kuitenkaan missään vaiheessa kuvattu uskonnon kautta, vaan puhtaasti nationalistisina tai rikollisina tahoina. Männistö esimerkiksi mainitsee tätä havaintoani tukevan havainnon tutkimuksestaan Suomen Kuvalehdestä, joka 1956 Suezin kriisin raportoinnissaan nimenomaan pureutui alueen asukkaiden arabi-identiteettiin eikä muslimi-identiteettiin.³⁰⁶ Hämmäntävin kuvaus heistä tulikin jo aikaisemmin mainittuna, eli mustaturbaaninen ristiretkeläinen Helsingin Sanomissa,³⁰⁷ jonka uskonnollisuuteen liittyvä sävö ei ole kyllä sidoksissa mitenkään islamilaiseen kulttuuriin. Yleisestikin uskonnolliset instituutit saavat vähän sijaa lehdissä kummaltakaan taholta ja esimerkiksi Helsingin Sanomien ja Savon Sanomien uutisoinnit kirkon poltosta jouluna olivat ainokaisia viittauksia uskonnonharjoittamisen paikkoihin suoraan.³⁰⁸

Eräässä Vapaan Sanan talouteen liittyvässä artikkelissa kerrottiin, kuinka ongelmallinen alueen hyödyntäminen taloudellisesti oli, varsinkin kun ”näissä [Pohjois-Afrikan] kolmessa maassa toimiva vapausliike [oli] kuitenkin yksi, saumaton kokonaisuus”.³⁰⁹ Kapinalliset nähtiin yleispohjoisafrikkalaiseksi ilmiöksi, jonka taistelijat eivät olleet suoraan sidottuja mihinkään tiettyyn maahan. Jokainen kolmesta Ranskan pohjoisafrikkalaisesta kansasta kyllä taisteli juuri oman maansa vapauden saamiseksi, mutta he eivät pelänneet paeta rajan toiselle puolelle, jos tilanteet sitä edellyttivät.

Arviot siitä mikä oli kapinallisten lukumäärä sekä keitä he olivat, tuntui vaihtelevan hyvinkin paljon. Lehtien kesken arviot kapinallisten määrästä vaihtelivat tuhannesta kolmeen tuhanteen kapinalliseen 5.-7.11. välisenä aikana ja mielenkiintoisesti, Helsingin Sanomien lehden sisälläkin vaihteli luku, riippuen mistä lähteestä se oli uutisensa saanut. Helsingin Sanomat The Timesiä lähteenä käyttäen 5.11. kertoi kahdesta-kolmesta tuhannesta ”kansallisesta fellahista”,³¹⁰ mutta seuraavana päivänä se UP:ta lähteenä käyttäen puhuu 1250 kapinallisesta, kuten Aamulehtikin sekä 7.11. Savon Sanomat.³¹¹ Vapaa Sana kertoi kapinallisten määräksi 7.11. tuhat miestä.³¹² Marraskuun toisen viikon mittaan kapinallisten määräksi vakiintui kaikissa lehdissä noin kolme

---

³⁰⁶ Männistö 1999, s. 194.

³⁰⁷ HS 10.11.1954, s. 15.

³⁰⁸ SS 27.12.1954, etusivu; HS 28.12.1954, s. 14. Helsingin Sanomissa kerrotaan kappelin poltosta kun Savon Sanomissa puhutaan kirkon poltosta.

³⁰⁹ VS 29.1.1955, s. 3.

³¹⁰ Sanan fellah käyttö on muuten väärin, nimittäin se on arabiaa ja tarkoittaa talonpoikaa. Uskoisin että tässä on yritetty tarkoittaa fellaghaa, joka on (maantie)rosvo. Niin Tunisiassa kuin Algeriassakin taistelleita joukkoja toisinaan kutsuttiin fellagheiksi.

³¹¹ HS 5.11.1954, s. 5; HS 6.11.1954, s. 12; AL 6.11.1954, s. 9; SS 7.11.1954, etusivu.

³¹² VS 7.11.1954, etusivu.

tuhatta, jonka myös Abun-Nasr ilmoittaa ALN:än vahvuudeksi marraskuun alussa.³¹³ Talvella heidän määränsä putosi vain muutamiiin satoihin, mutta kesän koittaessa kun väkivaltaisuudet alkoivat yleistyä, ei enää heidän lukumäärästään tuntunut olevan mitään tarkkaa arviota, sen vaihdellessa 2000:sta 10 000:teen kesän mittaan.

Tunisialaisten lisäksi lehdistä syytetään myös muita tahoja Algerian kriisistä. Kriisin edetessä yhä enenevässä määrin syytetään Kairon ja Damaskoksen tahoja, sekä harvemmin myös koko arabimaailmaa kokonaisuudessaan. Elokuun väkivaltaisuuksien leimahtaessa esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoivat viranomaisten syyttävän arabiliigaa ja kommunisteja viimeaikaisista levottomuuksista sen Pohjois-Afrikassa.³¹⁴ Vapaassa Sanassa on myös yksittäinen maininta, kuinka Libyassa olisi koulutettu vastarintataistelijoita ja lähetetty sitten sieltä Algeriaan,³¹⁵ kun taas Helsingin Sanomissa oli ideaaltaan samanlainen uutinen, mutta viittauksena, kuinka Egyptissä olisi tapahtunut tällaista koulutustoimintaa, jonka tähtäimenä oli pitkäaikainen konflikti Algeriassa.³¹⁶ Myös eräässä toisessa Helsingin Sanomien uutisessa on irakilainen kouluttaja mainittu.³¹⁷ Vapaa Sana tutkimusajanjaksolla uutisoi varsin usein, mikäli arabi- tai vasemmistolaiset tahot olivat tuominneet ranskalaisten toimet tai läsnäolon Algeriassa. Viranomaiset katsoivat Kairon ja Damaskoksen tahojen toimineen agitoijina Algerian tilanteeseen, ja väite ei ollutkaan täysin tuulesta temmattu, sillä myöhempi tutkimus onkin paljastanut, että FNL yritti Kairosta käsin saada poliittista ja rahallista tukea vastarinnalleen. Damaskos taas oli jo pitkälle yli vuosisadan toiminut Algeriasta karkotettujen maanpakopaikkana ja se oli myös hengellisesti että akateemisesti korkeassa arvossa Maghrebin maissa. Näistä maista saatava tuki tuli kuitenkin algerialaisilta, jotka olivat syystä tai toisesta niihin muuttaneet, harvemmin suoraan niiden paikallisilta asukkailta tai tahoilta.

Kuten väkivaltaiseen vastarintaan kuuluu, uhrejakin syntyy toisinaan. Lehdistä kiinnitettiin vähäisempiä uhreja vaatineiden väkivaltaisuuksien yhteydessä hyvin usein huomiota tarkan sijainnin kertomiseen. Myös varsin usein tehtiin selkoa ranskalaisista uhreista, eli olivatko he laskuvarjojääkäreitä, muukalaislegioonalaisia vai siirtomaa-armeijan sotilaita. Kun uutisissa oli armeijan tappioista mainintoja, oli yleensä samassa yhteydessä maininta myös kapinallisten tappioista. Jonkin verran oli myös uutisointia kahakoista, mutta ei mainintoja mahdollisista uhreista puolin tai toisin, sekä satunnaisia sotilaiden katoamisia, johon ei palattu enää myöhemmin.

---

³¹³ Abun-Nasr 1987, s. 343. Talbott tosin kertoo eri lähteitä hyväksikäyttäen aktiivisten osallisten lukumäärän olleen noin 700, vaikkakin myöntää että myös kolmea tuhatta oli ehdoteltu. Talbott 1980, s. 38.

³¹⁴ HS 27.8.1955, s. 10.

³¹⁵ VS 28.5.1955, takasivu.

³¹⁶ HS 1.4.1955, s. 15.

³¹⁷ HS 5.3.1955, s. 4.

Tällaisena oli esimerkiksi Helsingin Sanomien toukokuun lopun eräs uutinen, jossa sanottiin 26 algerialaisen sotilaan kadonneen.³¹⁸ Yleensä tällaisten sotilaiden loppu oli varsin julma, sillä erityisesti ensimmäisen vuoden aikana Algerian kapinassa, FLN osoitti erityistä vihamielisyyttä niitä algerialaisia kohtaan, jotka veljeilivät ranskalaisten kanssa. Savon Sanomat uutisoivat tutkimusjakson ainokaisen uutisen, jossa erityisesti mainittiin ”kahden ranskalaisen muhametinuskoisen” ruumiin löytyneen läheltä Algiersiä.³¹⁹

Kapinallisten tappioita on jokseenkin vaikeaa arvioida sillä, kuten elokuun väkivaltaisuuksien uutisoinnissakin tuotiin ilmi, että muslimeilla oli tapana viedä kaatuneensa mukana. Toisinaan uutisoitiin myös tilanteita joissa oli lähes selkeää, että kaikki kaatuneista eivät voineet olla kapinallisia. Esimerkkinä tällaisesta on elokuun lopun uhriluvut, joiden annettiin käytännössä ymmärtää yksinomaan olevan kapinallisia eikä siviileitä.³²⁰ Kapinallisten uutisoitiin haavoittuneen erittäin harvoin. Kun lähes joka yhteenotossa haavoittui muutama ranskalainen, kapinallisia haavoittui sen sijaan huomattavasti harvemmin, ja usein ilmoitettiin vain kuolleet ja kiinniotetut. Aamulehdessä esimerkiksi uutisoitiin, kuinka kenraalikuvernööri vakuutti, ettei asutuskeskuksia oltu pommitettu, vaikka samaan aikaan L’Humanité esimerkiksi Ranskassa syytti varsin avoimesti hallitusta siitä, kuinka joukot ottivat toisinaan jopa kouluja tykistötulen kohteekseen kapinallisia vastaan taistellessa.³²¹ Elokuun väkivallanaallon yhteydessä kirjoitetaan myös kuinka sotilaslentokoneet risteilivät ”vuoristotasankojen yllä ja ampuivat berberileirejä ja hajanaisia yksiköitä konekivääreillä ja raketeilla”.³²² Myös Vapaa Sana uutisoi, että erään sotilastukikohtaan kohdistetun torjutun hyökkäyksen tekijät joutuivat myöhemmin ilmaiskun uhreiksi ””tehdäkseen oikeudenkäynnin’ heitä vastaan lyhyeksi.”³²³ Uutisissa satunnaisesti kerrotaan tapauksista, joissa kapinallisia tai heiksi epäiltyjä henkilöitä olisi surmattu pidätysten tai taisteluiden jälkimainingeissa, mutta niiden oikeutukseen eivät lehdet sinänsä ota kantaa ollenkaan.

Kesäkuun lopulla Helsingin Sanomat ja Vapaa Sana uutisoivat myös ensimmäistä kertaa jonkin asteisesta virallisesta listauksesta kuinka paljon kapina olisi aiheuttanut kuolonuhreja marraskuusta

---

³¹⁸ HS 27.5.1955, s. 16.

³¹⁹ SS 5.8.1955, s. 5.

³²⁰ Esimerkiksi Helsingin Sanomat 22.8.1955 etusivun uutisessa kertovat 459 algerialaisen kapinallisen kuolleen, kun taas samaan aikaan olisi kuollut 69 sotilasta, poliisia ja siviilihenkilöä. Myös 1.9.1955 Aamulehden etusivun uutisessa kenraalikuvernööri Soustelle kommentoi kuinka Algerian mellakoissa elokuun viimeisellä viikolla sai surmansa 1396 ihmistä, joista 1273 olisi ollut kapinallisia.

³²¹ AL 23.11.1954, etusivu; VS 17.11.1954, s. 5.

³²² AL 23.8.1955, etusivu.

³²³ VS 24.5.1955, etusivu.

lähtien Algeriassa.³²⁴ 129 siviiliin sekä 105 sotilaan kerrotaan kuolleen sekä noin 250 haavoittuneen. Kapinallisten tappioiksi ilmoitettiin 350 kaatuneina ja haavoittuneena sekä yhtä monta pidätettyinä. Pidätysten lukumäärän lieene pakko viitata pysyvämmiin säilöön joutuneisiin, sillä jo pelkästään marraskuussa pidätettiin yli kaksinkertaisesti tuon verran ihmisiä ja uutisissa kesäkuun aikaanakin yhteenlaskettuna noin 250³²⁵ ennen listausta, ja päivän pari sen jälkeen 239³²⁶ ihmistä uudelleen massapidätyksissä. Myös kuolemantuomioista uutisoitiin pariin otteeseen, kun yhteensä 16 ihmisen päät päätyivät pyövelille.³²⁷

5.4. Algerian asukkaat

Yhtenäisenä linjana lehtien kesken voisi sanoa olleen niiden erittäin puutteellinen uutisointi ylipäänsä siviilien kohtaloista, mutta eritoten alkuperäisten algerialaisten kohtaloista. Arabisiviileihin ei käytännössä viitattu kuin muutamien kolumnien yhteydessä. Ranskalaiset siviilit ja heidän kärsimistä kuolonuhreista lehdet kyllä muistivat mainita, mikäli paikallisia ranskalaistaustaisia henkilöitä oli ollut uhreina. Näitä tosin ei ollut paljoa, sillä sodan alkuvaiheilla taisteluita käytiin enemmän perinteiseen tyyliin ja sabotaasinomaisesti, nimettömät ja näkymättömät pommi-iskut sekä niiden uhrit tulivat vasta myöhemmin kuvioihin. Uhreina olivat siis pääosin ranskalaiset sotilaat, kun ranskalaisista uhreista puhuttiin. Tosin virkavaltaa ja viranomaisia vastustavassa vastarinnassa kohteeksi joutuvat toisinaan myös viranomaiset, ja näistä uutisoitiin näiden sattuessa, yksilöiden heidät nimeämällä uhrit. Myöhempien tutkimustietojen mukaan FNL keskittyikin alkuun varsin pitkälti siihen, että epäluotettavia tahoja olisi neutralisoitu ja että uskollisuus ranskalaisia kohtaan olisi tehty mahdollisimman houkuttelemattomaksi.³²⁸ Ensimmäisen sotatalven aikana löysivät ranskalaiset sotilaat useiden heille lojaaleiden algerialaisten ruumiita, jotka olivat usein silopottuja.³²⁹ Esimerkiksi lopputalvesta huhtikuussa kuoli yhteensä 88 algerialaista tällaisissa tapauksissa, sekä saman verran vammautui vakavasti kun taas itse ranskalaisiin siviileihin tällaista väkivaltaa kohdistui hyvin vähän, ja esimerkiksi toukokuussa oli vain neljä kuolinuhria.³³⁰ Talbott myös mainitsee, että 2.11.1954 ja helmikuun 1955 välisenä aikana

---

³²⁴ HS 27.6.1955, takasivu; VS 28.6.1955, takasivu.

³²⁵ VS 6.6.1955, s. 7, 79 pidätetty Constantinen alueella, myös SS 6.6.1955, etusivu; VS 9.6.1955, takasivu. 80 pidätetty Bônen [Annaba] alueella; VS 21.6.1955, takasivu. 90 pidätetty Aurèsin alueella.

³²⁶ HS 27.6.1955, takasivu; VS 28.6.1955, takasivu; AL 29.6.1955, s. 9; VS 29.6.1955, s. 5.

³²⁷ AL 23.6.1955, etusivu; AL 29.6.1955, s. 9; VS 29.6.1955, s. 5.

³²⁸ Talbott 1980, s. 39.

³²⁹ Horne 1977, s. 101.

³³⁰ Horne 1977, s. 112.

ei olisi kuollut yhtäkään siirtolaista.³³¹ Monet näistä surmista ovat jääneet hieman pimentoon, ja lehtien valossa näyttääkin erityisesti alkuperäisasukkaiden kohtalo olleen varsin näkymätön. Heille ei lehdissä juurikaan uhrattu tilaa kuolemista tai olosuhteista kerrottaessa. Toisaalta, tätä ei voi aukottomasti sulkea pois, sillä toisinaan uutisoitiin vain, että oli ollut x määrä uhreja, erittelemättä niitä sen paremmin olivatko ne algerialaisia vai ranskalaisia. Elossa olleet kuitenkin eroteltiin ranskalaisiksi ja algerialaisiksi.

Algerialaisia varsin vähän yksilöidään lehdissä, muuta kuin kapinallisista kerrottaessa. Esimerkiksi marraskuussa väkivaltaisuuksien puhjettua, viranomaiset viestittivät kuinka paikallinen väestö olisi pysynyt rauhallisena eikä olisi liittynyt kapinointiin. Abbas, Messali sekä jotain algerialaisia poliitikkoja mainitaan, mutta he eivät juurikaan muuten pääse yksilöitynä esille, kun taas eurooppalaisten tapauksessa saatetaan kuvailla henkilöä vaikkapa kaupan tai viinitilan omistajana. Lehtien melko usein käyttämä termi alkuasukas ei varmaankaan tuolloin pitänyt samaa kehittymättömyyden lataustaan kuin se nykyään pitää yllään, mutta osaltansa antaa kuvan algerialaisten kulttuurin kehittymättömyydestä. Männistö esimerkiksi tuo kirjassaan esille, kuinka vuotta myöhemmin Suomen Kuvalehti eräässä artikkelissaan antoi vahvasti samankaltaisen kuvan Saharan beduiineista, jonka takia ranskalaisilla olisi ollut täysi oikeus hyödyntää muuten hyödyntämättä jääviä Saharan rikkauksia,³³² jotka lienee tässä olleen viittaus sinä vuonna löydettyyn Saharan öljyyn. Toisinaan heitä kutsuttiin heimolaisiksi, berbereiksi, uskollisiksi asukkaiksi, muhamettilaisiksi tai yksinkertaisesti, tosin harvemmin, vain siviileiksi. Helsingin Sanomat tekee ainoana poikkeuksen tunnustaessaan jo marraskuussa 1954 kuinka lähes miljoona Algerian asukkaista olisi berbereitä, asia jota ei lehdissä mainittu juurikaan.³³³

Jonkin verran kuitenkin lehdissä myös kuvaillaan millaisia vaikutusmahdollisuuksia alkuperäisasukkailla sekä eurooppalaisilla oli omaan elämäänsä Algeriassa. Olivathan he virallisesti hallinnollisesti Ranskan siviilihallinnon alaisia. Tämä ei käy varsinaisesti uutisten kautta ilmi, vaan lehtien kirjoittamissa muun tyyppisissä jutuissa. Marraskuun taustoittamisartikkeleissa Aamulehti ja Helsingin Sanomat kertoivat Algerian poikkeuksellisuudesta, johon Vapaa Sana liittyy vielä myöhemmin. Erilaisista sanavalinnoista huolimatta, lehdistä sai kyllä kuvan siitä, miten hallinnointi toimi ainakin periaatteessa, mutta vain Aamulehti ja Vapaa Sana kirjoittelivat laajemmin yleisistä

---

³³¹ Talbott 1980, s. 39.

³³² Männistö 1999, s. 212. Suomen kuvalehdelle vaikuttaisi olleen muutenkin vuonna 1956 varsin positiivinen asenne Ranskaa kohtaan sen artikkeleissaan syystä tai toisesta, lisää Männistö 1999, s. 231.

³³³ HS 13.11.1954, s. 4.

sosiaalisista ongelmista, mitä algerialaiset kohtasivat. Esimerkiksi Aamulehti kirjoitti kuinka rannikoilla asuvat ranskalaiset siirtolaiset elivät:

[...] varsin mukavasti hedelmätarhojensa ja oliivilehtojensa keskellä. Heidän ja arabiproletariaatin välissä ammottaa syvä juopa. [Ja kuinka] kansainvälinen kommunismi tekee kaikkensa antaakseen lisäpuhtia arabien kapinoille.³³⁴

Vapaata Sanaa lukiessa sai ranskalaisista varsinaisten verenimijöiden kuvan.

Väkivallasta Algeriassa uutisoitiin usein vastaavien uutisten mukana, kun ne käsittelivät Pohjois-Afrikkaa. Pohjois-Afrikka oli alkamassa käydä varsin levottomaksi ja Ranskan hallinnon täytyi keksiä jotain millä se olisi saanut tilanteen takaisin haltuunsa. Helsingin Sanomat uutisoi kuinka Ranskan entinen kenraalikuvernööri Maurice Viollette syytti Algerian kurjuudesta sen paikallisten ranskalaisten ahneutta.³³⁵ Hän muun muassa muistutti kuinka emämaahan tulleet algerialaiset lähettivät usein jopa puolet tuloistansa takaisin Algeriaan tukeakseen köyhiä perheitään. Samaan sävyyn kirjoittaa myös Vapaa Sana päivää myöhemmin, konkretisoiden hieman paremmin, kuinka köyhistä oloista puhutaankaan.³³⁶ Violletten syytös oli varmasti jossain määrin aiheellinen, sillä hän oli ollut luomassa suunnitelmaa ennen toista maailman sota, jossa algerialaisten poliittisia oloja olisi parannettu jossain määrin. Jossitteluksi jääkin, olisiko tämän suunnitelman mukaiset toimet olleet riittäviä algerialaisille aikoinaan, sillä ehdotus kaatui nimenomaan Algerian ranskalaisten hanakkaan vastustukseen.³³⁷

5.5. Algerian talousuutiset

Talous tuotiin Algerian uutisoinnin yhteydessä erittäin harvoin esille. Talouden näkökulmien avulla pikemminkin pyrittiin selventämään miksi algerialaisten olot olivat kurjat. Tammikuun lopulla Vapaassa Sanassa julkaistiin tutkimusajanjaksoon nähden varsin poikkeuksellinen artikkeli paitsi aiheessaan mutta myös laajuudessaan, jossa kerrottiin Algerian ja Pohjois-Afrikan luonnonvaroista. Siinä annettiin ymmärtää erinäisten taloudellisten syiden olevan se pääasiallinen syy, miksi ranskalaiset oikein halusivat pysyä Algeriassa.³³⁸ Talouteen liittyvät tekstit olivat erittäin

---

³³⁴ AL 14.11.1954, sunnuntailiite s. 3.

³³⁵ HS 30.7.1955, s. 5.

³³⁶ VS 31.7.1955, takasivu.

³³⁷ Katso lisää Melasuo 1999, luku 3.2.2.

³³⁸ VS 29.1.1955, s. 3.

harvinaisia, ja oikeastaan vain Helsingin Sanomien elokuussa ollut lyhyt talousuutinen oli ainut vastaavan aihepiiriin juttu jossain toisessa lehdessä.³³⁹ Vapaan Sanan artikkelissa kerrottiin, kuinka ongelmallinen alueen hyödyntäminen taloudellisesti oli, varsinkin kun ”näissä [Pohjois-Afrikan] kolmessa maassa toimiva vapausliike [oli] kuitenkin yksi, saumaton kokonaisuus.” Näitä varsin merkittäviä mineraalimääriä ei kuitenkaan hyödynnetty juurikaan maassa, vaan ne vietiin Ranskaan tai muualle jalostettavaksi. Suunnitelmia kuitenkin tehtiin tuotteiden jalostamiseksi Algeriassa ja tätä varten Ranska ja muut kapitalistit investoivat suuria määriä teiden, kaivosten ja tehtaiden rakentamiseksi paikanpäälle.

Toinen nimenomaan taloudellisiin puoliin keskittynyt artikkeli niin ikään Vapaalta Sanalta julkaistiin 10.4., joka oli ilmeisesti Le Mondesta käännetty artikkeli.³⁴⁰ Se keskittyi kertomaan öljy-, kaasu- ja kivihiilijahdista Saharan hiekoilla, joita lopulta löydettiin sitten vuonna 1956.³⁴¹ Artikkelissa pohditaan että jo 40-luvulla öljyä olisi etsitty, mutta että sitä ei olisi kannattavaa siirtää aavikoilta jopa 1500 kilometrin päässä oleviin satamiin, joten sen hyödyntämistä ja jalostamista paikanpäällä harkittiin. Löytöjä ei kuvattu vielä kaupallisesti kannattaviksi, mutta he artikkelin mukaan etsivät sitä alueilta, josta sitten 1956 sitä lopulta löytyi. Mielenkiintoista on havaita kuinka Vapaa Sana julkaisi tutkimusajanjaksolla kaikkein kattavimmin talouspitoisia artikkeleita.

Vaikka Vapaa Sana ja Aamulehti toivatkin Algerian taloudellisia puolia esille kirjoituksissaan, oli kuitenkin Helsingin Sanomat ainut, joka kirjoitti tutkimusajanjaksoon nähden poikkeuksellisesti varsinaisen uutisjutun. Se koski kuinka maailmanpankki oli myöntänyt tukilainan sähköntuotannon kehittämisestä Algeriassa. Tämä oli ainut ajankohtainen talousuutinen tutkimusaineistossa. Algeriaa ei siis tarkasteltu juurikaan talouden näkökulmasta Algeria-lähtöisesti tutkimusajanjaksolla.

5.6. Valokuvat

Männistö kirjoittaa teoksessaan kuinka valokuvat eivät ole irrallisia osia artikkeleissa, vaan että niiden avulla voidaan – kenties alitajuisesti – tuoda hieman jyrkemmin tai konservatiivisemmin näkemyksiä esille kuin esimerkiksi itse teksteissä.³⁴² Hänen ja oman tutkimukseni tapauksissa tämä

---

³³⁹ HS 23.8.1955, s. 18.

³⁴⁰ VS 10.4.1955, s. 5.

³⁴¹ <http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Algeria-ENERGY-AND-POWER.html>. Luettu 12.4. 2013.

³⁴² Männistö 1999, luvut 4.3.1 sekä 4.3.2.

tarkoittaa lähinnä sitä, että vaikka varsinaisten tekstien kieli, niin Männistön aikakauslehdissä kuin omissa sanomalehdissäni, ei ollut mitenkään erityisemmin islam väritteinen tai poikkeuksellisen konservatiivinen, saattoi kuvat ja kuvatekstit viestittää toisenlaista kantaa. Männistö tuo esille Leena Sarasteen ajatukset, joiden mukaan kaikki lehtiä selailevat eivät aina lue itse tekstejä, vaan selauslukevat jutut kuvien ja kuvatekstien kautta, jättäen väliin itse varsinaiset tekstit.³⁴³ Tässä tapauksessa esimerkiksi lehtien valokuvien kuvatekstit nousisivat siis varsin tärkeään asemaan kuvien viestien välittämisessä, vaikka itse artikkeleiden leipätekstit olisivatkin sitten hieman ymmärtäväisempään sävyyn kirjoitettuja.

Männistö kertoo kuinka 1950-luvulla oli kaukokohteista vielä vaikea saada ajankohtaisia valokuvia julkaistavaksi,³⁴⁴ ja tämän havainnon voi vahvistaa lähteistänikin. Lehdissä alkoi kyllä jo olla kuvia ja varsinkin etusivun uutiset saivat aina kuvia kylkiäisiksi, mutta Algerian tapauksesta niitä ei ollut oikeastaan kuin marraskuulta ja elokuulta. 14 kuvasta kahdeksan on marraskuulta ja neljä sekä yksi pilapiirros on elokuulta suurmellakoiden ajoilta. Neljästätoista lehdistä olleesta kuvasta, vain kaksi esittää algerialaisen kuvan pääasiallisena hahmona: toinen niistä on Messalin kuva marraskuulta sekä toinen on kun kuva algerialaisista koostuvasta ruumisrivistöstä elokuulta. Tästä voimme siis esimerkiksi havaita saman jatkumon sen suhteen, kuinka itse algerialaisia ei juurikaan itse teksteissä näkynyt aktiivisina toimijoina. Usein valokuvat toimivat ikään kuin pieninä uutisina kuvateksteineen ja joissain tapauksissa olivat sen päivän ainut suora uutisjuttu Algeriaan liittyen. Männistö tuo esille myös kuinka kuvat eivät olleet sinänsä viattomia valintoja, vaikkakin lehdistön tapauksessa lienee tarjonnalla olleen paljon tekemistä niiden lehteen päättymisen yhteydessä.³⁴⁵ Valokuva kuin itse uutisetkin olivat tietoisia valintoja ja lisäyksiä, ja siksi myös tärkeitä huomioitavia lehtien kiinnostuksen arvioimisen kannalta. Otankin seuraavaksi käsittelyyn viisi valokuvaa, jotka edustavat pitkälti lehdissä olleita kuvia.

Kuva 5.1. oli sinänsä poikkeuksellinen kuva, sillä se esiintyi peräti kolmesti aineistoni lehdissä, kahdesti Vapaassa Sanassa sekä kerran Aamulehdessä.³⁴⁶ Paitsi että samaa kuvaa on selkeästi käytetty uudelleen, kerrotaan kuitenkin niiden kuvateksteissä hieman eri tarina. Männistö myös tuo teoksessaan esille, kuinka Aamulehti oli, kahden eri Saksan turkkilaisten uutisointien yhteydessä, käyttänyt samaa valokuvaa, mutta joiden tekstien sisällöllinen viesti oli varsin poikkeava

---

³⁴³ Männistö 1999, s. 158.

³⁴⁴ Männistö 1999, s. 178.

³⁴⁵ Männistö 1999, s. 160.

³⁴⁶ VS 11.11.1954, takasivu; VS 14.11.1954, s. 5; AL 23.11.1954, etusivu.

toisistaan.³⁴⁷ Tämän avulla hän paitsi havainnollistaa konkreettisesti kuinka kuvateksti antaa ohjeet lukea kuvaa, mutta kuinka myös kuvia toisinaan käytettiin uudestaan, kenties budjetaarisista syistä johtuen. Kun tutkimusaineistoni Aamulehden kuvateksti lyhyesti vain toteaa panssarivaunujen partioivan Algerialaisissa kylissä, ovat Vapaan Sanan kuvatekstit huomattavasti enemmän tapahtumia kuvaavia ja lukijalle kuvanlukuohjeita antavia. Niissä kerrotaan kuinka panssarivaunut ovat alkaneet partioida kylissä ja kuinka kansalliset levottomuudet tulevat epäilemättä jatkumaan niin kauan kuin Ranskan siirtomaavalta kestää. Näistä Vapaan Sanan valokuvista ensimmäisen kuvatekstin voi lukea kuvasta 5.1., kun taasen toista valokuvaa kuvailtiin näin:

[R]anskalainen hyökkäysvaunu rämisee rauhallisen algerialaisen kylän läpi.

Vapaa Sanan kuvateksteistä siis välittyy varsin ranskalaistomien vastainen mielikuva. Kaikki nämä kolme kuvaa julkaistiin marraskuun puolella, joten kuvan viestinä välittyy myös se, kuinka tosissaan Ranska on ottanut kapinan tukahduttamisen asiakseen, sillä panssarivaunujen mukaan tuomisen voisi katsoa olleen merkittävä sitoutumisen osoitus.

Kuva 5.1.

HANSKAN AFRIKKALAISEN SIIRTOMAAN ALGERIAN yli on viimeaikoina pyyhkäissyt levottomuuksien aalto, joka on aiheuttanut useita kuolleita ja paljon haavoittuneita. Panssarivaunut partioivat nyt kylissä pitääkseen yllä horjuvaa siirtomaavaltaa. Kuvassamme nähdään muuan näistä teräshirviöistä algerialaisen kylän kadulla ja hiljaiselta katu näyttääkin ainakin tämän uhkan edessä.

Lähde: VS 11.11.1954, takasivu.

³⁴⁷ Männistö 1999, luku 4.3.5.

Kummassakaan lehdessä ei ole kyseisen kuvan kohdalla kerrottu sen lähdettä, mutta kuva toimii hyvänä vahvistajana siitä, kuinka ranskalaiset sen aikaisen huipputeknologian avulla kävi sotaa kapinallisia vastaan. Alueilla joissa kansa käytti vielä perinteisiä kärryjä tavarankuljettamiseen sekä pukeutui myös perinteisesti. He myös passiivisesti tyytyivät seuraamaan sivusta, mitä ranskalaiset suunnittelevat seuraavaksi. Tämä sivusta seuraamisen rooli ja ranskalaiset sivistyksen edustajina jatkuu myös kuvan 5.2. teemassa, jossa kenraalikuvernööri Soustelle elokuun 1955 suurmellakoiden myötä on jalkautunut kansanjoukkoon osoittamaan tukensa kapinallisten toimista kärsineitä algerialaisia kohtaan. Tässäkin kuvassa algerialaiset ovat perinteisiin asuihin pukeutuneita turbaanipäisiä avun vastaanottajia, kun taas Soustelle edustaa eurooppalaisia ja myös tuttua eurooppalaisen roolia alkuperäiskansojen avunantajana.

Kuva 5.2.

Algerian kenraalikuvernööri Jacques Soustelle jakaa henkilökohtaisesti elintarvikkeita kapinasta kärsiville seuduille.

Pöyristyttäviä tihutekoja palavassa pikkukaupungissa Eurooppalaisia murhattiin silpomalla

Lähde: AL 22.8.1955, etusivu.

Alla olevat otsikot vielä nimenomaan pönkittävät kuvanasetelmaa, jossa tavalliset siviilit, niin pohjoisafrikkalaiset kuin eurooppalaiset, olisivat joutuneet järjettömän väkivallan uhreiksi. Kuvan otsikko tosin kertoi Marokon tilanteesta, jossa olivat marokkolaiset käyneet veritekoihin kylän eurooppalaisia vastaan vuosien rauhaomaisen yhteiselon jälkeen. Tuo STT-Reuterilta saatu uutinen päättyy kuvaavaan lauseeseen siitä, mitä paikalle hieman myöhässä saapuneet muukalaislegioonalaiset tunsivat kohdattuaan raa'asti murhattuja maanmiehiään ja -naisiaan:

Aliupseeri sanoi miehilleen rauhallisesti saksaksi: ”Nyt emme enää ota vankeja.”

Kuvan 5.3 sekä 5.4. avulla pystyy taasen havainnoimaan hyvin sitä, kuinka ranskalaiset näkyivät valokuvissa aina yksilöinä. Eräässä harvoista valokuvista, jossa oli oletettavasti yksinomaan algerialaisia kuvassa, olivat he kuitenkin niin sankoin massoin kuvassa esillä, että edes heidän tarkkaa lukumääräänsä on vaikeaa arvioida. Kun ranskalaisista otettu kuva poliisiaseman edustalta on tarkka, on algerialaisista otettu kuva huomattavasti sumuisempi.

Kuva 5.3.

PAÄSIVÄT SENTAAN HENGISSÄ AURESIN VUORILTA ALGERIASSA. — Ranska on keskittänyt vahvoja joukkoja kapinan ilmillekeissä palavaan Algeriaan, ja siinä tarkoituksessa on mm. Auresin vuoristoon pudotettu laskuvarjojoukkoja. Kun muuan laskuvarjo-osasto oli partioimassa Auresin vuorilla, joutui se kapinallisten käsiin. Kuuden nuoren laskuvarjosotilaan onnistui kuitenkin paeta, ja kuvassamme he poseeraavat perin onnellisina valokuvaajalle Constantinen poliisiaseman edustalla pelastettuaan pitkän ja selkälaurikkaan pakomatkinsa jälkeen ainakin henkensä.

Lähteet: VS 4.6.1955, s. 7; VS 23.11.1954, etusivu.

Kuva 5.4.

RANSKALAISET OVAT LISÄNNEET joukkojaan Algeriassa pitäkkeen yllä ”järjestystä”, kuten sanonta kuuluu. Alkuasukkaat katselevat ihmetellen muukalaisten saapumista Djebel Bargoniin alueelle.

Mielenkiintoista on kuitenkin havaita kuinka jopa saman lehden sisällä lehden asenne on hieman erilainen. Kun marraskuussa 1954 esiintyneen kuvan 5.4. teksti kyseenalaistaa vahvasti ranskalaisten Algeriassa olemisen tarkoituksen, oli kuusi kuukautta myöhemmin julkaistussa kuvassa 5.3. tarina taas ehkäpä hieman jopa sympaattinen kovia kokeneita sotilaita kohtaan. Erona on myös se, että kesäkuun 1955 kuva oli yksinänsä lehdessä ainoana sen päivän Algeriaan liittyvänä uutisena, kun taas marraskuun kuva oli osana tekstiä, missä kerrottiin ranskalaisten aloittaneen uudet sotatoimet Aurèsin vuoristossa lyhyen aselevon jälkeen. Aselevon tarkoituksena oli antaa kapinallisten joukoissa taistelleiden talonpoikien mahdollisuus laskea aseensa ja palata koteihinsa. Vapaa Sana kuvaa kuinka ranskalaiset ”turvallisuuksjoukot” kehottivat:

[...] kaikkia, jotka halusivat hakea ”turvaa”, lähtemään ranskalaisten miehittämille alueille. [Heittomerkit lehdessä].

Kummassakaan kuvassa ei ollut mainintaa kuvien lähteistä ja kesäkuun kuva olikin ainut marraskuun 1954 sekä elokuun 1955 ulkopuolella ilmestynyt kuva tutkimusajanjaksolta.

Kuva 5.3. oli myös siinä määrin erikoinen, että se on ainut kuva, jossa esiintyy selkeästi ranskalainen joka ei ole pukeutunut sotilasuniformuun. Kuvissa olleet algerialaiset eivät missään vaiheessa olleet näkyvillä selkeästi aggressiivisen näköisinä. Kapinalliset, Pariisin eliitti sekä siirtolaiset olivat ikään kuin piilossa tässä yhteydessä lehtien silmissä, sillä heitä ei kuvissa näkynyt. Myöskään karikatyyreissä ei tuotu siirtolaisia tai kapinallisia sen paremmin esille, vaan tutkimusajanjakson ainut karikatyyri, kuva 5.5., olikin enemmän yleinen kannanotto siihen, kuinka tilanne oli Algeriassa muuttunut. Tai pikemminkin kuinka se ei ollut edelleenkään muuttunut entisestään.

Kuva 5.5.

PUNAISTA MUSTETTA

— Mikä vahinko! Juuri kun aloin kirjoittaa puhtaan, kauniin sivun jännityksen lieventymisestä ja rauhallisesta rinnakkaiselosta.

Lähde: HS 23.8.1955, s. 4.

Helsingin Sanomien nimimerkki Karin pilakuvat olivat usein Helsingin Sanomien piiloinen tapa ottaa kantaa hieman epävirallisemmin tapahtumiin yleisesti. Kari otti kantaa Algerian tapahtumiin pilapiirroksen muodossa kuitenkin vasta elokuussa 1955. Vaikka uutisia seuraamalla toukokuusta alkaen selkeästi elokuuta lähestyttäessä sai jo kuvan, että rauha on kaukana Algeriasta, antaa kuitenkin pilakuvan teksti ymmärtää, kuinka nyt on tilanne muuttunut pysyvästi alueella. Marokko alkoi matkata kohti itsenäisyyttä näiden elokuun lopun mellakoiden jälkeen kun entinen sulttaani palautettiin valtaan ja neuvottelut itsenäisyydestä aloitettiin. Algeriassa sen sijaan Ranskan armeijan ote vain kiristyi ja kapina alkoi saada entistä enemmän sotamaisia luonteita, kun toiveet rauhallisesta rinnakkaiselosta muuttuivat entistä epärealistisemmiksi osapuolten koventaessa otteitaan.

6. Algeria Suomen lehdistössä

Tämä tutkimus ei pysty vastaamaan siihen, kuinka suuri merkitys lehtien uutistoimistoilta saaneiden uutisten sanavalinnoilla oli lopullisiin sanavalintoihin, vaan lähinnä pystyy vastaamaan siihen mitä lopulta painettiin kansalle. Myöskään siihen kuinka suuri vaikutus oli rahalla ja sopimuksilla uutisointien kanssa, ei tämä tutkimus pysty vastaamaan. Vapaaluonteisempien kirjoitusten avulla pystymme kuitenkin jonkin verran avaamaan salaisuuksien arkkua ja tekemään päätelmiä siitä, millainen kanta mahtoi lehtien toimituksilla olla Algerian tilannetta kohtaan. Hieman yllättäen Helsingin Sanomat ei osoittanut kovinkaan voimakasta kriittisyyttä paitsi koko Algerian tilannetta kohtaan, myös koko siirtomaajärjestelmää kohtaan toisin kuin muut tutkittavat lehdet tekivät. Muut lehdet olivat varsin yhtenäisiä siitä, että koko siirtomaajärjestelmä oli jo aikansa elänyt. Lehdet eivät kuitenkaan pystyneet varsinaisten uutisten muodossa vielä puuttumaan ja kertomaan mitä itse paikallisille tapahtuikaan orastaneen itsenäistymissodan kulisseissa. Näin siksi, että kattavaa suomalaistaustaista ulkomaanjournalistien verkkoa ei vielä ollut tuolloin. Pitkälti samojen uutistoimistojen käyttö siis pitkälti johti varsinaisten uutisten huomattaviin samankaltaisuuksiin.

Kenties juuri vähäisen suomalaistaustaisen ulkomailta käsin toimineen ulkomaanuutistoimituksen takia, lehtien uutiset vain harvoin ottivat esille itse algerialaisten näkökannan ja usein he olivatkin uutisten tekemisen kohteena, eivät aktiivisina tekijöinä. Kuitenkaan täysin tietämättömiä Suomen lehdet eivät olleet, sillä ne kuitenkin pääosin varsin kriittisesti kirjoittivat ranskalaisten toimista, selkeästi osoittaen, että algerialaisten huonot sosiaaliset olot olivat ikään kuin julkinen salaisuus. Usein kuitenkin kuvien ja sanavalintojen kautta algerialaisista annettiin hieman takapajuinen ja kehittymätön kuva. Pitkälti julkaistiinkin sellaisia puheenvuoroja lehdissä, että ranskalaiset olisivat syypäitä tähän kehittymättömyyden tilaan Algeriassa. Ranskalaisten syytettiin olevan kykenemättömiä näkemään ja reagoimaan oikein arabikansojen kansantunteen heräämiseen ja siksi esimerkiksi jo varsin varhain Algerian sotaa arveltiin sen kestävän vielä hyvin pitkään. Vuoden 1954 marraskuun ensimmäisen väkivaltaisuudet vielä ajateltiin olevan pikemminkin Algerian puolelle Tunisiasta läikkyneitä epätyytyväisyyksiä, mutta vuoden 1955 elokuun lopun jälkeen ei ollut enää lehdillä epäselvää siitä, kuinka Ranska joutuisi taistelemaan loppuun saakka Algerian kiinnipitämiseksi ja sen itsenäisyyden estämiseksi.

Mikäli lehtien tarinaa haluaisi jatkaa, joko Algerian sodan leviämisen kronologinen seuraaminen tai otoksellinen tarkastelu voisi tuoda lisävaloa siihen, kuinka suomalaisen lehdistön ulkomaan uutiset

mahtoivat muuttua ja muuttaa asennoitumistaan siirtomaita kohtaan. Toisaalta myös vertailu muihin siirtomaasotiin voisi tuoda lisävaloa siihen, oliko Algeria jotenkin erityisasemassa sen lainsäädännöllisten siteiden takia? Nämä molemmat suunnat antaisivat lisävaloa siihen kuinka käytännön tasolla suomalainen ulkomaanuutisointi muuttui laadullisesti. Saman aineiston seikkaperäisempi käsittely tai tarkasteltavien lehtien määrän lisääminen voisi kenties tuoda jotain lisäarvoa, mutta tuskin olisi vaivansa väärti, sillä lähes kahdeksan vuoden mittaisessa itsenäistymissodassa vajaan vuoden tapahtumilla ulkomaanuutisten muutosten näkökulmasta ei loputtomasti voi tarjota uutta.

Lähdeluettelo

Lehdistölähteet

Aamulehti (AL) 26.10.1954–4.9.1955

Helsingin Sanomat (HS) 26.10.1954–4.9.1955

Savon Sanomat (SS) 26.10.1954–4.9.1955

Vapaa Sana (VS) 26.10.1954–4.9.1955

Internet-lähteet

Algeria - Energy and power. [<http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Algeria-ENERGY-AND-POWER.html>]. Luettu 12.4.2013.

Olkinuora, Hannu (2006). *Minne menet media?* [<http://www.eva.fi/julkaisut/minne-menet-media/1629/>]. Luettu 12.4.2013.

Kirjallisuus

Abun-Nasr, Jamil M. (1987). *A history of the Maghrib in the Islamic period*. Cambridge Press, Cambridge

- Chafer, Tony (2002). *The End of Empire in French West Africa – France’s successful decolonization?* Berg, Oxford & New York.
- Cole, Robert (2004 [1988]). *Matkaopas historiaan – Ranska*. Oy UNIPress Ab. Suomennettu vuoden 2002 painoksesta.
- Gildea, Robert (2002 [1996]). *France since 1945*. Oxford university press, Oxford.
- Horne, Alistair (1977). *A savage war of peace: Algeria 1954-1962*. Macmillan, Lontoo.
- Hourani, Albert (2005 [1991]). *A History of the Arab Peoples*. Faber and faber, Lontoo.
- Jussila, Risto (2007). *Puolivirallisia uutisia – Suomen Tietotoimisto ja valtiovalta 1917–1960*. Otava, Keuruu.
- Kaikkonen, Olli & Rytönen, Seppo & Sivonen, Seppo (1989). *Afrikan historia*. Gummerrus, Jyväskylä.
- Kedward, Rod (2005). *La Vie en Bleu – France and the French since 1900*. Penguin books, Lontoo.
- Luostarinen, Heikki (1994). *Mielen kersantit: julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa*. Hanki ja Jää, Helsinki.
- Maasilta, Mari & Rahkonen, Juha & Raittila, Pentti (2008). *Islam suomalaisissa joukkoviestimissä*. Julkaisuja A 103/2008, Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, Tampere.
- Melasuo, Tuomo (1999). *Algerian poliittinen kehitys 1800-luvulta vapaussotaan 1954*. Tutkimuksia, no 85. Tapri, Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, Tampere.
- Morsy, Magali (1984). *North Africa 1800–1900 – A survey from the Nile valley to the Atlantic*. Longman, London and New York.

- Männistö, Anssi (1999). *Islam länsimaisessa hegemonisessa diskurssissa – Myyttis-ideologinen ja kuva-analyyttinen näkökulma sivilisaatioiden kohtaamiseen*. Tutkimuksia, no. 87. Tapri, Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus, Tampere.
- Nevakivi, Jukka (2009). *Jatkosodasta nykypäivään 1944–2009*. Teoksessa Jussila, Osmo & Hentilä, Seppo & Nevakivi, Jukka. *Suomen poliittinen historia 1809–2009*, 6., uudistettu painos. WSOY Oppimateriaalit, Porvoo.
- Knightley, Phillip (1982). *The first casualty: from the Crimea to Vietnam: the war correspondent as hero, propagandist, and myth maker*. Quartet, Lontoo.
- Oliver, Roland & Atmore, Anthony (2005 [1967]). *Africa since 1800 – fifth edition*. Cambridge university press, Cambridge.
- Price, Roger (2005 [1993]). *A Concise History of France – Second edition*. Cambridge university press, Cambridge.
- Raittila, Pentti (2004). *Venäläiset ja virolaiset suomalaiset Toisina – Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Akateeminen väitöskirja, Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Rantanen, Terhi (1987). *”STT:n uutisia” sadan vuoden varrelta*. Weilin+Göös, Espoo.
- Rauhala, Anna (2012). *”Se oli vain fyysistä painostusta.” – Algerian sota ja ranskalaisten upseerien kidutusta puolustava retoriikka oikeutetun sodan teorian näkökulmasta*. Historian oppiaineen pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Rogan, Eugene (2009). *The Arabs – A History*. Penguin books
- Rogerson, Barnaby (2006 [1998]). *Matkaopas historiaan – Pohjois-Afrikka*. UNIPress Ab. Suomentajana Viikari, Kati.

- Salminen, Esko (1988). *Sitoutumattomuuden ja laajenevan informaation aika 1950-1980*. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.). *Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle*. Suomen lehdistön historia, osa 3. Kustannuskiila Oy, Kuopio.
- Suosalmi-Suikkanen, Sinikka (1976). *STT:n aineiston käyttö tiedotusvälineissä*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Talbott, John (1981). *The war without a name: France in Algeria, 1954-1962*. Faber and faber, Lontoo.
- Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo (1998). *Sanomia kaikille – Suomen lehdistön historia*. Edita, Helsinki.
- Uskali, Turo (2007). *Ulkomaanuutisten uusi maailma*. Vastapaino, Tampere.
- Virtanen, Kirsi (1994). *Ranskalainen Algeria ja arabiyhtenäisyyden aate 1930-luvun Välimerellä*. Teoksessa Melasuo, Tuomo (toim.). *Vieras Välimeri – Kulttuurien ja politiikan kohtauspaikka*. Tutkimuksia no. 59. Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, Tampere.